INSTITUTUL DE ŞTIINŢE ALE EDUCAŢIEI

Cu titlu de manuscris
CZU 37.018.1 (043.2)

MELINTE DIANA

CONDIŢIILE PSIHOPEDAGOGICE ŞI METODOLOGIA APLICĂRII APROBĂRII ŞI DEZAPROBĂRII ÎN CADRUL EDUCAŢIEI FAMILIALE

Specialitatea 13.00.01 – Pedagogie generală
Teză de doctor în pedagogie

Conducător ştiinţific: **Cuznețov Larisa,**
doctor habilitat în pedagogie,
conferenţiar universitar

Autor:
© Melinte Diana

Chişinău

2006

C U P R I N S U L

PRELIMINARII..... 3

Capitolul I. REPERE CONCEPTUALE ALE APLICĂRII APROBĂRII ŞI DEZAPROBĂRII ÎN EDUCAȚIE

1.1. Conceptul şi caracteristicile aprobării/dezaprobării în educație..... 10

1.2. Analiza aprobării/dezaprobării din perspectiva pedagogiei evolutive..... 17

1.3. Aspecte psihopedagogice ale aplicării aprobării/dezaprobării în educația copiilor de vârstă şcolară mică……..... 28

1.4. Strategii de aplicare a aprobării/dezaprobării în cadrul educației familiale..... 41

Capitolul II. FORMAREA COMPETENȚELOR PARENTALE PRIVIND APLICAREA APROBĂRII/DEZAPROBĂRII COPIILOR DE VÂRSTĂ ŞCOLARĂ MICĂ ÎN CADRUL EDUCAȚIEI FAMILIALE

2.1. Particularitățile aplicării aprobării/dezaprobării în cadrul educației familiale……..... 45

2.2. Metodologia aplicării aprobării/dezaprobării în cadrul educației familiale……..... 53

2.3. Tehnologia formării competențelor parentale privind aplicarea aprobării/dezaprobării în cadrul educației familiale……..... 71

2.4. Eficiența şi competența parentală în aplicarea aprobării/dezaprobării copiilor de vârstă şcolară mică în cadrul educației familiale..... 77

SINTEZA REZULTATELOR..... 101

CONCLUZII GENERALE ŞI RECOMANDĂRI……..... 105

BIBLIOGRAFIE..... 108

ADNOTAREA; TERMENII-CHEIE (română, engleză, rusă)..... 117

GLOSAR..... 121

ANEXE..... 123

PRELIMINARII

Actualitatea temei. Democratizarea societății, umanizarea învățămîntului şi a educației, promovarea Concepției şi a Legii învățămîntului permit să discernem mai convingător necesitatea perfecționării conținutului şi a modalităților de educație a familiei, de formare a culturii pedagogice a acesteia.

Cultura pedagogică a familiei este de neconceput fără cunoaşterea drepturilor, libertăților omului şi a drepturilor copilului, a particularităților individuale şi de vârstă, a strategiilor şi tehnologiilor educaționale moderne, a metodelor de formare şi cultivare a valorilor moral-spirituale.

Dacă tindem spre formarea unei personalități libere, independente, creative, apte de adaptare la ritmul accelerat al schimbărilor sociale, este oportun să axăm întregul proces educațional pe respectarea Convenției privind Drepturile copilului.

Drepturile copilului sunt promovate de şcoală pe două căi: în procesul de învățămînt şi în activitatea cu părinții. Aceasta asigură caracterul prospectiv al educației şi contribuie la umanizarea relațiilor adult-copil, armonizarea raporturilor intrafamiliale părinți-copii, care se axează pe formarea sentimentului propriei demnități, stimularea comportamentelor pozitive şi exclude aplicarea incorectă, neadecvată a metodelor de educație în general, şi a aprobărilor şi dezaprobărilor, în special.

În procesul evoluției şi maturizării copilului apar anumite dificultăți, conflicte, pe care părinții deseori le soluționează prin intermediul dezaprobărilor, apelînd frecvent la pedepsele fizice, ceea ce traumează psihicul copilului şi vine în contradicție cu drepturile acestuia.

Una din sarcinile de bază ale pedagogilor în cadrul parteneriatului şcoală-familie constă în formarea competențelor şi eficienței parentale prin diverse modalități de familiarizare a acestora cu drepturile copilului, principiile şi metodele de educație morală şi stimulare a copiilor.

Aprobarea şi dezaprobarea ca metode de educație morală ocupă o poziție deosebită în procesul educațional, deoarece stimulează comportamentul copilului, îl echilibrează, îl modifică şi îl corectează.

Specificul şi dificultatea aplicării aprobării şi dezaprobării rezidă în faptul că acestea trebuie să intervină numai după consumarea actului comportamental şi înregistrarea rezultatelor acțiunii subiectului.

Gradul de investigație a problemei şi premisele cercetării:

Ştiința şi practica psihopedagogică demonstrează că unele dintre cele mai eficiente metode de stimulare şi consolidare a comportamentului etic sunt metodele aprobării şi dezaprobării

(Skinner B., Thorndike E., Berne E., Konradi E., Сухомлинский В. А., Эйдемиллер Э. Г. etc.).

Abordarea aprobării/dezaprobării prin prisma educației morale o aflăm în lucrările cercetătorilor: Лесгафт П. Ф., Каптерев П.Ф., Debesse M., Remschmidt H., Nicola I., Гордин Л. Ю., Bontaş I., Ghibu O. etc.

Rolul, importanța şi impactul aprobării/dezaprobării în procesul educației familiale şi-au găsit reflectare tangențială în lucrările savanților din diferite epoci istorice: Erasmus din Rotterdam, Comenius I. A., Locke J., Rousseau J.-J., Moesiodax J., Ушинский К. Д., Spencer H., Ghibu O. etc.

În Republica Moldova problemele educației familiale devin obiectul unui şir de dezbateri şi cercetări. Investigațiile realizate vizează: educația în grădinița de copii şi cea familială a preşcolarilor (Cemortan S.); strategii de educație a părinților (Rogojină D.); etica relațiilor părinți-copii, soluționarea conflictelor familiale şi educația pentru familie (Cuznețov L.); educația familială şi metodele educației prin prisma etnopedagogiei (Silistraru N.); educația familială a copiilor cu nevoi speciale (Racu A.) pregătirea pentru viața de familie şi educația de gen (Granaci L., Ovcerenco N., Bodrug V.). Totodată, dacă în cercetarea problemelor legate de învățământul preşcolar şi educația pentru familie sunt înregistrate rezultate incontestabile, eforturile ce vizează aplicarea aprobării şi dezaprobării în corelație cu drepturile copilului sunt minimale, deşi factorii elucidați sunt inerenți modalităților de stimulare a elevilor de vîrstă şcolară mică.

Menționînd valoarea lucrărilor ce reflectă scopul, esența şi conținutul educației familiale, rolul părinților în formarea personalității copilului, corecția relațiilor familiale, profilaxia conflictelor familiale, constatăm necesitatea studierii valențelor aprobării şi dezaprobării, teoriei şi practicii aplicării acestora, corelării lor cu drepturile copilului.

Cadrul experiențial indică faptul că potențialul formativ al aprobării şi dezaprobării în educația familială, mai cu seamă la debutul şcolarității, este insuficient valorificat de adulți, poartă mai mult un caracter empiric, incluzînd un şir de acțiuni ce oscilează între două extreme, cea a permisivismului exagerat şi cea a autoritarismului educativ.

Cercetarea problemei enunțate este generată de necesitățile praxiologice ale familiei şi şcolii.

Aplicarea eronată a metodelor de aprobare/dezaprobare subminează întregul proces educativ al familiei, dereglează relațiile părinți-copii, frînează formarea eficientă a comportării copilului, influențînd negativ dezvoltarea imaginii de sine, a capacității de autoapreciere şi apreciere critică a altor persoane, provoacă la copii stări grave de frustrație, protest, agresivitate, negativism şi încăpățînare, care pot fi urmate de consecințe nefaste cum sunt: infantilismul, consolidarea unor accentuări negative sau patologice de caracter, conduite deviante sau delicvente.

Realizările în domeniul pedagogiei familiale sunt relevante, însă la etapa actuală se subapreciază stimularea copiilor prin aprobare/dezaprobare în contextul formării morale, nu sunt cercetate condițiile psihopedagogice şi nu este elaborată metodologia aplicării acestora în cadrul educației familiale. Nu sunt determinate obiectivele, funcțiile, strategiile principiile, condițiile aplicării optime a aprobării/dezaprobării în corelație cu particularitățile de vîrstă şi drepturile copiilor.

Această situație implică şi generează **problema cercetării**: care sunt condițiile psihopedagogice şi metodologia aplicării aprobării şi dezaprobării copiilor de vîrstă şcolară mică în cadrul educației familiale?

Obiectul cercetării îl constituie aplicarea aprobării/dezaprobării copiilor de vîrstă şcolară mică în cadrul educației familiale, pornind de la condițiile şi modalitățile specifice de aplicare a lor.

Scopul cercetării constă în elaborarea şi implementarea Modelului tehnologic de formare a competențelor parentale privind aplicarea aprobării/dezaprobării copiilor de vîrstă şcolară mică în cadrul educației familiale prin stabilirea condițiilor psihopedagogice şi a metodologiei de aplicare a acestora.

În conformitate cu scopul cercetării a fost formulată următoarea **ipoteză**: stabilirea condițiilor psihopedagogice şi valorificarea metodologiei de aplicare a aprobării/dezaprobării copiilor de vîrstă şcolară mică va contribui la optimizarea educației familiale dacă:

- aprobarea/dezaprobarea vor fi tratate în baza principiului pozitiv al educației prin prisma formării reprezentărilor şi convingerilor morale;
- va fi valorificat aspectul polifuncțional al aprobării/dezaprobării (metodă, strategie, circumstanță, tehnică de influență şi procedeu);
- vor fi sistematizate şi clasificate metodele aprobării/dezaprobării;
- metodele aprobării/dezaprobării aplicate în educație vor fi corelate cu particularitățile de vârstă şi drepturile copilului;
- vor fi precizate şi completate funcțiile metodelor aprobării/dezaprobării;
- vor fi elaborate principiile, condițiile psihopedagogice şi metodologia de aplicare a aprobării/dezaprobării
- vor fi implicate instituțiile de învățămînt în activitatea de formare a competențelor parentale privind aplicarea aprobării/dezaprobării.

Obiectivele cercetării:

1. Dezvăluirea semnificației conceptului de aprobare/dezaprobare şi elucidarea corelației

acestuia cu formarea reprezentărilor şi convingerilor morale.

2. Analiza aprobării/dezaprobării din perspectiva pedagogiei evolutive.

3. Stabilirea şi fundamentarea condiţiilor psihopedagogice de aplicare a aprobării/ dezaprobării copiilor de vârstă şcolară mică în cadrul educaţiei familiale.

4. Elaborarea metodologiei experimentale de aplicare a aprobării/dezaprobării copiilor de vîrsta şcolară mică în cadrul educaţiei familiale:

- stabilirea funcţiilor aprobării/dezaprobării;
- elaborarea principiilor de aplicare optimă a aprobării/dezaprobării;
- identificarea, sistematizarea şi clasificarea metodelor aprobării/dezaprobării;
- elaborarea tehnologiei şi Modelului pedagogic strategic operaţional de aplicare a aprobării/dezaprobării;
- elaborarea şi implementarea Modelului tehnologic de formare a competenţelor parentale privind aplicarea aprobării/dezaprobării;
- validarea experimentală a eficienţei metodologiei şi tehnologiei de aplicare a aprobării/ dezaprobării copiilor de vârstă şcolară mică în cadrul educaţiei familiale.

Reperele epistemologice ale cercetării sunt reprezentate de: teoria centrării educaţiei pe formarea reprezentărilor şi convingerilor morale (Călin M., Chircev A., Лесгафт П. Ф.); concepţia aplicării aprobării/dezaprobării ca metode de educaţie morală (Bontaş I., Гордин Л. Ю., Nicola I.); teoria stimulării şi consolidării pozitive şi negative prin metodele aprobării/dezaprobării (Skinner B.); teoria educaţiei autoritare (Herbart I. F.) şi teoria educaţiei libere (Rousseau J.-J.); legea efectului/mecanismul condiţionării operante (Torndike E., Tolman E.); teoria *educaţiei noi* (Dewey J., Montessori M., Claparede E.); concepţia *noilor educaţii* (Văideanu G.); teoria etapelor realismului moral şi a autonomiei morale în formarea personalităţii copilului (Piaget J.); teoria condiţionării clasice şi a circumstanţelor în aplicarea aprobării/dezaprobării (Рубинштейн С. А., Mowrer O. H.); concepţia aplicării aprobării/ dezaprobării ca mijloc de corecţie pedagogică (Konradi E., Гордин Л. Ю.); teoria analizei tranzacţionale (Berne Ă.); teoria fundamentării senzaţiei durerii în aplicarea pedepselor fizice (Галперин С.И., Ломов Б.Ф., Левитов Н.Д.); clasificarea metodelor aprobării/dezaprobării (Гордин Л. Ю.); concepţia cu privire la structura şi conţinutul tehnologiilor moderne (Cristea S., Mândâcanu V., Guţu Vl., Păslaru Vl.); abordarea educaţiei din perspectiva stilurilor educative şi a tipurilor de familii (Cuznețov L., Stanciulescu E.); abordarea eficienţei relaţiilor familiale prin formarea competentelor parentale (Эйдемиллер Э. Г., Gordon T., Cuznețov L.), concepţia principiului pozitiv al educaţiei (Păslaru Vl.).

Metodele de cercetare s-au conformat obiectului şi scopului:

a) metode teoretice (cercetarea teoretică a surselor, conceptelor, concepțiilor, modelizarea teoretică, metoda logică de analiză);
b) metode experimentale (observația, conversația, anchetarea, experimentul pedagogic);
c) metode praxiologice (sondajul de opinii, studiul de caz, analiza cantitativă şi calitativă a datelor experimentale).

Eşantionul cercetării:

Acțiuni experimentale au fost întreprinse pe cîteva *eşantioane*, care au inclus:

- un eşantion independent (investigație preliminară);
- un eşantion experimental stratificat: 102 părinți, 102 elevi din treapta învățămîntului primar şi 4 învățători (cl. I-II);
- un eşantion de control: 94 părinți, 94 elevi şi 4 învățători (Liceul Teoretic *Iulia Haşdeu* şi Şcoala-grădiniță № 165, mun. Chişinău, Sectorul Botanica).

Inovația ştiințifică şi valoarea teoretică a cercetării este obiectivată de:

- Fundamentarea aplicării aprobării/dezaprobării copiilor de vîrsta şcolară mică în cadrul educației familiale.
- Dezvăluirea esenței conceptului de aprobare/dezaprobare şi elucidarea corelației acestuia cu formarea reprezentărilor şi convingerilor morale.
- Analiza aprobării/dezaprobării din perspectiva pedagogiei evolutive.
- Fundamentarea psihopedagogică a sistemului de principii vizînd aplicarea optimă a aprobării/dezaprobării copiilor de vârstă şcolară mică în cadrul educației familiale.
- Clasificarea aprobării/dezaprobării în funcție de tipul autorității familiale, tipul relațiilor, stilul educativ şi stabilirea tehnicilor de influență parentală.
- Determinarea şi precizarea funcțiilor aprobării/dezaprobării (normativă, cognitivă, formativ-educativă, operațională, motivațională, corecțională).
- Conceptualizarea Modelului tehnologic de formare a competențelor parentale privind aplicarea aprobării/dezaprobării copiilor de vârstă şcolară mică în cadrul educației familiale (obiectivele generale, de referință şi operaționale; condițiile psihopedagogice de aplicare a aprobării/dezaprobării, tehnologii secvențiale, Modelul pedagogic strategic operațional de aplicare a aprobării/dezaprobării); evaluării aplicării aprobării/dezaprobării copiilor în familie.
- Elaborarea strategiilor de aplicare optimă a aprobării/dezaprobării.

Reperele teoretice pot fi aplicate la elaborarea concepției generale privind stimularea

copiilor prin intermediul aprobării/dezaprobării în baza principiului pozitiv al educației.

Rezultatele cercetării pot fi utilizate la elaborarea curriculumului vizînd parteneriatul educațional familie-grădiniță-şcoală, şi completarea celui de la disciplina *Etica şi psihologia vieții de familie*.

Valoarea practică a cercetării constă în valorificarea Modelului tehnologic de formare a competențelor parentale privind aplicarea aprobării/dezaprobării în cadrul educației familiale, a Programei de formare şi inițiere a părinților şi cadrelor didactice, Modelului pedagogic strategic operațional, care pot fi aplicate în cadrul Şcolilor pentru părinți, la cursurile de perfecționare a managerilor şcolari, cadrelor didactice din treapta învățămîntului primar şi a celui preşcolar.

Au fost selectate enunțurile – blocaje ce intimidează aplicarea adecvată a aprobării/ dezaprobării, scala şi tabloul general al aplicării aprobării/dezaprobării, chestionarele de evaluare a fenomenelor investigate, care pot servi în calitate de instrumentar tehnologic cadrelor didactice pentru inițierea părinților în problema stimulării copiilor.

Strategiile, principiile şi condițiile psihopedagogice de aplicare a aprobării/dezaprobării, vor ghida formarea comportamentului etic al copilului.

Tezele înaintate pentru susținere:

- Reperele conceptuale în baza cărora sunt determinate condițiile psihopedagogice şi metodologia aplicării aprobării/dezaprobării orientează spre stimularea comportamentului copiilor de vârstă şcolară mică prin formarea reprezentărilor şi convingerilor morale, axînd acțiunile adulților pe principiul pozitiv al educației.
- Aprobarea/dezaprobarea reprezintă metode de educație morală care au un specific aparte în procesul educațional, deoarece se aplică după consumarea actului comportamental şi înregistrarea rezultatelor parțiale sau finale în conformitate cu drepturile copilului şi exigențele stabilite în prealabil. Aprobarea/dezaprobarea pot fi abordate, analizate şi aplicate în funcție de variabilele sociale, pedagogice şi psihologice în calitate de: metodă strategie, tehnică de influență şi procedeu.
- Stabilirea funcțiilor aprobării/dezaprobării aplicate în cadrul educației familiale (normativă, cognitivă, formativ-educativă, operațională, motivațională, corecțională) optimizează formarea competențelor parentale privind stimularea eficientă a copiilor de vîrstă şcolară mică.
- Condițiile psihopedagogice şi metodologia aplicării aprobării/dezaprobării copiilor de vîrstă şcolară mică fundamentează procesul formării competențelor parentale şi tehnologia stimulării copiilor în cadrul educației familiale şi şcolare.

Cercetarea, în linii generale, s-a desfăşurat în **trei etape:**

Prima etapa (1998-1999). Documentarea şi studierea particularităţilor aplicării aprobării şi dezaprobării copiilor în diferite perioade istorice; proiectarea activităţilor, programei de formare şi iniţiere în domeniul vizat a părinţilor şi cadrelor didactice; analiza comparativă a metodelor de aprobare/dezaprobare aplicate în educaţie.

Etapa a doua (1999-2000). A fost continuată cercetarea teoretică şi s-a experimentat programa de formare şi iniţiere a părinţilor şi cadrelor didactice în aplicarea aprobării/dezaprobării copiilor de vîrstă şcolară mică. Au fost elaborate şi implementate modelele pedagogice şi tehnologia aplicării aprobării/dezaprobării.

Etapa a treia (2000-2005). Structurarea definitivă a Modelului tehnologic de formare a competenţelor parentale privind aplicarea aprobării/dezaprobării copiilor de vîrstă şcolară mică în cadrul educaţiei familiale; finalizarea experimentului pedagogic, analiza rezultatelor experimentului pedagogic. Interpretarea rezultatelor obţinute şi elaborarea variantei finale a textului ştiinţific.

Aprobarea rezultatelor cercetării

Rezultatele investigaţiei au fost aprobate în cadrul: şedinţelor laboratorului *Teoria educaţiei* al I.Ş.E.; conferinţelor teoretico-practice organizate de Liceul Teoretic *Iulia Hajdeu*, şedinţelor laboratorului *Bazele tehnologiei şi măiestriei pedagogice*, UPS *Ion Creangă*; Simpozionului Internaţional *Dimensiunea spirituală a comportamentului civilizat* din 27-28 iunie, 2001; Consiliilor Ştiinţifice ale I.Ş.E. şi Conferinţei Ştiinţifice Internaţionale a XI *Bioetica, Medicina, Filosofia şi Economia în strategia de asigurare a securităţii umane*, Universitatea de Stat de Medicină şi Farmacie *N. Testemiţeanu*, Chişinău, martie 2006.

Structura disertaţiei: Teza constă din preliminarii, două capitole, sinteza rezultatelor obţinute, concluzii şi recomandări, bibliografie (176), anexe (11), adnotare (în limbile română, engleză, rusă), glosar. Textul conţine 7 figuri, 11 tabele, 5 histograme, 1 diagramă ce ilustrează şi completează ideile autorului.

Capitolul I

REPERE CONCEPTUALE ALE APLICĂRII APROBĂRII ŞI DEZAPROBĂRII ÎN EDUCAȚIE

1.1. Conceptul şi caracteristicile aprobării/dezaprobării în educație

Morala şi educaţia au apărut odată cu societatea din necesitatea obiectivă de reglementare a relaţiilor interumane. Acestea au cunoscut o evoluţie în timp, o îmbogăţire a conţinutului şi perfecţionare a formelor de realizare.

Educaţia se desfăşoară întotdeauna pe fondul şi concomitent cu diverse influenţe morale ce se exercită asupra omului şi deci şi a copilului. Educaţia nu poate face abstracţie de aceste influenţe, scopul ei vizînd în aceeaşi măsură valorificarea influenţelor cu efecte pozitive şi anihilarea sau preîntîmpinarea efectelor negative. În funcţie de circumstanţe, în procesul educaţional apar situaţii ce necesită o analiză şi apreciere etică, care în literatura de specialitate sunt *numite situaţii de aprobare sau situaţii de dezaprobare* [12; 27; 60; 63; 64; 118; 130]. Anume educatorul trebuie să observe şi să dirijeze aceste situaţii, apelînd la diverse metode şi procedee, printre care un rol deosebit îl ocupă metodele aprobării/dezaprobării.

Termenul de aprobare este de origine latină (*approbare*) şi înseamnă *încuviinţare*. În sens pedagogic a aproba înseamnă a încuviinţa o acţiune, o părere, o propunere a copilului; a fi de aceeaşi părere cu el.

Termenul de *dezaprobare* este de origine franceză (*desapprouver*) şi înseamnă *a se declara împotriva unui lucru spus ori făcut de cineva* sau [19, p.252], în sens pedagogic, a găsi rău, reprobabil ceva spus sau făcut de copil.

În aspect teoretic, aprobarea/dezaprobarea sunt nu numai concepte pedagogice, ci şi concepte etice, deoarece reprezintă două forme ale aprecierii etice, care *sunt legate de semnificaţiile normelor etice şi de cerinţele dezvoltării morale a societăţii şi personalităţii* [12, p.161].

Omul ca individ şi fiinţă socială a fost, este şi va fi sensibil la aprecierea celor din jur în legătură cu faptele şi comportamentul său. Faptele şi comportamentul însă reflectă relaţiile ce se stabilesc între oameni şi reprezintă morala ca fenomen social.

Nicola I. conferă aprobării calitatea de metodă eficientă de educaţie morală ce constă în acceptarea, recunoaşterea şi confirmarea rezultatelor comportării. Aprobarea oferă copilului

posibilitatea de a deosebi binele de rău, actul moral de cel imoral, atitudinile frumoase de cele urîte. Ea apare ca o confirmare a concordanței dintre exigențele pe care le incumbă morala socială şi materializarea lor în rezultatele şi faptele morale ale omului [63, p.236].

Bontaş I. consideră că aprobarea şi dezaprobarea în îmbinare cu convingerea, exemplul şi exercițiul sunt principalele metode de educație morală. Savantul menționează că acestea urmăresc, în primul rînd, un rol educativ-formativ, constructiv, de formare nemijlocită a unei conştiințe şi conduite etice, demne, civilizate; în al doilea rînd, ele au un rol educativ, preventiv şi combativ, deoarece sunt orientate spre preîntîmpinarea şi neutralizarea unor conduite nedemne, necivilizate [12, p.159].

Privite prin prisma societății democratice, a statului de drept, ce presupune exigență față de respectarea legilor țării şi principiilor eticii civilizate; respectarea Drepturilor individuale ale omului, înțelegere, toleranță – aprobarea şi dezaprobarea reprezintă două forme ale evaluării etice [12, p.161].

În teoria şi practica educațională se vechiculează ideea că orice încurajare, laudă, apreciere care stimulează emoțiile pozitive ale copilului se consideră *aprobare,* iar orice avertizare, interdicție, observație ce provoacă emoții negative se consideră *dezaprobare*.

Dezaprobarea reprezintă aprecierea etică nefavorabilă efectuată de către educator pentru atitudinile şi faptele morale negative, pentru abaterile de la principiile eticii civilizate [12, p.161].

În viziunea lui Nicola I., dezaprobarea este o metodă ce exprimă forma negativă a întăririi, a respingerii unor fapte şi manifestări comportamentale inadecvate ale copilului. Prin dezaprobare se consemnează faptul că atitudinea şi conduita morală nu sunt în concordanță cu cerințele adultului formulate în prealabil. Dezaprobarea reprezintă forma negativă a aprecierii etice prin care manifestările şi faptele indezirabile nu sunt acceptate. Conexiunea inversă ce funcționează în acest caz transmite informații care declanşează stări afective neplăcute, determinîndu-l pe copil să înceteze sau să evite repetarea acțiunii respective [63, p.238].

Suntem de acord cu viziunea lui Бабанский Ю. К., care susține că influența aprobării/ dezaprobării sporeşte atunci când ea include în sine nu numai aprecierea rezultatelor comportamentului sau a acțiunii, ci şi aprecierea motivelor, mijloacelor realizării acestora şi include mai multe şi variate modalități [7; 116].

Marea majoritate a cercetătorilor denotă caracterul complex şi evident stimulativ al aprobării/dezaprobării [63; 89; 129; apud. 130], menționînd că acestea pot fi analizate şi aplicate ca situații special organizate, ca metode şi ca strategii. Acceptăm această viziune

şi o completăm cu ideea că aprobarea/dezaprobarea pot fi aplicate, în primul rînd, ca procedee educaționale (soluții practice) şi tehnici de influență cu caracter educativ (îmbinare de procedee).

Dacă pornim de la *dimensiunea metodologică a strategiei pedagogice care evidențiază capacitatea acesteia de integrare a unor metode-procedee, mijloace educaționale* [21, p.350] în scopul formării personalității, apoi putem cu certitudine afirma că aprobarea/dezaprobarea aplicate în cadrul educației pot avea funcție strategică, deoarece presupun selectarea şi îmbinarea unui ansamblu de metode, procedee, mijloace în vederea atingerii obiectivelor proiectate.

Din cele expuse anterior, conchidem că evaluarea etică a acțiunilor şi a comportamentului copilului se realizează printr-o apreciere etică, care, la rîndul ei, se obiectivează în două strategii sau metode concrete de aprobare şi dezaprobare.

Orice acțiune sau comportament al copilului se raportează neîntrerupt la normele moralei sociale, conținutul căreia se concretizează în idealul moral, valorile, normele şi regulile morale. Toate aceste comportamente constituie structura sistemului moral [23; 57; 63; 64; 124] şi conceptele-cheie ale educației morale.

Pentru a pătrunde în esența aplicării aprobării/dezaprobării în educație în calitate de metodă, strategie sau situație de apreciere etică considerăm oportun să actualizăm conținutul unor concepte-cheie:

Morala ca fenomen social reflectă relațiile ce se stabilesc între oameni. Ca formă a conştiinței sociale morala include într-un tot întreg următoarele elemente: idealul, valorile, normele, regulile morale, care împreună constituie structura sistemului moral.

Idealul moral reprezintă nucleul acestui sistem, în jurul căruia gravitează toate componentele enumerate.

Valorile morale reprezintă anumite cerințe şi exigențe generale, care se impun comportamentului uman în concordanță cu idealul moral.

Dintre cele mai semnificative valori morale putem menționa cele de patriotism, onestitate, altruism, cinste, responsabilitate, libertate, atitudine față de muncă, față de democrație etc. Valorile morale au caracter general-uman şi concret-istoric.

Normele şi regulile morale sunt considerate ca fiind modele de comportare morală, elaborate de societate sau de o comunitate într-o anumită situație. Ele posedă forță normativă şi exprimă exigențele unei sau a mai multor valori. Prin intermediul lor individul îşi

exteriorează atitudinea sa morală în fapte şi acţiuni concrete. La nivel social aceste norme se cristalizează printr-un îndelungat proces de filtrare şi apreciere cu ajutorul judecăţii morale. Norma morală prescrie cum trebuie să fie acţiunea sau fapta, iar judecata morală evaluează finalitatea prin raportarea ei la etalonul reprezentat de idealul şi valorile morale [2; 4; 10; 12; 15; 17; 63; 67].

Educaţia copilului care începe în familie este de fapt orientată spre formarea unui comportament adecvat în concordanţă cu normele şi regulile morale, ce-l umanizează, deoarece, după cum am menţionat, morala ca fenomen social reflectă relaţiile ce se stabilesc între oameni.

Climatul moral al familiei depinde de sistemul moral al societăţii cu care familia interacţionează permanent şi reprezintă conţinutul şi caracterul relaţiilor intrafamiliale.

Literatura de specialitate elucidează formarea profilului moral al individului prin analiza detaliată a procesului de umanizare. Acest proces complex, multidimensional şi interdependent începe în familie de la cea mai fragedă vîrstă şi continuă în grădiniţa de copii, şcoală şi alte instituţii sociale, prioritară însă rămînînd familia ca un prim şi firesc mediu de socializare şi umanizare a copilului [20; 23; 60; 63].

Dacă pornim de la teza că morala este un fenomen social, iar educaţia este un proces complex de umanizare şi socializare a individului, apoi devine evident faptul că evaluarea şi stimularea comportamentului prin aprobări/dezaprobări nu poate fi izolată, *ruptă* de acest context moral, care la rîndul său încorporează un ansamblu de factori externi şi interni, numiţi şi *variabile sociale şi psihologice* [63; p.209].

Variabilele sociale ţin de normele, regulile şi modelele comportamentale, în cazul nostru, aplicate în familie; iar variabilele psihologice ţin de particularităţile dezvoltării psihice în ontogeneză.

Cercetînd această problemă, Piaget J. a stabilit că în formarea profilului moral la copil putem distinge *două etape importante:*

a) ***etapa realismului mutual*** pînă la vîrsta de 7-8 ani, ce se manifestă printr-o relaţie unilaterală în sensul că adultul reprezintă sursa tuturor cerinţelor, valorilor, modelelor, copilul supunîndu-se docil. În această etapă predomină morala ascultării, copilul priveşte normele, regulile ca o emanaţie a unei autorităţi absolute, superioare lui;
b) ***etapa cooperării sau autonomiei morale*** corespunde vîrstei între 7/8 –12 ani şi se caracterizează prin interiorizarea activă a valorilor, normelor, regulilor morale, care, transformîndu-se în reprezentări şi convingeri morale devin mobiluri interioare de acţiune şi comportament [71, p.60].

După cum am menționat, reprezentările morale ale copilului se formează treptat avînd la bază modelele comportamentale ale părinților şi semenilor, acestea influențînd formarea sentimentelor şi competențelor morale (noțiunilor şi judecăților morale), care mai apoi se exteriorizează în comportamentul şi faptele proprii ale copilului prin efortul volitiv depus, fiind prelucrate anterior la nivelul conştiinței şi transformate în cunoştințe şi convingeri morale. Acest circuit interdependent descris în literatura de specialitate l-am analizat prin prisma aspectului etic şi formativ al aprobării/dezaprobării [63, p.214-215]. Conştientizarea faptului că reprezentările şi convingerile morale în afara stimulării conduitei individului prin *cunoaşterea* normelor şi valorilor etice, *formarea şi manifestarea atitudinii* față de respectarea acestora ne-a orientat spre elaborarea *schemei* ce reflectă interrelația componentelor nominalizate în conexiune cu aprobarea şi dezaprobarea, ce îndeplinesc o funcție reglatoare de declanşare sau frînare a acțiunilor umane (Figura 1). Deci, constatăm că reprezentările şi convingerile morale ale personalității copilului se consolidează datorită stimulării prin aprobare sau limitării, corectării şi modificării obținute prin îmbinarea acesteia cu dezaprobarea, fapt care dezvoltă ideile expuse anterior.

Componenta cognitivă, în acest caz, reflectă cunoaşterea şi valorificarea valorilor şi virtuților morale, normelor şi regulilor de comportament civilizat, fiind completate cu elemente pe care le considerăm de o importanță majoră: *particularitățile de vîrstă şi de personalitate ale copilului, drepturile copilului, cunoştințele cu privire la formele şi tipurile de aprobare /dezaprobare, condițiile de aplicare ale acestora*.

Componenta afectivă reflectă atitudinea şi sentimentele morale ale individului: *sentimentul demnității, mîndriei şi bucuriei, sentimentul responsabilității, satisfacției sau insatisfacției*, iar ***componenta volitivă*** reflectă capacitățile de efort, control şi autoreglare: *hotărîrea, curajul, asiduitatea, perseverența, independența*.

Analiza elementelor constitutive ale celor trei componente, observațiile noastre şi experiența pedagogică ne permit să afirmăm că în procesul de formare a reprezentărilor şi convingerilor morale la copii, aprobarea/dezaprobarea poate fi aplicată atît în calitate de metodă de educație morală independentă cît şi în calitate de strategie, ce îmbină organic un ansamblu de metode, procedee, mijloace, tehnici de influență. Principalul este că atât aprobarea cît şi dezaprobarea trebuie să aibă un conținut cognitiv, afectiv şi volitiv pentru a se constitui ca elemente componente ale reprezentărilor şi convingerilor, dar care pot fi analizate şi separat pentru a conştientiza funcția reglatorie a lor, ceea ce este important *în formarea profilului moral a personalității copilului.*

Reprezentările şi convingerile morale stau la baza schimbării fiinţei umane. Dacă ne reuşeşte să formăm convingeri morale, înseamnă că educaţia este abordată ca proces integral de *schimbare / formare / dezvoltare de atitudini*, avînd o orientare pozitivă afirmă Pâslaru Vl. [70, p.55]. În acest context, concepţia cercetătorului conform căreia, *trebuie să fim în toate orientaţi spre pozitiv, să încercăm a vedea în toate un principiu pozitiv, el unul fiind în stare să explice sensul şi rostul vieţii umane* a fost valorificată ca un punct de reper în cercetare [70, p.52].

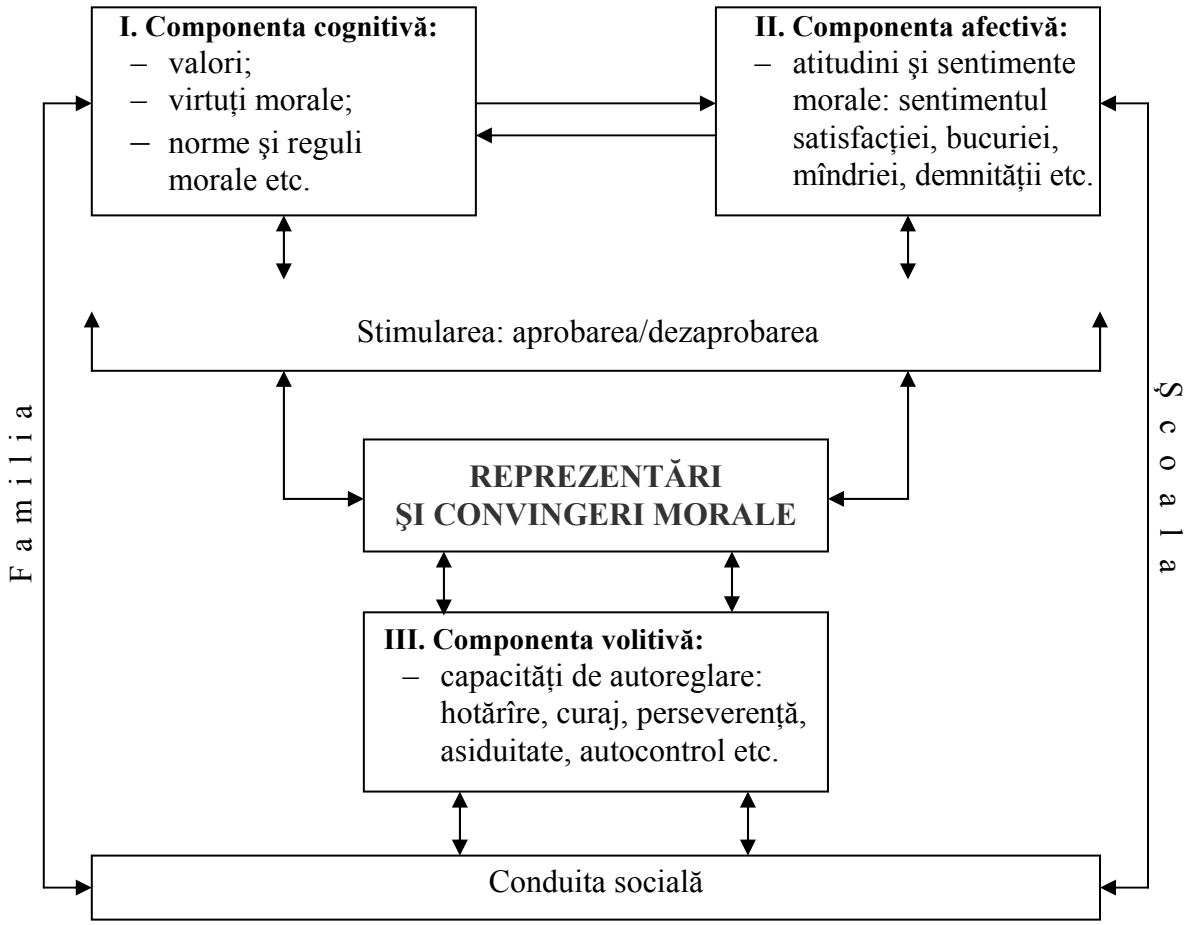
I. Componenta cognitivă:
– valori;
– virtuţi morale;
– norme şi reguli morale etc.
II. Componenta afectivă:
– atitudini şi sentimente morale: sentimentul satisfacţiei, bucuriei, mîndriei, demnităţii etc.
Stimularea: aprobarea/dezaprobarea
REPREZENTĂRI ŞI CONVINGERI MORALE
III. Componenta volitivă:
– capacităţi de autoreglare: hotărîre, curaj, perseverenţă, asiduitate, autocontrol etc.
Conduita socială
F a m i l i a
Ş c o a l a

Figura 1. ***Formarea reprezentărilor şi convingerilor morale prin intermediul aprobării/dezaprobării***

Cunoaşterea particularităţilor formării convingerilor morale la copii presupune cunoaşterea *variabilelor pedagogice, sociale şi psihologice. Variabilele pedagogice* asigură elaborarea şi dirijarea strategiilor de aplicare a aprobării/dezaprobării atât în cadrul educaţiei şcolare, cît şi în cadrul educaţiei familiale, mai cu seamă la debutul şcolarităţii, care e şi o perioadă senzitivă, copilul aflându-se la un punct de trecere de la etapa realismului mutual la etapa cooperării/ autonomiei morale. *Variabilele sociale* ţin de cerinţele generale, care se impun

comportamentului uman în concordanță cu normele morale acceptate în societate. *Variabilele psihologice* reprezintă particularitățile de vîrstă şi cele individual-tipologice (temperament, caracter etc.) în corelație cu climatul psihologic şi particularitățile relaționale ale familiei. După cum am menționat, *variabilele pedagogice* reprezintă strategiile educative şi principiile de educație/formare a personalității copilului. Acestea depind de competența şi măiestria de influențare a adultului şi pot fi mult mai flexibile decît cele sociale şi psihologice.

Sub acest aspect, aplicarea aprobării/dezaprobării în educația copiilor de vîrstă şcolară mică necesită o atenție deosebită. Reieşind din faptul că aprobarea/dezaprobarea sunt nu numai concepte pedagogice, ci şi concepte etice, conținutul *variabilei pedagogice* trebuie să fie ajustat la dimensiunile esențiale ale educației (educație morală, intelectuală, tehnologică, estetică şi psihofizică), particularitățile de vîrstă, principiile educației, metodologia şi tehnologia acesteia. Prin urmare, familia şi şcoala, ambele vor colabora în formarea reprezentărilor şi convingerilor morale, valorizînd mecanismul interacțiunii celor trei componente şi a celor trei variabile prin prisma aprobării/dezaprobării, aplicate în baza *principiului pozitiv al educației*.

În concluzie putem menționa că *aprobarea/dezaprobarea sub raport teoretic, pot fi considerate atît concepte pedagogice cît şi concepte etice, deoarece reprezintă concomitent modalități de educație / formare şi totodată două forme de apreciere şi influență etică*.

- ***Aprobarea*** reprezintă o metodă şi o modalitate de educație morală ce constă în acceptarea şi confirmarea concordanței dintre exigențele pe care le incumbă morala socială şi concretizarea lor în rezultatele şi faptele morale ale individului.
- ***Dezaprobarea*** reprezintă o metodă şi o modalitate de educație morală ce exprimă forma negativă de restrîngere a unor fapte şi manifestări comportamentale.
- Aprobarea/dezaprobarea în educație pot fi analizate şi aplicate în funcție de anumite particularități: variabile pedagogice, sociale şi psihologice. *În ipostaza de metodă* se pot aplica ca o cale, modalitate de atingere a unui scop. În acest sens, scopul reprezintă valorile moral-etice spre care vom orienta copilul, stimulîndu-l prin aprobare/dezaprobare. În calitate de procedeu vom deriva din metodele esențiale cele mai adecvate detalii şi elemente pentru situația ce s-a creat. De exemplu, aplicînd în educație lauda ca metodă, operăm cu astfel de procedee ca: acordul, încurajarea, evidențierea. *Tehnica de influență* reprezintă de fapt un ansamblu de procedee, care poate fi aplicată în variate circumstanțe. *Strategia*, în calitate de sistem teoretico-acțional global, orientează spre îmbinarea formelor, metodelor, mijloacelor în baza axării pe anumite principii evidențierii coerenței, caracterului preponderent al acestora sau a circumstanțelor.

Aprobarea şi dezaprobarea urmează să fie analizate ca variabilă pedagogică cu caracter educativ în contextul formării reprezentărilor şi convingerilor morale.

- În virtutea faptului că aprobarea/dezaprobarea asigură stimularea, orientarea, dirijarea, modificarea, formarea, corectarea şi frînarea sau limitarea comportamentului în corespundere cu cerinţele moralei sociale, ele se aplică în procesul educaţiei în îmbinare cu alte metode ce formează conştiinţa şi cultura conduitei copilului.

1.2. Analiza aprobării/dezaprobării din perspectiva pedagogiei evolutive

Familia este mediul natural, firesc al copilului, cel mai apropiat şi necesar pentru dezvoltarea şi formarea personalităţii acestuia.

Conform aprecierilor mai multor savanţi din domeniul pedagogiei [23; 27; 60; 83; 92], familia reprezintă un mic grup social, o celulă elementară şi, totodată, fundamentală a societăţii şi neamului, ce realizează un şir de funcţii importante printre care le putem nominaliza pe cele biologice, psihologice, sociale, economice, culturale şi educative.

Din punct de vedere pedagogic trezeşte interes mai mult funcţia educativă a familiei, particularităţile influenţelor şi a acţiunilor educative, exercitate de ea şi anume reglementarea şi stimularea comportamentului copiilor prin intermediul aplicării aprobării şi dezaprobării.

Pentru a reliefa această funcţie şi a o conştientiza, este necesar să percepem şi să analizăm familia ca unitate educativă din perspectiva dezvoltării ei sistemice, adică să concepem familia ca subsistem educativ al societăţii ce posedă o anumită structură şi funcţionalitate [23; 92].

Relaţiile familiale se construiesc şi se dezvoltă în două direcţii: pe verticală – *relaţii intergeneraţionale* (părinţi – copii, bunici – nepoţi etc.) şi pe orizontală – *relaţii intra-generaţionale*, între membrii aceleiaşi generaţii (între soţi, fraţi, bunici etc.). Relaţiile nominalizate interferează, se completează şi influenţează formarea comportamentului uman.

Anume de aceea savanţii consideră familia ca cel mai important subsistem educativ al societăţii, fără de care integrarea socială a individului ar fi foarte dificilă şi complicată. Multitudinea relaţiilor ce se stabilesc între membrii familiei includ valorile culturale, printre care şi cele educative, ce se transmit prin intermediul acestora şi constituie împreună mediul familial [20; 23; 32; 83; 90; 92; 106 etc.].

Prin urmare, educaţia familială include un ansamblu variat de acţiuni complexe ale adulţilor de îngrijire, creştere şi educaţie a copiilor, orientat spre cultivarea şi integrarea socială a

acestora, axat pe formarea unui comportament civilizat. *Acest ansamblu de acțiuni cu funcții reglatorii implicat în realizarea educației reprezintă metodele şi strategiile de educație*.

Analiza comparată a metodelor de educație după locul şi ponderea lor în procesul educativ ne-a permis să observăm că aprobarea şi dezaprobarea ocupă un loc deosebit în educație, deoarece stimulează un anumit comportament, asigură caracterul prospectiv al educației şi necesită o studiere minuțioasă, pentru a-i cunoaşte valențele formative.

Ca să conştientizăm însemnătatea aprobării/dezaprobării în sistemul acțiunilor educative familiale este necesar să cunoaştem evoluția istorică a acestora în contextul relațiilor părinți-copii. Problema rolului educativ al părinților nu este o descoperire a societății moderne, ci este un fenomen social, psihologic şi pedagogic, legat de apariția *sentimentului copilăriei şi a sentimentului familiei* [92, p.48-49]. Conform aprecierilor efectuate de savanții *Ph. Ariès, De Mause, Ed. Shorter, Flandrin J. L., Kon J. S., Stănciulescu E.* etc., sentimentul familiei şi sentimentul copilăriei s-au constituit treptat şi simultan cu aplicarea variatelor tipuri de constrîngeri şi dezaprobări [apud. 92, p.50-51].

Dacă analizăm acțiunile şi influențele pedagogice din perspectiva istorică, putem menționa cu certitudine că mai întîi s-au constituit şi au predominat în educație un timp îndelungat o multitudine de dezaprobări şi sancționări [8; 9; 32; 51; 81; 83; 89; 90; 92; 129; 130; 147].

Astfel, savantul francez *De Mause* consideră că întreaga istorie a relațiilor părinți-copii a fost pînă la începutul secolului nostru un neîntrerupt şir de violențe, un lung martiriu care a parcurs mai multe stadii:

- ***pruncuciderea,*** pînă în secolul al VI-lea;
- ***abandonul*** (*plasarea* copilului în alte familii sau instituții);
- ***ambivalența*** (din secolul al XVI-lea, se poate constata o creştere a violenței exagerate asupra copilului din considerente pedagogice; în secolul al XVIII-lea copiii intrau de acum în universul emoțional al părinților, fără a avea un loc central);
- ***intruziunea*** (părinții tind să domine spiritul şi voința copiilor);
- ***socializarea*** (către sf. sec. al XIX-lea părinții sunt preocupați de adaptarea economică şi socială a copiilor);
- ***susținerea*** (*helping mode,* în societatea contemporană părinții caută să satisfacă nevoile particulare ale copilului).

Acelaşi savant constată modificarea semnificației exercitate de către părinți asupra copiilor, menționînd că din acte care exprimă şi impun puterea *agresorului*, ele au devenit mijloace educative administrative, ce ghidează comportamentul copilului [51, p.73-74].

Dacă urmărim evoluția concepțiilor privind aplicarea aprobării şi dezaprobării în procesul educației, putem afirma cu siguranță că aceste două metode au fost percepute şi considerate de către mulți savanți şi practicieni drept o antiteză, o pîrghie educativă controversată prin esența sa, dar cu o influență mare stimulativă şi reglatoare.

Majoritatea surselor bibliografice vizavi de problema aplicării aprobării şi dezaprobării în educația copilului reflectă starea şi tradițiile specifice epocii şi poporului dat [6; 20; 23; 27; 31; 32; 36; 45; 50; 51; 89; 90; 92; 95].

Astfel, sunt bine cunoscute formele dure şi principiile dezaprobării pe care le aplicau în procesul educației spartanii antici. În lucrarea sa *Licurg*, *Plutarh* (46-120 e.n.) descrie cu lux de amănunte diverse scene de aplicare a pedepselor fizice corporale în educația tinerilor spartani. Viziunile savanților din epoca respectivă sunt diverse. O atitudine negativă evident conturată față de pedepsele corporale şi dezaprobările aspre o aflăm la *Marc Fabius Quintilian* (34-86 e.n.), care le considera drept insultă aspră a copilului. Savantul consideră că educația trebuie să se realizeze în *conformitate cu înclinațiile copilului, accentul să se pună nu pe sancționare, ci pe prevenirea abaterilor, supravegherea copilului* [apud. 89, p.13].

Dure, sistematice şi foarte aspre erau metodele şi tradițiile educative aplicate în Epoca medievală la majoritatea popoarelor, atît din Occident, cît şi din Orientul apropiat şi cel îndepărtat [apud. 89; 158].

Renumita capodoperă a culturii slavone *Domostroi* ne învață: *Казни сына своего от юности его и покоит тебя на старости твою*... [apud. 130; p.5].

În şcoala medievală germană copilul bătut cu varga trebuia s-o sărute şi să spună *Draga mea vărguță, tu mă îndrepți spre bine* [apud. 130; p.5].

Principala şi cea mai frecvent aplicată metodă de educație a copilului în Evul Mediu, pedeapsa corporală, se considera ca una dintre cele mai necesare şi eficiente metode de educație.

Acest fapt îl demonstrează nu numai literatura de specialitate, ci şi creația populară orală a multor popoare, numeroasele scene şcolare reflectate în literatura artistică şi arta plastică. Un proverb străvechi chinezesc afirmă că *Urechea copilului se află pe spatele lui*, iar unul de origine autohtonă ne sugerează ideea *Bate copilul cît începe de-a curmezişul patului*.

Epoca Renaşterii a plasat în centrul preocupărilor sale omul, aici apar tendințe de reînnoire a sistemului de instruire şi educație, iar savanții umaniști criticau aspru metodele scolastice de influențare a copilului, pledînd pentru o atitudine binevoitoare, blîndă față de acesta. În perioada dată pretutindeni, mai cu seamă în mediul urban, se manifestă o puternică dorință de eliberare de

sub orice constrîngere, fie statală, fie bisericească, precum şi nevoia unei exprimări libere a individualității umane.

Reputatul savant al Renaşterii *Erasmus din Rotterdam* (1467-1536) considera şcolile de pe timpul său *locuri de tristețe*, *odăi de tortură*, *puşcării*, în care se pedepseau crunt copiii nu numai pentru anumite încălcări, ci şi în scopuri *profilactice:* să nu greşească în viitor [apud. 89, 23].

François Rabelais (1494-1553) critica aspru dascălii scolastici, menționînd incultura şi incapacitatea lor educațională, abuzul de dezaprobări drastice.

Secolul al XVII-lea vine cu celebrul sistem pedagogic profund uman al lui *Ian Amos Comenius* (1592-1670). Opera sa *Didactica Magna*, care a fundamentat arta universală de a învăța *pe toți de toate*, cerea instruirea elevilor *în conformitate cu natura lor, orientîndu-i spre ştiință, moravuri blînde, onestitate şi virtuți. Să învățăm elevii în aşa un mod încît să asigurăm succesul şi să preîntîmpinăm insuccesul, să evităm oboseala şi plictiseala, să facem plăcut procesul învățării atît pentru elevi, cît şi pentru învățători*, ne învață marele pedagog ceh Comenius I. A. [146, p.230]. Cu privire la educație, Comenius I. A. pledează pentru o educație armonioasă, fundamentală, bazată pe înțelegere, bunăvoință, blîndețe şi exigență, fără pedepse fizice, situîndu-se pe poziția optimismului pedagogic.

Secolul al XVIII-lea, secolul Luminilor, este considerat de istorici şi pedagogi drept o expresie a încrederii în capacitățile omului, a rațiunii lui şi forței de a pătrunde în tainele lumii, de a înfăptui progresul social. Vechea mentalitate cu privire la copil şi educație a fost zdruncinată de concepția pedagogică a lui Rousseau J.-J., ilustru expusă în opera sa *Emile ou de l'éducation* (1762). Întreaga concepție despre educație şi atitudinea lui Rousseau față de copil se întemeiază pe teza naturii bune a ființei umane: *Totul este bun cînd iese din mîinile autorului lucrurilor, totul degenerează în mîinile omului* [81].

Chiar începînd cu primele pagini ale operei se observă dezacordul autorului față de practica educativă din acea vreme, care supunea copilul unei adevărate dresări, deformîndu-l atît sub aspect fizic, intelectual cît şi moral. Sistemului de educație din epoca sa, pentru care copilul reprezenta un adult în miniatură, Rousseau J.-J. îi opunea altul, întemeiat pe recunoaşterea unor particularități proprii copilăriei şi pe necesitatea de manifestare şi dezvoltare liberă a copilului. De aici patetica sa chemare: *Oameni, fiți umani, iată prima voastră datorie. Iubiți copilăria, ocrotiți-i jocurile, plăcerile, drăgăstoasele ei porniri!* [81, p.7].

Teoria disciplinei permisive sau liberale îşi are originea în această concepție inovativă a lui Rousseau J.-J. Autorul consideră că dacă copilul este bun de la natură, nu se justifică

intervenția educatorului pentru a-l disciplina, educația este în fond o autodezvoltare a ceea ce copilului îi este dat de la naştere. Constrîngerea exterioară prin dispoziții, ordine, interdicții, pedepse, inhibă manifestările spontane ale copilului, trebuințele şi aspirațiile lui naturale şi deci, implicit, şi constituirea personalității sale.

Rousseau J.-J. considera că pînă la 12 ani educația trebuie să fie liberă *negativă*, în sensul că *educatorul nu va arăta copilului nici virtutea şi nici adevărul*, ci-l va păzi doar de vicii şi spiritul de eroare. Învățînd totul prin experiență, copilul va simți de timpuriu *jugul apăsător al necesității*. În aceste condiții, susținea marele pedagog, *singura modalitate eficientă de sancționare a abaterilor copilului este suportarea consecințelor naturale ale acestor abateri,* deci copilul va primi o *pedeapsa naturală* [81; p.60].

Filosoful şi pedagogul englez *Spencer H.* (1820-1903) preia de la Rousseau J.-J. ideea pedepsei naturale, pentru care foloseşte sintagma *reacție naturală*. Spencer completează această idee cu necesitatea prevenirii copilului de către adult asupra consecințelor acțiunilor sale. În felul acesta, experiența îl va determina pe copil treptat să țină cont de avertismentul părinților. Prin mijlocirea reacției naturale, copilul dobîndeşte înțelegerea raportului dintre cauză şi efect, acceptă ca justă pedeapsa primită. Spencer H. are rezerve față de pedepsele fizice sau pedepsele prin diverse privațiuni de libertate [88].

Altă dimensiune cu privire la educația copilului prin aplicarea metodelor coercitive o constituie **teoria disciplinei autoritare**, elaborată de pedagogul german *Herbart I. F.* (1776-1841), care pornea de la ideea potrivit căreia natura umană este prin esența sa originar predispusă la diverse manifestări negative, fiind înzestrată cu tendințe care ulterior vor îmbrăca forme violente de exprimare. Pedagogul considera că pentru frînarea acestora sunt necesare măsuri severe de constrîngere. Scopul fundamental al educației copilului după Herbart constă în impunerea ascultării şi supunerii față de autoritatea externă, față de adult.

Unul din conceptele fundamentale ale sistemului său pedagogic introdus special în acest scop este cel de ***guvernare***. Herbart I. F. Consideră că în sens larg guvernarea include un ansamblu de acțiuni şi preocupări menite să disciplineze copilul pentru a-l determina astfel să respecte întocmai ordinele şi dispozițiile educatorului. Datorită naturii sale înclinate spre *zburdălnicie sălbatică*, guvernarea se va face, în primul rînd, prin porunci, interdicții severe şi pedepse, inclusiv fizice corporale. Herbart susține că copilul trebuie obişnuit de la cea mai fragedă vîrstă cu supunerea şi ascultarea, prioritate avînd în acest sens mijloacele întemeiate pe constrîngere [42; apud. 89, p.72-73].

Herbart I. F. nu excludea şi posibilitatea aplicării unor modalități *mai blînde* de educație:

sfaturile, antrenarea copilului în activitățile preferate, autoritatea educatorului, întemeiată pe superioritatea spirituală etc. Acestea însă nu le vor substitui pe celelalte, guvernarea fiind o continuă dresare şi supraveghere, efectuată prin intermediul poruncilor şi interdicțiilor. *Nimic nu slăbeşte guvernarea ca faptul de a ceda rugăminților, lacrimilor şi cu atît mai mult, violenței copiilor* [apud. 89, p.72].

O poziție intermediară, deosebită între autoritarism şi permisivitate, ocupă concepția lui *Locke J.*, care susține că pentru dobîndirea virtuților morale, copilul de la început trebuie să se supună autorității părinților prin *frică şi sfială*, dar pe măsura ce anii trec, aceasta se va sprijini tot mai mult pe *iubire şi prietenie* [50].

În acelaşi rînd, Locke J. avertizează asupra caracterului dăunător al unei severități tiranice, nu este de acord cu pedepsele fizice, admițîndu-le numai în *cazurile de încăpățînare şi răzvrătire*. Locke J. învață părinții *să ia o atitudine de mijloc, care ar evita atît satisfacerea tuturor poftelor, cît şi subordonarea zilnică a copilului, ar favoriza manifestarea lui liberă şi conservarea energiei atât de necesară viitorului adult* [50, p.173].

Reprezentanții orientării sociologice în educație, preiau şi adîncesc ideile lui Herbart I. F., Durkheim E. şi Kerschensteiner G. Prin rigorismul propagat în numele societății, de asemenea înclină spre aplicarea metodelor coercitive, autoritarismului, pledînd pentru restrîngerea cîmpului de manifestare a copilului. *Durkheim E.* susține că copilul trebuie obişnuit cu *stăpînirea egoismului natural prin subordonarea sa imperativelor autorității externe* [29, p.41].

În SUA în anii 80 ai secolului al XIX-lea se aplica pe larg pedeapsa tradițională – lovirea palmelor cu rigla, în Marea Britanie – Ministerul Justiției asigura şcoala cu instrucțiuni speciale pentru aplicarea pedepselor fizice [apud.130, p.7].

Se aplicau pe larg pedepsele ce înjoseau personalitatea copilului şi în alte state. Aşa, în Rusia se aplicau frecvent pedepsele de tipul îmbrăcării unei inscripții batjocoritoare pe copil şi purtarea lui pe străzile oraşului pentru a rîde de el; sau a măştilor de măgar etc. [apud.130, p.8-9].

Nu mai puțin aspre erau metodele de dezaprobare aplicate în Țările Române de pînă la secolul XVIII şi cele din pedagogia română aplicate în secolul XIX şi prima jumătate a secolului XX. Acest fapt este reflectat în operele lui Creangă I., Ghibu O., Călinescu G. etc. Pînă în prezent circulă activ în limbajul adulților cunoscuta îmbinare *Calul bălan şi Sfîntul Neculai din cui* [32; 60; 89; 90].

Chiar dacă secolul al XX-lea a intrat în istoria pedagogiei ca un secol al grijii părinților pentru integrarea socială a copilului, aceştia au început a fi preocupați de adaptarea economică şi

socială a copiilor lor, dezaprobările drastice au mai figurat şi continuă să figureze printre principalele metode de educaţie, iar rigla şi vărguţa printre cele mai eficiente mijloace de educaţie a tinerei generaţii.

Una dintre cele mai mari contradicţii a societăţii burgheze, scrie pedagogul polonez *Korceak I.,* este orientarea spre dezvoltarea spiritului de iniţiativă a copilului şi totodată înăbuşirea acestuia încă în germene. Întregul sistem de educaţie era menit să-l facă pe copil docil, comod, să-i distrugă şi să-i anuleze pornirile, libertăţile şi voinţa lui, curajul şi rezistenţa copilului, menţiona reputatul pedagog în lucrările sale [148].

Sistemul aprobărilor sau *distincţiilor* (aşa se numeau acestea în a doua jumătate a secolului XIX şi începutul secolului XX), care se aplicau pe larg în unele state europene şi în SUA, *era orientat spre evidenţierea unei elite, ce poseda iniţiativă, spirit de concurenţă, voinţă, în scopul pregătirii acesteia pentru posturile şi funcţiile de conducere*. Aprobările se bazau pe un mecanism de exagerare şi hipertrofiere a calităţilor personale, pe stimularea vanităţii, orgoliului şi amorului propriu [129; 130].

La începutul secolului al XX-lea *Kaunts D.* scria: *Aprobările – distincţiile, aplicate individului erau controversate, veneau în dezacord cu interesele şi tendinţele copiilor din anturajul celui menţionat* [142, p.41). Aprobările aplicate în SUA şi în alte state în prima jumătate a secolului XX consolidau principiul esenţial al şcolii americane – *principiul performanţelor individuale ereditare*.

Diapazonul aprobărilor aplicate în instituţiile de învăţământ din Europa ale acestei perioade era la fel foarte vast şi variat. Se practicau pe larg:

- foi de onoare pentru elevii docili;
- se acorda primul loc în clasă sau alte colective;
- foi de laudă;
- înscrierea familiilor elevilor performanţi pe plăci de marmoră;
- funde speciale pentru cosiţe în şcolile de fete;
- distincţii de tipul insignelor, ordinelor de onoare, medaliilor;
- funcţii de onoare, acordate elevilor de tipul cenzorilor de observare şi evaluare a comportării colegilor săi.

Diversitatea aprobărilor şi varietatea formelor acestora este binevenită şi pozitivă, dar mecanismul aplicării acestora lăsa mult de dorit. Acest fapt a fost elucidat permanent în operele multor savanţi de la sfîrşitul secolului al XIX-lea şi prima jumătate a secolului al XX-lea: Каптерев П. Ф., Deniker L., Вульфсон И. Б., Konradi E. I., Ferster F., Menduss P. ş.a.

Amorul propriu, orgoliul, vanitatea copiilor erau observate şi stimulate la fiecare pas [45; 129; 130; 140; 153].

Вульфсон И. Б. menţiona că instruirea în şcoală se axa *pe principiul stimulării rivalităţii şi concurenţei nesănătoase între elevi, ceea ce provoca tensionări şi conflicte, victime a cărora de fapt deveneau toţi liceeni*. Propagate şi susţinute de stat şi opinia publică, aprobările din şcoală se transferau şi se integrau organic în educaţia familială [127].

După cum am observat, aprobările aplicate aveau ca scop echilibrarea dezaprobărilor, consecinţelor acestora şi stimularea rivalităţii şi a concurenţei.

Pedagogia şi şcoala contemporană a încercat să ilumineze părinţii implicînd elevii şi familia în utilizarea aprobărilor şi dezaprobărilor emise de ea prin intermediul comitetelor/ consiliilor părinteşti, comitetelor şcolare şi autoadministrării şcolare.

Ştiinţa pedagogică europeană a făcut încercări să delimiteze reprezentările despre aprobările şi dezaprobările aplicate în pedagogie de cele aplicate în jurisprudenţă [49; 90; 92; 129; 130; 168].

Distincţia sau aprobarea din punctul de vedere al pedagogiei nu se aplică numai după meritele copilului, iar pedeapsa nu este un mijloc de înspăimîntare şi îngrozire a acestuia. *Scopul pedepselor juridice este răsplata, iar scopul aprobărilor şi dezaprobărilor pedagogice este corecţia, reglarea, încurajarea şi stimularea copilului*, susţinea Фармаковский В. И. [168, p.83].

Reflectarea abordării juridice în aplicarea sistemului de aprobări şi dezaprobări în secolul trecut se poate observa în reglementarea lor strictă, codul lor specific, care, în experienţa actuală pedagogică, a primit denumirea de *scală a pedepselor* [130].

Esenţa acestor fenomene educative se reducea la o logică strictă: *greşeală, abatere – pedeapsă*. Aceeaşi logică o observăm şi la aplicarea aprobărilor [32; 46; 127; 129; 130].

În domeniul teoriei aplicării aprobării / dezaprobării au fost făcute *încercări de a delimita reprezentările şi logica juridică de aplicare a acestora de reprezentările şi logica pedagogică*, însă în practica educaţională nimic nu s-a schimbat; nu erau analizate condiţiile şi circumstanţele comiterii erorilor de către copii şi a celor de aplicare a metodelor de aprobare/dezaprobare. Anume acest sistem imperfect educativ forma la tînăra generaţie o atitudine negativă faţă de valoarea morală a normelor juridice. Una dintre cele mai frecvent aplicate forme de dezaprobare, care a luat amploare în prima jumătate a sec. al XX-lea au fost *judecăţile elevilor*, care imitau întocmai procedura juridică civilă a adulţilor [130, p.100].

Cealaltă dimensiune, *educaţia fără aplicarea dezaprobărilor* a fost şi continuă să fie susţinută de mulţi savanţi din diverse epoci istorice.

Începînd cu fundamentarea şi promovarea *principiului educaţiei în conformitate cu natura*, Comenius I. A., Cantemir D., Rousseau J.-J., Moesiodax I., Ушинский К. Д., Толстой Л. Н., Diesterweg A., Korceak I., Сухомлинский В.А. etc., susţineau că acolo unde se face o educaţie adevărată în conformitate cu particularităţile individuale şi de vârstă ale copilului nu este nevoie de pedepse.

Ушинский К. Д. consideră că *educaţia veritabilă este cea fără aprobări şi dezaprobări, este armonia desăvîrşită, ideală a celor doi, a educatorului şi educatului, orientată spre cunoaşterea binelui şi frumosului*. *Aprobările şi dezaprobările aplicate de noi denotă imperfecţiunea artei noastre educative. Mai bine dacă educatorul va considera aplicarea aprobărilor şi dezaprobărilor inutilă*, menţiona Ушинский К. Д. [172, p.151].

Suntem de acord cu această viziune doar privind problema aplicării aprobărilor neîntemeiate şi a dezaprobărilor ce înjosesc personalitatea copilului, în rest însă, reieşind din complexitatea educaţiei familiale şi a procesului educaţional care includ în mod obligatoriu o evaluare şi apreciere etică nu acceptăm ideea *inutilităţii aprobării şi dezaprobării*.

Толстой Л. Н., şi Герцен А. И. considerau că *educatorul prin aplicarea pedepselor se răzbună pe copii din cauza incapacităţii şi incompetenţei sale* [apud. 127].

Pedagogul german *Diesterweg A.* scria că *pedepsele mai des sunt inutile şi nu sunt necesare acolo unde instruirea şi educaţia se efectuează corect, conform naturii copilului, în concordanţă cu particularităţile disciplinei şcolare... Pedeapsa, în genere, trebuie să fie orientată spre lichidarea sa* [133; p.112].

Бунаков Н. Ф. susţinea *că o şcoală bună, trebuie să permită numai astfel de dezaprobări care rezultă din greşeala comisă ca o consecinţă naturală şi reprezintă o necesitate, împotriva căreia nu va fi nici un fel de protest* [125; p.164].

Korceak I., ilustrul medic şi pedagog polonez, a încercat să asocieze aplicarea aprobărilor şi dezaprobărilor cu opinia colectivului de copii, organizînd în internatul pe care-l conducea o instituţie de judecată colegială, organ ales de întregul colectiv al copiilor, ce acţiona conform unui cod special elaborat în comun. Această judecată nu numai că pedepsea, ci era în stare şi să ierte, sau să aprobe, să încurajeze faptele pozitive ale copiilor şi adulţilor [148].

Pagini alese privind aprobarea şi dezaprobarea găsim la Ghibu O. în lucrarea sa *Despre educaţie*, astfel: *...Împlinirea şi neîmplinirea datoriei aduce cu sine anumite recunoştinţe şi*

pedepse. Părerea noastră este că împlinirea datoriei nu trebuie răsplătită cu laude, ea fiind de la sine înțeleasă. Laude să se aducă numai faptelor deosebite şi virtuților rare ce se ridică peste nivelul evenimentelor de toate zilele. Copilului care şi-a făcut datoria îi ajunge dacă i se recunoaşte că şi-a împlinit datoria. Această recunoaştere e totodată un îndemn [32, p.23], metodă care este, de fapt, o aprobare.

Referitor la pedepse, Ghibu O. scria: *Fără pedepse nu se poate ieşi la cale în educație, dar aplicarea lor neinteligentă poate duce la rezultate rele. Pentru diferite grade de greşeli sunt diferite grade de pedepse. Greşelile involuntare se vor pedepsi altfel decît cele voluntare.... Un educator bun nu va cădea niciodată în extremă; el va şti a face prin tactul său, aşa încît copiii să evite ocaziile de a greşi...* [32, p.24-25].

Aceeaşi părere o împărtăşeşte şi Narly C., susținînd că *pentru introducerea spiritului de disciplină în cazuri normale nu este nevoie de pedeapsă. Tendința interioară a copilului spre educație, îl împinge la ascultare. Abaterile de la normele morale stabilite se datoresc în cea mai mare parte ignoranței copilului... . În loc de pedeapsă va trebui să dăm sau să repetăm informația cuvenită şi să veghem ca regula să fie îndeplinită, aducînd aminte copilului la timpul potrivit ceea ce trebuie să facă într-o anume situație* [60; p.355].

Foarte clar şi hotărît se pronunță Narly C. împotriva pedepsei fizice spunînd că *ea nu are ce căuta în educație, unde avem de a face cu ființe în devenire. Cuvintele cu care trebuie să încheiem aceste pagini despre pedeapsă trebuie să fie un protest împotriva ei. Nu pedeapsă, ci exprimarea fățişă a mîhnirii noastre, cu un cuvînt, o reacțiune morală pot fi mult mai eficiente în educație* [60; p.359]. Acestea sunt viziunile cu caracter etic, uman privind aplicarea aprobării şi dezaprobării în pedagogia română.

Nu putem să nu menționăm faptul că concepția lui Rousseau J.-J. a fost preluată şi dezvoltată în cadrul teoriei *educației noi* ai cărei principali reprezentanți au fost Dewey J., Montessori M., Claparede Ed., Decroly O., Key E. În esență, această teorie îşi propunea să reformeze educația în şcoală şi familie în concordanță cu particularitățile de vîrstă şi cerințele copilului. Noua orientare a fost apreciată ca fiind o *revoluție copernicianã* în educație. Scriitoarea suedeză Key E. în lucrarea sa întitulată *Secolul copilului* (1900) face o adevărată pledoarie în favoarea respectării copilăriei, a particularităților şi legilor ei, militînd pentru organizarea educației în corespundere cu cerințele firești ale copilului, cu experiența, trebuințele şi interesele lui [46]. În acelaşi context se înscrie şi lucrarea Montessori M. *Descoperirea copilului*, apărută în 1909. Ideea principală a concepției sale pedagogice este ca educația să asigure libertatea manifestării copilului. Părinții trebuie să cunoască particularitățile de vîrstă şi

tendinţele copilului, evitînd metodele ce impun disciplinarea excesivă a copilului din exterior în mod artificial. Educatorul/părinţii trebuie să menţină disciplina printr-o organizare raţională a vieţii copilului [59]. În aceeaşi ordine de idei, am putea semnala şi orientarea nondirectivistă din pedagogia contemporană reprezentată de: Gordon T., Grant W., Rogers C., Ferry J., Lobrot M. ş.a. Adepţii acestei orientări se declară împotriva constrîngerilor întemeiate pe frică şi exercitate prin ameninţări şi prescripţii paralizante pentru evoluţia normală a copilului.

O confirmare firească a acestor idei umaniste se observă în *noile educaţii*, care au ca scop formarea unui om contemporan ce poseda spirit democratic, tolerant; o personalitate armonioasă, capabilă de a se adapta la noile situaţii, a soluţiona creativ problemele apărute. *Cele 14 direcţii ale noilor educaţii, confirmate de Carta Terrei* în 1992, ce continuă să fie completate denotă o orientare profund umanistă şi democratică a educaţiei, ceea ce presupune încurajarea, aprobarea şi stimularea unui comportament moral. În acest context o mare importanţă a avut *Convenţia cu privire la Drepturile copilului* (CDC), care este o lege internaţională, considerîndu-se drept cea mai completă Declaraţie despre Drepturile Copiilor. Convenţia a fost adoptată de Adunarea Generală a Naţiunilor Unite la 20 noiembrie 1989. Republica Moldova a ratificat Convenţia la 12 decembrie 1990 şi a pus-o în aplicare începînd cu 25 februarie 1993. Ratificînd Convenţia, Republica Moldova s-a angajat să protejeze copiii (orice persoană sub 18 ani) de orice gen de discriminare, să le asigure o bună securitate socială şi condiţii pentru dezvoltarea intelectuală şi fizică. Normele naţionale referitoare la Drepturile copilului sunt stipulate de prevederile Legii cu privire la Drepturile Copilului, adoptată în 1994 şi de Programul de Stat privind asigurarea Drepturilor Copilului, aprobat de Guvern în 1995 [107].

CDC impune o nouă atitudine faţă de problemele copiilor, ea permite ca adulţii să conştientizeze faptul că toţi copiii lumii au drepturi civile, politice, sociale, culturale şi economice întocmai ca persoanele mature.

Convenţia cu privire la Drepturile Copiilor şi acceptarea ei de peste 190 de ţări ale lumii a sporit recunoaşterea demnităţii fundamentale umane a tuturor copiilor şi scoate în evidenţă necesitatea revederii unor strategii şi modalităţi de educaţie, mai cu seamă a celor ce presupun aplicarea aprobării/dezaprobării copiilor, deoarece anume de aici mai frecvent pornesc toate dificultăţile demersurilor educative.

Efectuînd o privire de ansamblu asupra problemei abordate, putem *conchide următoarele:*

- aprobarea şi dezaprobarea s-au constituit mai întîi ca metode de educaţie familială, deoarece familia reprezintă una dintre cele mai vechi instituţii sociale ce asigură creşterea, educaţia şi integrarea copiilor în societate;

- dezaprobarea ca metodă de educație, prin intermediul variatelor procedee: interdicții, constrîngeri şi pedepse fizice s-a conturat clar începînd cu antichitatea;
- istoria relațiilor părinți – copii s-a înscris în istoria omenirii pînă la începutul secolului XX ca *un neîntrerupt şir de violențe, un lung martiriu al copiilor* care a parcurs mai multe stadii;
- către sf. secolului XIX familia îşi începe a schimba radical atitudinea față de copil, iar în știința pedagogică se delimitează două teorii cu caracter opus: *teoria disciplinei autoritare* (Herbart I.F.), ce propagă metode autoritare, dure de educație şi *teoria disciplinei permisive* a educației libere, ce propagă educația prin experiență şi suportarea consecințelor naturale, întemeiată de Rousseau J.-J.; ambele fiind orientate spre formarea profilului moral al copilului;
- pedagogia în epoca modernă a preluat mecanismul juridic de aplicare a aprobări/ dezaprobări conform unei anumite scări – *scala pedepselor şi recompenselor*, ce se aplica după logica *performanță – recompensă; greşeală/abatere – pedeapsă*; fără studierea circumstanțelor socio-comportamentale şi psihopedagogice;
- concomitent cu viziunile şi ideile ce propagau logica juridică în aplicarea aprobărilor/ dezaprobărilor, se dezvoltă concepția inutilității dezaprobărilor în educație (Diesterweg A., Ушинский К. Д., Толстой Л. Н. ş.a.);
- opiniile şi viziunile savanților oscilează între două extreme: cea a autoritarismului educativ şi cea a permisivismului educativ cu o înclinare destul de confuză spre pedeapsa-consecință ca urmare a unui comportament inadecvat;
- Pedagogia umanistă, axată pe Convenția cu privire la Drepturile Copiilor, sporeşte recunoaşterea demnității fundamentale umane a tuturor copiilor şi scoate în evidență *necesitatea revederii unor strategii şi modalități de educație privind aplicarea aprobării şi dezaprobării*.

1.3. Aspecte psihopedagogice ale aplicării aprobării/dezaprobării în educația copiilor de vârstă şcolară mică

Baza teoretică a modificării comportamentului prin intermediul aprobării/dezaprobării o constituie *mecanismul condiționării operante*, studiat de unii reprezentanți de seamă ai şcolii comportamentiste (Thorndike E.; Tolman E. ş.a.). Într-o serie de experimente, ei au descoperit că dacă un comportament anumit este în mod consecvent urmat de recompensă, acesta are o mai

mare probabilitate să se producă din nou. Acest fenomen este cunoscut ca *legea efectului*, care afirmă că comportamentele cu consecințe pozitive vor avea tendința de a se repeta, iar comportamentele cu consecințe negative se vor manifesta cu o frecvență mai mică. Skinner B. F. a extins acest principiu definind consolidarea nu doar prin faptul că ea este recompensativă sau aversivă, ci în termenii efectului pe care aceasta îl are asupra individului. Astfel, dacă un anumit comportament este urmat de aprobare sau dezaprobare ca efect, acest comportament se manifestă cu o frecvență mai mare sau mai mică, atunci susținem că respectivul a fost consolidat pozitiv sau negativ. *Consolidarea pozitivă* denotă situația în care comportamentul se manifestă cu frecvență mai mare pentru că are consecințe pozitive. *Consolidarea negativă* însă denotă situația în care frecvența unui comportament descreşte din cauza că el este urmat de un eveniment aversiv, neplăcut [87, p.33]. Termenul de consolidare a fost inclus în circuitul ştiințific şi se referă la situațiile în care comportamentul creşte în frecvență sau invers, descreşte. Consecințele negative sunt asociate cu descreşterea frecvenței comportamentului negativ.

În cercetările mai multor savanți şi-a găsit reflectarea ideea creării unor anumite situații în educația copiilor ce necesită aplicarea aprobărilor. Din această perspectivă, psihologul rus Рубинштейн С. Л. menționează că în aplicarea aprobărilor/dezaprobărilor este necesar de ținut cont nu numai de particularitățile de vârstă, ci şi de cele individuale, de situația şi circumstanțele concrete. Multitudinea de trebuințe, interese, motive şi predispoziția psihologică a personalității copilului poate influența comportamentul acestuia în dependență de starea emoțională la moment [162].

În practica educațională deseori adultul creează special situații de succes (sau de aprobare) pentru a-l încuraja pe copil, mai cu seamă pe acel copil relațiile căruia cu cei din jur au o *coloratură* afectivă negativă.

Крутецкий В. А. şi Лукин Н. С. [149], subliniază importanța deosebită a situațiilor respective, reliefînd însemnătatea susținerii morale, a aprecierii etice prin diverse procedee de aprobare, aplicate de adulții care se bucură de autoritate la copil. Acest gînd îl aflăm şi în cercetările lui Pâslaru Vl. [70].

Mulți cercetători din domeniul ştiințelor educației susțin că pedagogii versați în problema educației niciodată nu aşteaptă ca ponderea faptelor indezirabile şi a emoțiilor negative să predomine într-o măsură atât de mare, încît copilul să fie *inundat* cu o serie de dezaprobări drastice. Esența formativă a dezaprobărilor rezidă în aplicarea lor obiectivă, dozată, cu scop de a corecta sau preîntîmpina conduita inadecvată. Pedepsele fizice nu se admit nici într-un caz, cu excepția unei situații extremale când e pusă în pericol viața copilului [1; 118; 120; 121; 129;

130; 149; 151; 153 etc.].

Situația în care se aplică dezaprobarea reprezintă, de fapt, un conflict, deoarece aceasta provoacă un şir de tensionări, emoții negative neplăcute. Dezaprobarea sub forma de pedeapsă fizică este direct legată de senzația durerii care traumează psihicul copilului şi dereglează procesele de inhibiție, activizînd reflexul necondiționat de autoapărare ce se manifestă prin emoția fricii. Pedeapsa fizică impulsionează senzația durerii care distruge procesele inhibitorii din scoarța emisferelor mari [79; 118; 129; 130; 139; 140]. Anume prin acest mecanism se explică strigătul copilului: *Nu mă bate, iartă-mă, mai mult n-am să fac!*

Sub influența durerii se restructurează activitatea tuturor organelor, ceea ce provoacă sporirea reactivității organismului. În acest context, trebuie menționată creşterea tonusului musculaturii scheletale, intensificarea contractării şi excitației lor, sensibilizării tuturor analizatorilor. Modificările descrise asigură rapiditatea reacției de autoapărare a individului, ceea ce-l face mai prudent în comportare. În situațiile conflictuale, când copilul se încăpățînează, nu ascultă, aplicarea pedepsei fizice creează iluzia soluționării conflictului. Părinții nu înțeleg că se supune şi *ascultă* nu copilul, conştiința lui, ci instinctul autoapărării, emoția animalică de frică.

Галперин С. И conchide că excitarea puternică de lungă durată a receptorilor durerii, transformă reflexele de apărare în reflexe dăunătoare ce dereglează toate funcțiile organismului, care mai apoi influențează direct asupra comportării individului [apud.130].

Cercetările lui Распопов П. П. au confirmat acest lucru, savantul a demonstrat că *pedepsele fizice provoacă la educați o excitație puternică – numită fază parocsizmală ce se caracterizează prin reacții de tensionare, agresivitate, violență*. Dacă se repetă sistematic această situație, ea se poate fixa şi deveni trăsătură de caracter a individului [ibid.130].

Savanții menționează că anume esența biologică a senzațiilor durerii reprezintă semnalul pericolului care mobilează organismul la luptă pentru autoapărare, ceea ce dictează necesitatea cunoaşterii şi conştientizării acestui fenomen, pentru a evita pedeapsa fizică în educația copilului.

Cercetările efectuate de Mowrer O. H. au evidențiat nu numai rolul pedepselor şi a recompenselor în modificarea comportamentului, ci şi *importanța deosebită a momentului şi situației în care acestea sunt aplicate*. De exemplu, dacă un individ se angajează într-un comportament social inadecvat, nevrotic sau indezirabil ce conduce la o recompensă imediată, răsplata, deşi mică, poate fi suficientă pentru evitarea comportamentului respectiv. Cu alte cuvinte, comportamentul cel mai apropiat în timp de recompensă este învățat cel mai bine. Ca

alternativă, o pedeapsă imediată obiectivă, adecvată, cu excepția pedepselor fizice, poate duce la abandonarea unui comportament negativ, dacă urmează îndată după situația inadecvată sau o greşeală [ibid.130].

Aceste principii, împreună cu impactul presupus de paradigma condiționării clasice, fundamentează aplicarea în egală măsură a metodelor şi procedeelor de aprobare/dezaprobare cu condiția alternării raționale şi optime a acestora; dozarea lor strictă şi îmbinarea cu alte metode.

Dintr-o perspectivă psihopedagogică, particularitățile expuse anterior conduc la o serie de considerații:

- **Necesitatea fixării obiectivelor acțiunilor/comportamentului.** Avînd în vedere ideea lui Mowrer O. H., privind importanța momentului şi a situației aplicării recompensei, este deosebit de necesară fixarea unor obiective inițiale şi intermediare clare şi precise în vederea atingerii unui obiectiv final major, mai îndepărtat în timp. Evaluările intermediare, prin raportarea lor la aceste obiective vor consolida corespunzător comportamentul pozitiv al copiilor. Pentru copiii mici se stabilesc obiective accesibile şi mai apropiate în timp decît pentru cei mari.
- **Necesitatea cunoaşterii rezultatelor.** Rezultatele inițiale sau cele intermediare trebuie comunicate copiilor, deoarece acestea se constituie ca factori recompensativi ce fixează conduita de succes.
- **Aplicarea adecvată a recompenselor şi a pedepselor.** Recompensa duce la ceea ce se numeşte motivație pozitivă, iar pedeapsa – la motivație negativă. De asemenea, recompensa externă este asociată motivației extrinseci, iar cea internă – motivației intrinseci. Recompensa şi pedeapsa motivează copiii diferențiat în funcție de autoritatea părinților şi tipul relațiilor familiale.

Anticipînd, vom menționa că cercetările efectuate confirmă eficiența sporită a stimulării copiilor în baza aplicării optime a aprobării şi dezaprobării numai în cazul unei autorități pozitive şi pe fundalul relațiilor familiale de colaborare/democratice.

Studiind literatura de specialitate şi efectuînd observații asupra conduitei parentale, am stabilit că eficiența modificării comportamentului copiilor prin intermediul aprobării/ dezaprobărilor adecvate depinde de aşa circumstanțe cum sunt: autoritatea părinților şi tipul relațiilor familiale, priceperea acestora de a aplica metoda convingerii, asociată cu celelalte metode de educație morală, stilul comportamental al părinților, componența familiei şi inteligența membrilor acesteia.

Astfel, cercetătoarea română Stanciulescu E. deosebeşte trei tipuri de autoritate parentală. Exercitarea influenței parentale se manifestă mai frecvent sub formă de:

a) **Autoritate coercitivă,** bazată pe convingerea părinților că vîrsta matură implică o competență mai mare; se pune accent pe necesitatea supunerii imediate şi necondiționate a copilului; se face abuz de dezaprobări şi constrîngeri.
b) **Autoritate persuasivă (negociatoare)**, accentul se pune pe necesitatea de a oferi copilului explicații privind motivația deciziei parentale, lăsîndu-i copilului un spațiu pentru acțiuni; se apelează frecvent la diverse tipuri de aprobări.
c) **Autoritate structurantă (partenerială)**, se lasă copilul *să se lovească de pragul de sus*, părinții oferindu-i numai repere pentru a-l orienta cu scopul de a-şi elabora şi construi o autonomie proprie; aici se observă o permisivitate excesivă, uneori nemotivată [92, p.95].

Autoritatea parentală influențează direct asupra stilului educativ – familial, deci şi asupra modalităților de aplicare a aprobării/dezaprobării. În literatura pedagogică sunt reflectate următoarele tipuri de autoritate parentală, care au consecințe negative asupra educației copilului [92; 118; 121; 156]:

1. **Autoritatea suprimării**, bazată pe constrîngerea şi suprimarea personalității copilului. În familie predomină relațiile de dictat, aici se operează cu comenzi, ordine, adulții cer de la copii o supunere imediată, necondiționată. Acest tip de autoritate este propriu mai frecvent taților. Copiii sunt adesea abuzați atît fizic cît şi psihologic. Mama la fel poate fi abuzată, este desconsiderată şi înjosită. Aceste fenomene de abuz şi rigorism excesiv, suprimare îi fac pe copii anxioşi, nehotărîți, închişi sau invers, foarte agresivi, răutăcioşi, brutali.
2. **Autoritatea vanității**. Părinții se laudă frecvent cu rezultatele obținute de copiii lor, le insuflă acestora sentimentul trufiei, al superiorității. Copiii din astfel de familii devin lăudăroşi, distanțați, vanitoşi față de colegii lor, nu pot fi autocritici şi se consideră foarte importanți.
3. **Autoritatea pedantismului** se bazează pe manifestarea conduitei excesiv de rigoriste a adulților. Părinții sunt minuțioşi, pedanți, fac zel de exigență. Viața familiei seamănă cu viața unei *cazarme militare*, copiii sunt sîcîiți, corectați şi umiliți frecvent, devenind nevrotici sau fricoşi şi mincinoşi.
4. **Autoritatea moralizatoare** se manifestă atunci cînd părinții blochează viața copilului cu

poveţe infinite şi discuţii instructive. Fiecare pas al copilului este urmat de discuţii lungi, plictisitoare sau notaţii de moralizare care se repetă în continuu.

5. **Autoritatea mituirii copiilor** este cea mai amorală şi reprezintă situaţia cînd ascultarea copiilor se cumpără cu cadouri şi diverse promisiuni. Cele mai grave consecinţe apar în familiile unde ambii părinţi mituiesc copiii, fiecare străduindu-se să-l atragă de partea sa.
6. **Autoritatea bunătăţii false** se manifestă cînd ascultarea copiilor se obţine prin toleranţă neadecvată, blîndeţe şi *bunătate exagerată* a părinţilor. Aceştia nu interzic nimic, copiilor le este permis totul, iar părinţii se străduie cu orice preţ să păstreze pacea, să evite conflictele. Copiii dirijaţi de părinţii care fac exces de hipertutelă şi bunătate sunt capricioşi, încăpăţînaţi, ordonează cu părinţii lor cum doresc.
7. **Autoritatea de tipul iubirii excesive,** cel mai frecvent tip al autorităţii parentale false. Părinţii cu o astfel de autoritate fac tot posibilul şi imposibilul ca copiii să-i iubească, fac abuz de tandreţe, mîngîieri, cuvinte *dulci*, răsfăţîndu-i şi dezvoltînd la aceştia egoismul. Copiii din acest tip de familii cresc alintaţi sau cinici, duri, impertinenţi, mincinoşi, egoişti.

În această ordine de idei, cercetătoarea Cuznețov Larisa în lucrările sale abordează etica relaţiilor familiale, analizează tipul de autoritate umanistă/charismatică, care presupune o atitudine umană, constructivă, de stimă faţă de om, la general, şi faţă de copil, în particular. Aici se îmbină organic valorificarea potenţialului intelectual, cu crearea situaţiilor de succes, axarea pe posibilităţile proprii ale adulţilor şi copilului în îmbinare cu metoda exemplului, convingerii, atitudinea toleranţă, umană, de colaborare cu exigenţele obiective, adecvate şi comportamentul structurant al adultului [23; 24].

Odată cu plecarea copilului la şcoală, autoritatea părinţilor se diminuează, nu mai are influenţă absolută asupra copilului, şcoala începe a face parte din familie nu numai prin prezenţa sa, ci şi prin influenţele directe şi indirecte asupra acesteia.

Mediul şcolar aduce cu sine un climat mai rece, mai puţin protector decît cel al familiei. Sistemul de aprobări şi dezaprobări aplicate în şcoală este reflectat de regulamentul ei, iar celelalte nuanţe legate de obiectivitatea, durată, situaţia, corelarea cu alte metode, consecinţele, eficienţa aplicării acestora, depind de competenţa şi tactul pedagogului. Toate acestea formează *variabilele sociale şi pedagogice*, pe cînd cele psihologice ţin de particularităţile individual-tipologice, de vârstă şi dezvoltare a copilului.

Astfel, corelînd aplicarea aprobării/dezaprobării cu cele expuse în subcapitolul 1.1 ţinem să menţionăm că *variabilele psihologice* deţin progrese importante la micii şcolari, reflectîndu-se în: dezvoltarea percepţiei, memoriei, atenţiei voluntare; consolidarea structurilor logice, care

devin mediate, reversibile; în dezvoltarea operațiilor gîndirii, în formearea capacităților citit-scrisului, ceea ce susține performanțele limbajului. Toate aceste metamorfoze asigură şi înlesnesc evaluarea şi aprecierea etică prin aplicarea aprobărilor/dezaprobărilor într-o îmbinare organică cu convingerea şi alte metode de educație. În pofida faptului că unii savanți [63; 166; 172] consideră drept cele mai eficiente metode de educație morală *explicația, conversația morală, exemplul, exercițiul moral, povața, dezbaterile morale,* cercetătorii în domeniul vizat susțin că aprobarea/ dezaprobarea trebuie să fie considerate drept metode esențiale de stimulare sau/şi frînare a activității şi comportamentului copilului, deoarece de la ele începe practic aplicarea celorlalte metode [129; 130; 168]. Cercetătorii din domeniul pedagogicei [6; 8; 12; 17; 31; 33; 35; 36; 45; 53; 130] consideră că toate metodele de educație sunt importante în formarea personalității copilului, dar numai aprobarea şi dezaprobarea *îmbracă* o gamă variată de forme, procedee ce efectuează evaluarea, aprecierea, stimularea şi reglarea comportamentului acesteia. Prin mecanismul lor complex de influențare asupra psihicului copilului se creează posibilități favorabile pentru aplicarea celorlalte metode de educație.

Din cele expuse, reiese că aprobarea/dezaprobarea incumbă un ansamblu de metode ce reglementează comportamentul copilului, relațiile interpersonale, modelînd conținutul circumstanțelor, în interiorul cărora trebuie să ne implicăm pentru a le modifica.

Analiza literaturii de specialitate ne-a oferit posibilitatea să observăm că unii savanți delimitează convențional [116] aprobarea/dezaprobarea într-un grup separat de metode ce stimulează comportamentul individului pentru a conştientiza efectul şi interacțiunea lor cu alte metode. Cercetătorii Бабанский Ю. К. şi Подласый И. П. consideră *că prima etapă a unei educații corect organizate ține de cunoaşterea / familiarizarea educatului cu normele şi regulile comportării moral-etice, care trebuiesc formate în procesul educației* [159, p.105]. Metodele din acest grup se numesc *metode de formare a conştiinței personalității sau formării convingerilor* [116; 159], deoarece ele contribuie la formarea morală a individului, a sferei afective, a atitudinilor. Următoarea etapă, *organizarea activității şi formarea experienței comportamentale*, constă în antrenarea activă a individului în acțiuni, iar *a treia – în stimularea activității şi comportamentului* acestuia. Schema generală de aplicare a metodelor educației conform viziunii acestor cercetători este **convingerea → exersarea → motivarea** [159, p.105].

Experiența pedagogică ne demonstrează că această clasificare şi delimitare a etapelor educative au un caracter teoretic şi sunt convenționale, fiindcă formarea convingerilor prin intermediul metodelor: explicația, povestirea, prelegerea, conversația etică, sugestia, instructajul, referatul, exemplul, disputa, sau formarea experienței comportamentale prin exersare,

deprindere, exigențe pedagogice, opinia publică, crearea situațiilor educative, în practică nu pot fi aplicate în afara metodelor de stimulare prin aprobare şi dezaprobare.

În această ordine de idei mecanismul general de aplicare a metodelor educației îl percepem astfel: **cunoaşterea–convingerea–motivarea⇔exersarea–formarea–motivarea⇔stimularea––motivarea–autoevaluarea**. În viziunea noastră, motivarea individului trebuie să fie prezentă în toate etapele actului educativ.

Concepția vizată ne-a orientat spre studierea posibilității îmbinării variatelor metode de aprobare şi dezaprobare.

Realizînd o sinteză a investigației teoretice cu privire la aprobare/dezaprobare am stabilit că concepția cercetătorului rus Гордин Л. Ю. are un caracter amplu, incluzând definiția, clasificarea aprobării/dezaprobării, aspectul orientării lor, aspectul conținutal, pe cînd tehnologia aplicării metodelor date, rămîne în umbră.

În acest sens, Гордин Л. Ю. *clasifică aprobările şi dezaprobările după criteriul stimulării, inhibiției şi modificării activității copiilor, delimitîndu-le în trei grupuri mari:*

1. Aprobări/dezaprobări corelate cu anumite modificări ale drepturilor copilului;
2. Aprobări/dezaprobări corelate cu anumite modificări în obligațiunile copilului;
3. Aprobări/dezaprobări ce includ anumite sancțiuni morale.

Grupurile nominalizate de aprobări/dezaprobări includ o multitudine de forme:

a) aprobări/dezaprobări tradiționale;
b) aprobări/dezaprobări realizate conform logicii consecințelor naturale;
c) aprobări/dezaprobări improvizate (ad-hoc).

Autorul menționează că clasificarea respectivă, ca şi orice alta, este doar una convențională, care poate fi revăzută, perfecționată, completată. De regulă, în practica educațională aprobările şi dezaprobările nu se aplică într-o *formă directă*, *şi pură, ci se îmbină în funcție de circumstanțele concrete* [130, p.151].

Însemnătatea clasificației elucidate rezidă în faptul că aceasta permite educatorului să selecteze şi să îmbine acele metode, forme şi procedee de aprobare/dezaprobare ce corespund circumstanțelor, adică sunt adecvate situației care la rîndul ei, reprezintă un ansamblu de elemente complexe de natură psihosociocomportamentală ce necesită dirijare. Acceptăm această clasificație drept fundament metodologic, care urmează a fi completată în procesul investigațiilor din perspectivă strategică şi tehnologică.

Pentru a evidenția anumite particularități şi strategii psihopedagogice de aplicare a aprobării/dezaprobării, se impune o trecere în revistă a acestora.

Pedagogia contemporană [12; 27; 60; 63; 64; 83; 116; 130; 153; 159; 160] propune o gamă variată de ***procedee ale aprobării**:*

1. **Acordul** (sau acceptarea unor acțiuni, propuneri, a rezultatelor). Prin procedeul respectiv se exprimă mulțumirea față de respectarea şi îndeplinirea cerințelor pe care le-am adresat copiilor. Acordul se poate exprima prin zîmbet, un gest apreciativ sau cuvinte de tipul: *sunt mulțumit*, *sunteți bravo*, *ați procedat corect* etc.
2. **Lauda**. Un procedeu verbal de apreciere, care se poate realiza individual sau în fața semenilor în scopul evidențierii, popularizării faptei demne de urmat. Această ultimă alternativă poate consta în sublinierea faptelor săvîrşite şi recomandarea lor pentru a fi urmate.
3. **Exprimarea recunoştinței**. Este un procedeu prin care ne exprimăm adeziunea față de unele fapte mai deosebite ale copiilor, față de eforturile pe care le depun aceştia pentru a răspunde la exigențele adulților.
4. **Evidențierea**. Se face prin reliefarea, sublinierea îndeplinirii şi respectării exemplare a unor cerințe.
5. **Recompensa**. Reprezintă un procedeu premial folosit în cazul unor rezultate ce depăşesc nivelul de exigență impus. Recompensele pot fi de ordin material sau spiritual şi se pot concretiza în acordarea de premii materiale, distincții, decorații, diplome etc.

Referitor la recompensele materiale, ele nu pot fi excluse din arsenalul mijloacelor educative. Important este că ele să nu devină permanente şi, pe măsura dezvoltării copilului, să apelăm din ce în ce mai mult la formele spirituale ale recompensei.

Aplicarea recompensei impune respectarea următoarelor reguli:

- recompensa se poate aplica cînd fapta depăşeşte rezultatele obişnuite, medii ale copilului;
- acordarea recompensei trebuie discutată în familie, clasă ş.a.;
- recompensa trebuie să fie argumentată şi susținută de membrii familiei, colectivului;
- evitarea subiectivismului în acordarea recompensei. Acordarea ei trebuie să fie raportată la faptele morale concrete, la valoarea acestora.

Procedeele principale ale dezaprobării reflectate în literatura de specialitate:

1. **Dezacordul**. Un procedeu de exprimare a nemulțumirii față de modul în care au fost îndeplinite cerințele.

   Dezacordul se poate realiza printr-o privire, gest sau prin intermediul unor expresii verbale de tipul: *nu sunt mulțumit, nu este corect, nu m-am aşteptat la aşa ceva etc.*
2. **Observația**. Poate fi adresată individual sau efectuată în fața semenilor. Ea are în vedere un aspect concret al comportamentului.

3. **Reproşul**. Reprezintă o modalitate prin care adultul îşi exprimă nemulţumirea faţă de un act moral şi urmăreşte prevenirea repetării lui.

   Reproşul poate fi discret. Este important să nu facem abuz de reproşuri. Gama reproşurilor poate fi cuprinsă între cele discrete, la una din extreme, şi cele amare, la cealaltă extremă. Alegerea uneia sau alteia dintre variante depinde de gravitatea faptei şi particularităţile individuale ale copilului.
4. **Reproşul neîncrederii**. Prin intermediul lui, adultul pune sub semnul întrebării şansa privind respectarea unei cerinţe de către copil. Ca şi în cazul reproşului, se mizează pe convertirea îndoielii în factori stimulatori ai comportării. Neîncrederea trebuie să stimuleze ambiţia sănătoasă şi dorinţa copilului de a demonstra contrariul celor exprimate prin cuvinte şi mimică. Greşit utilizată, neîncrederea poate genera aspecte secundare cum ar fi: sentimentul nedreptăţii, reacţia de frondă sau nonagajare, indiferenţă sau complăcerea.
5. **Avertismentul**. Constă în exprimarea indignării şi a protestului faţă de îndeplinirea deficitară a unei sarcini. Este un fel de ultimatum ce se adresează pe un ton grav şi sever.
6. **Ironia**. Este unul dintre cele mai controversate procedee de dezaprobare. Opiniile pedagogilor înclină asupra recunoaşterii valenţelor sale educative cu condiţia aplicării lui cu mult tact şi descernământ. Geissler E. E. consideră că specificul şi eficienţa aplicării ironiei constă în faptul că aceasta nu ar trebui să atingă personalitatea copilului în ansamblul său, ci doar unele trăsături ale caracterului cum ar fi trufia, lenea, îngîmfarea, vanitatea [31; p.131]. Prin ironie putem ridiculiza manifestările negative din comportamentul copiilor. Individualizarea ei este indispensabilă. Ţinta ironiei va fi întotdeauna o manifestare concretă. În literatura de specialitate se face distincţie între *ironia pozitivă şi cea negativă*. Prima este cunoscută sub denumirea de *ironie socratică*, utilizată cu multă măiestrie de Socrate în dialogurile cu discipolii săi. Varianta negativă a ironiei vizează personalitatea copilului, ea are un efect jignitor. În consecinţă, *ironia negativă* trebuie exclusă din arsenalul procedeelor educative.

Dacă teoretic diferenţierea dintre ironia pozitivă şi cea negativă pare destul de limpede, în practică situaţia se complică, deoarece foarte mulţi adulţi fac abuz anume de ironia negativă în comunicarea şi relaţiile cu copilul.

Investigaţiile efectuate ne-au demonstrat că foarte mulţi adulţi aplică un umor foarte banal cu caracter negativ, de care nu întotdeauna îşi dau seama. O atenţie deosebită trebuie acordată nu numai expresiilor folosite, ci şi tonului, mimicii, contextului în care aplicăm ironia. Ironia adulţilor de tip negativ, mai ales a părinţilor, incumbă riscul de a fi preluată de cei din jur şi

aplicată împotriva copilului, ceea ce poate provoca izolarea, protestul sau agresivitatea acestuia [31; 53; 54].

7. **Pedeapsa**. Este cel mai drastic procedeu al dezaprobării. Ea se aplică atunci cînd subiectul refuză îndeplinirea sarcinii, împotrivindu-se cerinţelor pe care i le adresăm. În asemenea cazuri apare un conflict între atitudinea copilului şi exigenţele noastre faţă de el. Părinţii sunt puşi în faţa unei alternative: ori să accepte atitudinea copilului şi să renunţe la exigenţe, ori să-l determine pe copil să accepte aceste exigenţe. Rezolvarea conflictului în favoarea acestei alternative reclamă de cele mai multe ori aplicarea pedepsei.

Prin urmare, putem defini pedeapsa ca fiind o modalitate, un procedeu al dezaprobării prin intermediul căruia declanşăm la copil o atitudine de regret faţă de faptele comise, determinîndu-l să evite în continuare asemenea fapte. Pedeapsa este orientată spre rezolvarea unui conflict care apare între comportamentul copiilor şi cerinţele părinţilor ca urmare a încălcării acestora.

Condiţiile de ordin psihopedagogic privind aplicarea pedepsei:

- Pedeapsa trebuie să fie bine gîndită ca să nu fie receptată de copil ca o expresie de ură sau răzbunare din partea părinţilor;
- Părinţii să aibă certitudinea că cel pedepsit înţelege şi este conştient de gravitatea faptei sale. Conştiinţa greşelii şi a dreptului pe care îl are educatorul de a pedepsi sînt două aspecte corelative, care îşi lasă amprenta asupra eficienţei educative a pedepsei;
- Fapta copilului, care constituie obiectul pedepsei, trebuie să merite o asemenea dezaprobare. Aplicarea pedepselor fără discernămînt riscă să amplifice conflictul;
- Pedeapsa să fie întotdeauna individualizată şi anticipată cu explicaţii de rigoare, adică să se ţină seama de particularităţile individuale şi de contextul în care se pot comite s-au au avut loc de-acum abaterile [63].

În unele familii se mai practică pedeapsa fizică corporală şi părinţii o consideră pe aceasta ca cea mai eficientă metoda de educaţie. În acelaşi timp, părinţii nu înţeleg că pedeapsa fizică diminuează calităţile pozitive ale copiilor, contribuie la dezvoltarea fricii şi făţărniciei, laşităţii şi cruzimii, dă naştere sentimentelor de furie şi ură faţă de adulţi, vine în contradicţie cu drepturile şi libertăţile copilului.

Un adversar consecvent al pedepsei corporale, Berne E. a demonstrat prin *teoria analizei acţiunilor tranzacţionale* dauna pedepselor fizice şi a relaţiilor familiale de confruntare pentru psihicul copilului şi comportamentul lui ulterior. Berne E. considera că pedeapsa fizică pentru copil este *tragedia durerii şi jignirii, tragedia cruzimii, a rezistenţei copilăreşti* [120, p.97]. În familiile unde se aplică pedeapsa fizică şi abuzul psihologic nu există o cultură şi

disciplină adevărată. Copiii se tem de părinții lor şi se străduie să fie mai departe de ei, evită comunicarea cu ei.

Korceak I. şi Макаренко A. C. pledau nu numai împotriva pedepselor fizice, ci şi împotriva comportamentului negativ al părinților față de copii, ce se manifestă prin înjosirea sau ignorarea copilului.

În lucrarea sa *Carte pentru părinți*, Макаренко A. C. scria: *Unii părinți nu folosesc pedepse fizice, însă înjosesc copii prin alte modalități. Uneori observăm cum mama sau tata, în loc de aprecierea unei fapte concrete a copilului, se poartă negativ cu el, agresiv sau îl ignorează. Unii părinți aplică înjosirea copilului cu un cuvînt ofensator, ceea ce se consideră un abuz psihologic* [156; p.358).

În operele sale Сухомлинский B. A., la fel, menționează că *în unele familii copiii sînt pedepsiți prin muncă, în alte familii în calitate de pedeapsă copiii sînt sistematic lipsiți de plimbare, joc, sunt desconsiderați* [166].

Începînd cu deceniile şapte şi opt ale sec. XX, cercetările în domeniul vizat elucidează următoarele recomandări:

- Amenințarea neîntemeiată cu pedeapsa e una din cele mai grave greşeli în procesul educativ. Dacă părinții au hotărît să pedepsească copilul pentru un comportament brutal, apoi să-l pedepsească, dar să nu fie prea *darnici* la amenințări, cu atît mai mult dacă ştiu din timp că nu le vor realiza. Copiii îşi dau repede seama că acestea sînt nişte *vorbe goale*, şi încetează să-i creadă şi să-i asculte pe părinți.
- Dezaprobarea nu trebuie să fie aplicată ca un mijloc de amenințare permanentă. Odată promisă, urmează să fie aplicată obiectiv, adecvat, cu consecvență. Este indispensabilă o analiză detaliată a situației înainte de a ne exprima nemulțumirea prin dezaprobare.
- Pedeapsa poate fi aplicată în funcție de circumstanțele situației concrete. Ea trebuie să nu înjosească demnitatea copilului, să nu fie cruntă, fiind corelată cu particularitățile de vîrstă, sănătatea, drepturile şi obligațiunile copilului [8; 17; 26; 32; 38; 45; 121; 130; 143].

Privind în ansamblu metodele aprobării şi dezaprobării, precizăm că cele menționate şi descrise anterior rămîn valabile şi astăzi.

Cadrul experiențial demonstrează ca dezaprobarea trebuie să fie aplicată astfel, încît, după consumarea ei, să se provoace o destindere şi o uşurare, pregătind terenul pentru stimulările pozitive ulterioare ale copilului. De aceea, după ce dezaprobarea a fost aplicată, nu vom mai face aluzie la ea, dacă faptele negative nu se repetă. Acordăm încredere deplină celui care a fost dezaprobat. Numai în acest caz dezaprobarea se transformă în contrariul său, în stimulare şi

aprobare, şi deci devine eficientă.

Comparînd metodele aprobării/dezaprobării, constatăm că ele se află într-o relaţie dialectică, contribuind la delimitarea în conştiinţa copilului a binelui de rău, a moralului de imoral, ajutîndu-l astfel să aleagă conduita adecvată şi stimulîndu-l să acţioneze în numele binelui şi al moralului, al cerinţelor şi exigenţelor pe care le incumbă morala socială. De aceea problema aplicării aprobării/ dezaprobării trebuie abordată din perspectiva consolidării pozitive, care asigură concordanţa între trebuinţe, tendinţe, cerinţele morale şi comportamentul copilului, concomitent cu restrîngerea şi anihilarea, pe cît e posibil, a metodelor aversive, de consolidare negativă.

Analiza şi sinteza teoriei şi practicii educative elucidată în subcapitolele precedente şi în acesta ne-a permis să stabilim că eficienţa aplicării metodelor aprobării/dezaprobării în cadrul familiei poate fi atinsă în funcţie de respectarea anumitor **condiţii psihopedagogice**, care sunt:

1. Cultura şi competenţa parentală cu privire la educaţia şi influenţarea copilului.
2. Familiarizarea copilului cu normele şi regulile de conduită, concomitent explicîndu-i consecinţele nerespectării acestora.
3. Părinţii trebuie să fie serioşi şi consecvenţi în exigenţele lor, cerinţele faţă de copii fiind înaintate uman şi raţional în corespundere cu respectarea intereselor şi drepturilor copiilor.
4. E necesar ca copilului să-i fie explicat de ce un fapt sau altul generează aprobare sau dezaprobare. Copilul trebuie să înţeleagă de ce a fost pedepsit pentru a conştientiza conduita greşită, pentru a nu mai comite fapte urîte.
5. Fiecare familie urmează să ţină cont de particularităţile individuale ale copilului, tradiţia culturală, determină un sistem propriu de aplicare a aprobării şi dezaprobării. Se ia în consideraţie şi stilul general al relaţiilor interpersonale familiale, sensibilitatea copilului la observaţiile adulţilor, buna creştere generală a copilului şi atitudinea membrilor familiei faţă de valorile moral-spirituale.
6. Uneori influenţa indirectă asupra copilului are un efect mai mare decît cea directă. Copiilor de vîrstă şcolară mică se recomandă să li se citească o povestire sau poveste în care se descrie o situaţie asemănătoare pentru comparaţie şi conştientizare a faptelor şi consecinţelor acestora.
7. Nu se face abuz nici de dezaprobare şi nici de aprobare. Aprobarea nemeritată, lauda excesivă aduce daune educaţiei copilului. Ea dezvoltă la copii supraaprecierea, îngîmfarea, aroganţa. Trebuie de aprobat copilul astfel ca metoda aplicată să îndeplinească funcţia unui

stimul, pentru ca la el să apară dorința de a face lucruri frumoase, a învăța bine, a corecta comportamentul, etc.

În această ordine de idei, putem conchide că îmbinarea şi alternarea celor două categorii de metode reprezintă o concretizare a interacțiunii dintre libertate şi constrîngere, iar priceperea şi abilitatea părinților de a lăsa impresia libertății în acțiunile pe care ei le impun şi cerințele pe care le formulează față de copil, reprezintă o condiție intrinsecă a întregii strategii educative aplicate.

1.4. Strategii de aplicare a aprobării/dezaprobării în cadrul educației familiale

Analiza detaliată a aplicării aprobării/dezaprobării din perspectiva pedagogiei evolutive ne-a oferit posibilitatea să evidențiem valorificarea acestora prin prisma proceselor evolutive de tip sincronic şi diacronic [17; 26]. Nivelul funcțional-structural de aplicare a aprobării/ dezaprobării, începînd cu Antichitatea, ne-a demonstrat anumite circumstanțe şi o varietate mare a modalităților de stimulare a individului, mai cu seamă de aplicare a dezaprobărilor. Delimitarea particularităților de aplicare a aprobării/dezaprobării în diverse perioade istorice şi analiza comparativă a concepțiilor şi viziunilor clasicilor pedagogiei şi cercetărilor din domeniul ştiințelor educației au contribuit la evidențierea şi întemeierea unor strategii eficiente de utilizare a acestora.

Astfel, în literatura de specialitate americană sunt semnalate cîteva strategii de educație familială eficientă a copiilor, care includ aplicarea aprobării/dezaprobării, acestea fiind verificate ştiințific şi validate practic:

1. **Strategia democratică a educării copilului** (Driekurs R., 1950), care se bazează pe următoarele premise:

a) comportamentul este orientat spre scop, motivat, aprobat sau dezaprobat;

b) comportamentul copilului este abordat în context social concret;

c) pentru a înțelege comportamentul copilului, părinții trebuie să pătrundă în esența evenimentelor trăite de el;

d) apartenența la grupurile sociale este necesitatea fiecărui individ;

e) individul îşi dezvoltă un *plan al vieții* care dirijează deciziile lui comportamentale;

f) copilul consideră familia drept model al interacțiunilor sociale.

Pe măsura ce copiii cresc, îşi dezvoltă o anumită logică ce justifică acțiunile din *planul vieții*. Scopurile comportamentului greşit pot apărea datorită deficiențelor din cadrul acestui plan,

ceea ce poate provoca declanşarea conflictelor familiale şi, ca urmare, aplicarea pe o scară largă a aprobărilor şi dezaprobărilor [28].

Examinarea aplicării aprobării/dezaprobării în educaţia familială a confirmat eficienţa alternativelor de ameliorare a comportamentului copiilor; propuse de Driekurs:

- ignorarea comportamentului neadecvat al copilului cînd este posibil;
- acordarea atenţiei faptelor bune şi consolidarea comportamentului pozitiv;
- evitarea ofensării copilului;
- evitarea aplicării pedepselor, criticii, răzbunării, etc.;
- aprobarea, susţinerea şi încurajarea încercărilor şi pornirilor pozitive.

Strategia lui Driekurs se deosebeşte de alte strategii prin metoda individualizării educaţiei copilului, care se caracterizează prin educarea acestuia în raport cu consecinţele logice ale comportamentului lui. Strategia reprezintă o tehnică în cadrul căreia autoritarismul parental este înlocuit prin aprobarea, susţinerea şi familiarizarea copilului cu responsabilitatea, ceea ce este foarte important şi decisiv pentru vîrsta şcolară mică [23; 131; 132].

2. **Strategia umanistă a lui Ginott H.** (1965) reprezintă un sistem de acţiuni orientate spre evitarea conflictelor familiale prin orientarea părinţilor în direcţia îndeplinirii unui rol terapeutic şi de consilier pentru copil, în baza respectului şi stimei faţă de personalitatea acestuia.

Esenţa strategiei lui Ginott constă în formarea la părinţi a capacităţii de exprimare a sentimentelor proprii, a recunoştinţei, care este un procedeu de aprobare, fără a ataca sau a leza personalitatea şi caracterul copilului. *Conduita negativă a copilului poate fi dirijată şi manipulată mai eficient discutînd problema, iar disciplina şi responsabilitatea sunt însuşite de către copii între anumite limite raţionale pe care aceştea le pot înţelege şi care se schimbă treptat pe măsura maturizării lor* [33].

3. **Strategia lui Gordon T.** (1975) *Educarea şi formarea eficacităţii părinţilor* în care se pune accentul pe formarea la părinţi a deprinderilor de parentalitate şi aplicarea fermă de către adulţi a metodelor de consiliere şi aprobare în educaţia copiilor.

Strategia în cauză cuprinde un ansamblu de metode orientate spre soluţionarea conflictelor, avînd la bază tehnica *nimic de pierdut*, în cadrul căreia părinţii şi copiii ajung la un compromis raţional. Strategia lui Gordon este semnificativă prin faptul că recunoaşte influenţa comportamentului copilului asupra comportamentului părintelui şi prin evidenţierea posibilităţii de a insufla copilului recunoaşterea drepturilor şi necesităţilor copiilor şi părinţilor. Strategia se realizează prin trei metode: *ascultarea activă, schimbul de mesaje şi tehnica soluţionării conflictelor nimic de pierdut* [35].

În literatura de specialitate autohtonă problema aplicării aprobării/dezaprobării este elucidată doar tangențial în legătură cu profilaxia conflictelor familiale, eticii relațiilor copii-părinți, stimulării copiilor şi abordării agresivității, violenței în cadrul familiei.

În această ordine de idei, reliefăm cîteva strategii de bază, orientative, pe care ne putem axa în elaborarea condițiilor psihopedagogice şi a principiilor de aplicare a aprobării/dezaprobării.

Strategia şi mecanismul profilaxiei conflictelor familiale bazate pe formarea sistemului de reprezentări sociocentrice (Cuznețov Larisa, 1998) nu ține direct de aplicarea aprobării/dezaprobării în educația copiilor de vîrstă şcolară mică, ci se referă la optimizarea relațiilor părinți-copii, prin stimularea şi aprobarea achiziționării unui comportament echilibrat, rațional axat pe interiorizarea reprezentărilor sociocentrice, atît de către părinți cît şi de către copii, centrate pe conştientizarea aplicării subiectului *noi* în fapte, comunicare acțiuni, conduită (*noi decidem*, *noi suntem responsabili*, *noi acceptăm*, *noi aprobăm*, *noi dezaprobăm* ş.a.), ceea ce îl plasează pe copil în situația de coparticipant la acțiuni şi viața familiei [23, p.211].

Strategia principiului pozitiv al educației (Pâslaru Vl., 2003) orientează spre umanizarea conduitei, relațiilor interpersonale a tuturor acțiunilor educative, scoțînd în evidență esența educației. *Educația e singura activitate umană care se poate opune principiilor negative ale vieții umane. Educația răspunde principiilor totalității, plinătății, universității şi perenității* [70, p.52].

În baza fundamentării teoretice reflectate în subcapitolele anterioare şi a strategiilor reflectate, am elaborat:

1. **Strategia de aplicare a aprobării/dezaprobării în corelație cu formarea reprezentărilor şi convingerilor morale**, ce rezidă în aplicarea acestora prin completarea şi valorificarea componentelor care influențează formarea conştiinței individului la nivelurile: cognitiv, afectiv, volitiv (Figura 1, §1.1).

Strategia dată a asigurat elaborarea modelelor pedagogice şi programelor de inițiere şi formare a competențelor parentale privind cultivarea trăsăturilor de personalitate ce vizează formarea – dezvoltarea conştiinței morale, a profilului moral, intelectual şi cel afectiv al copilului.

2. **Strategia îmbinării optime a aprobării/dezaprobării şi aplicarea acestora în funcție de condițiile psihopedagogice şi sociale** necesită o studiere minuțioasă a tuturor circumstanțelor reale şi a factorilor ce influențează conduita copilului.

3. **Strategia proiectării pozitive prin intermediul aprobării etice** orientează spre

stimularea unui comportament pozitiv, etic în baza variatelor modalități de aprobare şi diminuare consecventă a dezaprobărilor în educația copilului.

Analiza comparativă a strategiilor descrise şi a experienței de aplicare a acestora de către părinți, a demonstrat că ele au un fundament unic ce se referă la umanism, încredere şi respectul față de personalitatea copilului şi includ diverse metode de educație morală, axate pe evaluarea etică prin intermediul aprobării şi dezaprobării.

Documentarea realizată în problema cercetată ne permite să formulăm următoarele concluzii:

- *Aprobarea reprezintă forma pozitivă a aprecierii etice, iar dezaprobarea – forma negativă a acesteia*, eficiența ambelor depinzînd de tipul familiei, stilul, autoritatea părinților şi tipul relațiilor părinți-copii.
- Aplicarea aprobării/dezaprobării necesită competența parentală, cunoaşterea şi controlul din partea adulților a condițiilor psihopedagogice şi a variabilelor sociale, pedagogice şi psihologice.
- Pedepsele fizice traumează psihicul copilului şi vin în contradicție cu logica procesului şi actului educativ, care presupune ocrotirea sănătății şi respectarea drepturilor copilului.
- Baza teoretică şi psihofiziologică a aprobării/dezaprobării: *mecanismul condiționării operante, legea efectului, stimulării şi consolidării pozitive, fundamentarea senzației durerii în aplicarea pedepselor fizice şi importanței situației* (circumstanțelor) şi-au găsit o reflectare consecventă în practica educațională şi merită a fi reactualizate în educația şi formarea părinților.
- Condițiile psihopedagogice ale aplicării aprobării/dezaprobării îşi găsesc reflectare în funcțiile, principiile, strategiile şi metodologia de aplicare a acestora în educația copiilor de vîrstă şcolară mică în cadrul familiei şi şcolii).
- Strategiile de educație familială eficientă a copiilor, elucidate în subcapitolul respectiv, în îmbinare cu cele elaborate şi valorificate în cadrul experimentului formativ au un fundament moral-etic unic ce rezidă în proiectarea pozitivă a individului.

Capitolul II

FORMAREA COMPETENȚELOR PARENTALE PRIVIND APLICAREA APROBĂRII/DEZAPROBĂRII COPIILOR DE VÂRSTĂ ŞCOLARĂ MICĂ ÎN CADRUL EDUCAȚIEI FAMILIALE

2.1. Particularitățile aplicării aprobării/dezaprobării în cadrul educației familiale

Examinarea aprobării/dezaprobării din perspectiva pedagogiei evolutive reflectă dinamica acțiunilor educative în legătură cu stimularea sau frânarea comportamentului nedorit al copilului.

Preocupările cadrelor didactice şi ale cercetătorilor în direcția optimizării educației familiale prin prisma principiului pozitiv (abordat şi în investigația dată) se manifestă evident atât în domeniul educației preşcolare cît şi în domeniul învățământului primar.

În cercetare am pornit de la ideea că părinții nu valorifică adecvat potențialul formativ al aprobărilor/dezaprobărilor la vîrsta şcolară mică; cad în extreme, fac abuz de dezaprobări, nu respectă drepturile copilului şi nu sunt inițiați şi susținuți în acest domeniu de instituția de învățământ, pe care o frecventează copilul lor. Mai mult ca atît, uneori chiar cadrele didactice sunt persoanele care declanşează acte de dezaprobare cu caracter distructiv, provoacînd părinții la acțiuni de sancționare dură a copilului. Acest moment a fost menționat de către adulți şi copii în cercetarea preliminară (63% din lotul investigat).

Observațiile şi investigațiile prealabile (98 părinți) efectuate vizavi de problema aplicării aprobării/dezaprobării ne-a permis să stabilim corelația dintre autoritatea parentală, stilul relațiilor familiale şi caracterul aprobărilor şi dezaprobărilor aplicate.

Faptul nominalizat ne-a sugerat ideea studierii *eficienței parentale* prin calitatea şi eficiența raporturilor părinți-copii în baza metodicii şi a chestionarului elaborat de Эйдемиллер Э. Г. *Analiza relațiilor familiale* în continuare A.R.F. (Anexa 1), a chestionarului *Eficienței şi competenței parentale*, în continuare E.C.P. (Anexa 3), chestionarului de opinii al părinților şi copiilor şi chestionarului pentru determinarea tipului de familie. (Anexele 2,4). Cercetarea ne-a demonstrat că părinții îşi iubesc copiii, au o atitudine pozitivă față de ei, dar cunosc insuficient particularitățile individuale şi de vârstă, drepturile copilului şi nu sunt în stare să stimuleze sau să frîneze adecvat copiii prin intermediul aprobărilor şi dezaprobărilor. La debutul şcolarității se observă o atenție sporită din partea părinților față de copii nu numai datorită faptului că şcoala îi obligă pe părinți să exercite un control mai riguros şi sistematic asupra comportării acestora, dar

şi din considerentul că părinții intuiesc şi conştientizează necesitatea asigurării reconstrucției continue a rolurilor sociale, a relațiilor şi conduitelor comportamentale ale copiilor în concordanță cu noile cerințe şi condiții, însă nu întotdeauna o fac competent.

Ataşamentul parental şi dragostea față de copii, atitudinea pozitivă față de ei sunt confirmate de următoarele date selectate în experimentul preliminar:

- 65,3% din părinți ar risca orice pentru copilul lor;
- 55,1% din părinți afirmă că în afară de copil nu au nevoie de nimic;
- 68,3% din părinți se întristează cînd copiii lor au nevoie tot mai puțin de ei;
- 82,6% din părinți consideră că tot ce fac ei este pentru binele copiilor lor;
- 99% de părinți consideră că copiii sunt cele mai importante persoane în viața lor;
- 46% de părinți se înțeleg mai bine cu copilul lor decît cu partenerul;
- 64,5% de părinți tind spre a asigura material mai bine copilul său;
- 57,1% de părinți permanent retrăiesc din cauza sănătății copiilor săi;
- 76,5% de părinți consideră că trebuie să acorde mai multă atenție copiilor săi.

În acelaşi timp, investigația realizată ne demonstrează o comportare neadecvată, contradictorie, care produce multe erori, conflicte familiale cu caracter distructiv, provoacă tensionări considerabile, influențînd negativ relațiile copii-părinți. Astfel:

- 59,2% de părinți aplică pedepsele în dependență de dispoziție;
- 65,3% de părinți consideră comunicarea cu copiii săi ca foarte obositoare;
- 73,4% de părinți nu ştiu ce face copilul lor la moment;
- 85,7% de părinți consideră că copiii trebuie să se teamă de ei;
- 78,5% de părinți consideră că nu sunt consecvenți în educația copilului (fiind sau prea severi – sau prea indulgenți);
- 35,7% de părinți în educația copilului *apelează la curea*.
- 79,6% consideră că odată cu maturizarea copilului, comunicarea cu ei devine tot mai dificilă;
- 83,7% consideră că pedepsele sunt de folos;
- 72% de părinți nu ştiu deseori cum să stimuleze copiii lor;
- 69,2% de copii au recunoscut că sunt abuzați fizic de părinți(bătaie, lovituri, îi pişcă, trag de urechi ş. a.).
- 96,1% de copii sunt abuzați psihic (se țipă la ei, sunt numiți cu cuvinte urîte, sunt înjosiți, avertizați şi înspăimîntați ş. a.).

Observațiile noastre şi investigația efectuată ne-a permis să consemnăm fenomenul

cunoscut în pedagogia familială: *femeia – mamă este educatorul principal al copiilor*, pe cînd tata reprezintă instanța superioară de obiectivare a pedepselor. Acest fapt l-am observat şi în procesul experimentului formativ (la acțiunile organizate pentru inițierea şi instruirea părinților vizavi de problema cercetată erau prezenți doar 29% de tați).

Fenomenul nu este de loc nou, el a fost consemnat de mai mulți cercetători (Zazzo B., 1966; Dumitrescu I., 1980; Engel U., 1989; Remschmidt H., 1994; Stănciulescu E., 1997; Cuznețov Larisa, 1998 etc.) şi se poate explica prin tradiție, cultură, particularitățile biopsihologice ale bărbaților cît şi prin cele sociale ce țin de activitatea lor, de educația primită în familia părinților săi.

Anume bărbații au fost în majoritate acei care au confirmat că *familia le complică viața – 26,5% (pe lîngă 7,1 de femei); că ei cunosc puține despre treburile copilului – 18,3% şi că deseori îi invidiază pe cunoscuții lor care n-au copii – 11,2%.*

Convorbirile şi observațiile ne-au permis să precizăm că în 68% de familii tata participă episodic în educația copilului, dar consideră că de el va fi nevoie în perioada pubertară sau adolescentină a copilului, iar la 7-9 ani copilul încă are mai mult nevoie de mamă.

Am avut posibilitate să observăm o atitudine mai serioasă la tații cu experiență, care au 2 – 3 copii şi vîrsta acestora după 42 – 44 de ani. Aceşti tați manifestă un devotament şi o responsabilitate mai mare decît cea a taților tineri (sub 30 – 35 ani). La următoarea etapă am aplicat convorbirea moral-etică în îmbinare cu discuția cu copiii de 7 – 8 ani vizavi de cultura comportării şi aplicarea aprobării/dezaprobării. Astfel am stabilit că:

- 98,9% din copii îşi iubesc mult părinții;
- 82,6% din copii ar dori să semene cu părinții;

Atît chestionarea adulților cît şi a copiilor a confirmat faptul că copiii sunt mai frecvent dezaprobați (85,7%), decît aprobați.

Mamele sunt mai emoționale, mai impulsive şi *iuți la mînie*, fac zel de lovituri şi de abuz psihologic (țipă, ocărăsc, reproşează – 55%), iar bărbații de pedepse fizice (64,3%).

Un indice foarte important al educației familiale este capacitatea copilului de a se aprecia pe sine, faptele sale, care-l fac mai sigur în forțele proprii, îl învață a se compara cu semenii şi persoanele adulte, a se autoevalua şi a se autoeduca. 59,1% de copii consideră că trebuie să fie pedepsiți foarte strict, altfel nu vor *deveni oameni*, gîndesc exact aşa ca şi părinții lor.

Aceasta înseamnă că viziunea respectivă are rădăcini adînci în conştiința oamenilor şi că

aceşti copii vor fi, la rîndul lor, nişte părinţi duri şi autoritari:

- Consideră că ar putea fi cuminţi fără pedeapsă 42,3% de copii.
- La întrebarea *Îţi place să fii lăudat, luat în seamă? – da* au răspuns toţi 98 de copii.
- 82,6% de copii consideră că sunt pedepsiţi pe nedrept şi ar dori ca părinţii să le explice vina lor, să comunice, să se joace, să discute mai frecvent cu ei.
- 30% de copii sunt lăudaţi şi încurajaţi des, iar ceilalţi – 70% – foarte rar sau episodic.
- Mai frecvent îi laudă şi încurajează mama – 73%.

Cercetările efectuate ne-au demonstrat că părinţii aplică aprobarea mai frecvent pentru:

- *îndeplinirea lecţiilor – 68,3%;*
- *ascultare – 67,3%;*
- pentru fapte frumoase, morale, aprobă şi laudă copiii doar – 28,4% de părinţi, ceea ce ne confirmă odată în plus faptul că părinţii îşi doresc nişte copii docili, *comozi*, mai puţin gîndindu-se la ei ca la o personalitate creativă, cu demnitate, amor propriu şi conştiinţă activă. Pe prim plan se plasează învăţătura, comportarea morală trecînd-o pe planul doi, de parcă acestea n-ar putea fi corelate, nu se aplică adecvat şi competent aprobările şi dezaprobările, nu se ţine cont de particularităţile de vârstă. Drepturile copilului sunt insuficient, superficial cunoscute de părinţi sau se ignorează.

Chestionarea cadrelor didactice din învăţămîntul primar ne-a conturat, în esenţă, aceeaşi stare de lucruri: aprobarea/dezaprobarea se aplică în dependenţă de dispoziţia părinţilor, la întîmplare, nu se ţine cont de particularităţile de vârstă şi cele individuale, de drepturile copiilor (Anexa 6). Chestionarea realizată, convorbirea şi observaţiile noastre ne-au orientat spre presupoziţia că aplicarea aprobării/dezaprobării mai depinde de tipul familiei, stilul educativ şi relaţional al ei. Literatura de specialitate la fel ne-a oferit posibilitatea să urmărim relaţia: tip de autoritate parentală – stil educativ – metode de aprobare/dezaprobare. În această ordine de idei, am luat ca punct de reper clasificarea tipului de familie după Stănciulescu E. [92].

Stabilind că aplicarea aprobării/dezaprobării depinde de tipul familiei, stilul educativ, tipul de relaţii părinţi-copii şi tipul autorităţii parentale (subcapitolul 1.3) axîndu-ne pe strategiile elaborate (subcapitolzul 1.4) am întocmit *Tipologia familiei* (Figura 2) şi chestionarul respectiv pentru a cerceta situaţia şi din perspectiva dată (Anexa 2).

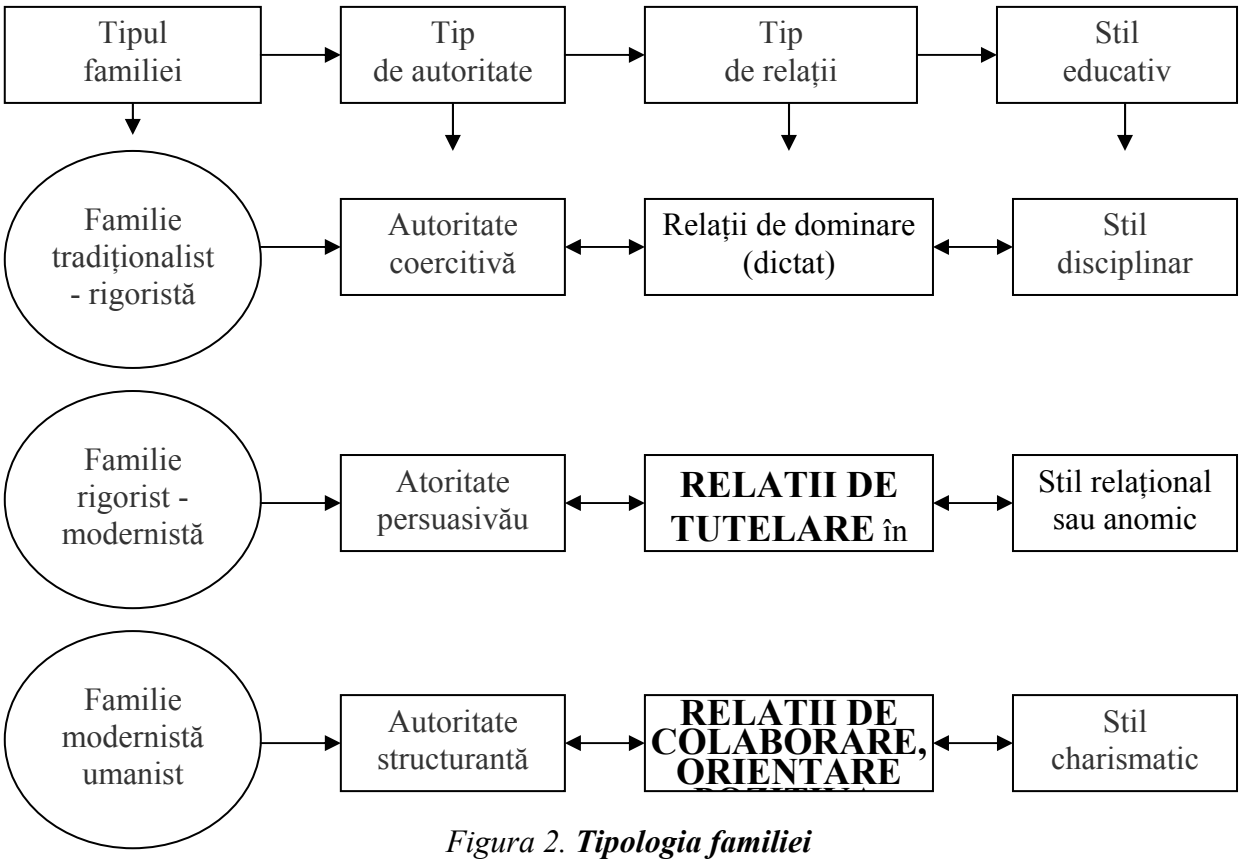

Figura 2. ***Tipologia familiei***

În baza analizei rezultatelor obținute prin aceste instrumente am stabilit următoarele:

În **familiile de tip tradiționalist – rigorist** predomină autoritatea coercitivă, exercitată mai ales de tată în calitate de cap al familiei. Acțiunile părinților sunt orientate direct asupra personalitatea copilului, principiul educativ esențial la care apelează părinții este *organizarea şi menținerea stabilității normative şi a controlului în îmbinare cu constrîngerea parentală. Stilul educativ* specific acestui tip de familie este unul *disciplinar, de rigoare*. Tehnica dominantă de influențare a copiilor este cea de control şi moralizare; predomină relațiile părinți-copii distanțate, de dictat şi confruntare.

Metodele de educație la care recurg frecvent părinții sunt:

- cerința (exigența) sub diverse forme: ordinul, dispoziția, convingerea;
- exemplul (adultului, semenului), dezaprobarea sub formă de observații, admonestare, dezacord, avertizare, pedeapsă (abuz fizic şi psihologic).

Aprobarea aici se aplică mai frecvent sub formă de *acord* şi *evidențiere*. Conversațiile, discuțiile cu părinții şi observațiile realizate ne-au dat posibilitate să stabilim că educația aici se realizează după principiul *eu am fost educat strict şi sever în familie şi părinții au făcut om din mine*. Părinții nu discută hotărîrile lor, nu le motivează sau explică, chiar şi aprobările se fac pe un ton sobru, rigid; opinia copiilor adesea nici nu se ascultă. Tehnicile de influență părentală se

plasează în jurul axei *autoritate ↔ dictat ↔ constrîngere*. Acest tip de familii constituie 51% din lotul investigat.

În **Familile de tip modernist – rigorist** se îmbină autoritatea coercitivă cu cea persuasivă, adică relațiile părinți – copii se construiesc pe capacitatea părinților de a dicta şi a cere supunerea necondiționată a copilului în baza faptului că aceştea le satisfac copiilor orice doleanță în îmbinare cu tutela şi oferirea unor explicații privind motivația deciziei sale.

Acțiunile părinților sunt orientate concomitent asupra copilului şi asupra mediului de viață al acestuia. Principiile educative la care apelează părinții sunt securizarea afectivă, dragostea față de copii în îmbinare cu stabilitatea normativă, controlul şi constrîngerile voalate.

Stilul educativ specific acestui tip de familie este disciplinar – relațional îmbinat cu cel anomic (fără aplicarea sistematică a unei tehnici): predomină relațiile de dictat, tutelare, negociere, uneori de confruntare.

Metodele de educație la care recurg frecvent părinții sunt: ***exemplul, convorbirea moralizatoare, exercițiul moral, cerința sub diverse forme*** (ordinul, interzicerea, îndemnul, dispoziția, sugestia).

Aprobarea se aplică frecvent sub formă de laudă, acord şi recompensă. Dezaprobarea se aplică mai des sub formă de admonestări şi pedepse.

Educația se desfăşoară după principiul îmbinării *biciului şi prăjiturii*, ceea ce creează mari dificultăți în integrarea socială a copilului, deoarece acesta nu înțelege extremele părinților (de exemplu: ieri copilul s-a plimbat o zi întreagă, iar astăzi nu i se permite deloc să iasă la plimbare, sau pentru aceeaşi faptă, uneori copilul e prea lăudat, alteori – nici nu este observat etc.). Copiii nu pot înțelege de ce unele acțiuni şi decizii părinții le realizează necondiționat, altele le discută cu copiii.

Inconsecvența părinților în acțiuni şi plasarea tehnicilor de influență în jurul axei *dragoste ↔ rigorism excesiv ↔ ostilitate* le provoacă copiilor incertitudine, frustrare, nervozitate şi devieri comportamentale. Acest tip de familii constituie 33,3% din lotul investigat.

Familiile de tip modernist – umanist se caracterizează printr-o autoritate structurantă, exercitată de ambii părinți. Acțiunile părinților sunt orientate atît asupra copilului cît şi asupra mediului de viață al lui, a altor persoane ce contactează cu copilul. Esențialul principiu la care apelează părinții este cel de dialog şi valorizare, încredere în copil şi parteneriat. Stilul educativ al acestei familii este unul uman charismatic: controlul, relația şi suportul parental se îmbină destul de armonios, predomină relațiile părinți – copii de colaborare, orientare pozitivă sau neamestec. Metodele de educație aplicate de părinți sunt variate: ***explicația, convingerea, sugestia,***

conversaţia, discuţia, exerciţiul moral, povestirea, povaţa, uneori se face abuz de aprobări. Excesul de aprobări, şi anume laudele frecvente, recompensele nemeritate, îl derutează şi-l alintă pe copil. Se observă tendinţa părinţilor de aplicare a dezaprobărilor motivat, obiectiv, rareori se observă abuzuri psihologice (se ţipă, se reproşează copilului etc.). Tehnicile de influenţă parentală se plasează în jurul axei *ataşament↔colaborare↔orientare pozitivă↔permisivitate*. Educaţia copilului se realizează conform principiului dragostea şi disciplina hotărăsc totul. Tehnicile parentale de influenţă sunt îmbinate: cele de relaţie, moralizare, parteneriat sunt alternate şi depind de situaţia la moment, vîrsta copilului şi competenţa adulţilor.

Acest tip de familie este înclinat spre colaborare, este deschis spre influenţele pozitive din exterior, părinţii sunt activi, se interesează de educaţia copiilor săi, întreţin relaţii cu şcoala. El constituie 15,7% din lotul investigat.

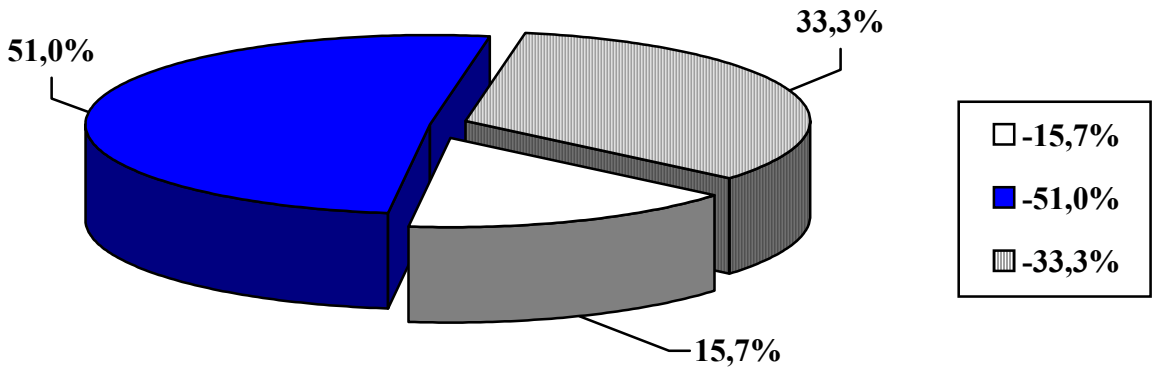

Figura 3. ***Specificarea tipurilor de familie***

Analizînd atitudinea părinţilor faţă de copii şi tehnicile de influenţă prin aprobare/ dezaprobare asupra copiilor, am stabilit:

– un pluralism al stilurilor educative familiale, care determină aplicarea aprobării/ dezaprobării şi se organizează în jurul axelor:
  - autoritate ↔ dictat ↔ constrîngere, predomină dezaprobările (pedepsele fizice sunt frecvente);
  - constrîngere ↔ permisivitate ↔ alternarea extremelor în aplicarea aprobării/ dezaprobării;
  - dragoste ↔ rigorism excesiv ↔ respingere, alternarea extremelor în aplicarea aprobării/dezaprobării;
  - ataşament ↔ colaborare ↔ orientare pozitivă ↔ permisivitate, aplicarea mai frecventa a aprobării adecvat;
  - ataşament ↔ toleranţă ↔ rigorism adecvat, aplicarea aprobării/dezaprobării în funcţie de circumstanţe.

Majoritatea stilurilor educative denotă îmbinarea a patru elemente comportamentale ale părinților:

- ataşament;
- control;
- suport parental;
- colaborare.

Astfel, analiza rezultatelor chestionării părinților ne-a permis să stabilim că: în 51% de familii se observă un stil autoritar, suprimarea copilului în îmbinare cu moralizarea excesivă, iar în 49% de familii se îmbină relațiile şi influențele ce parvin de la autoritatea de tipul iubirii excesive, autorității persuasive cu umanismul, bunătatea şi relațiile structurante.

Principiile educative la care apelează frecvent părinții se pot ierarhiza în felul următor:

1. Suprimarea personalității copilului – 51%;
2. Permisivitate, stil anomic, colaborare – 33,3%;
3. Stabilitatea normativă şi valorizarea copilului – 15,7%;

În 84% de familii au fost comise abuzuri psihice sau fizice măcar o dată, în 33,3% de familii se aplica frecvent pedepsele fizice, în 24,5% de familii pedepsele fizice se aplică foarte rar şi doar 15,6% de familii nu apelează la pedepsele corporale.

Un număr mare (86,3%) din părinții chestionați nu cunosc nici cele mai elementare lucruri privind Convenția despre Drepturile Copilului.

Autoritarismul şi constrîngerile sunt prezente în educația familială şi relațiile copii – părinți la toate clasele sociale, astfel 91,7% din părinții chestionați consideră dezaprobarea, avertizările şi constrîngerile ca cele mai eficiente metode educative.

Părinții recunosc şi conştientizează necesitatea aprofundării cunoştințelor în domeniul eticii relațiilor familiale, pedagogiei, psihologiei familiale – 97%.

În concluzie, putem menționa următoarele:

- Cercetările teoretice şi practica educațională confirmă faptul că în educația familială părinții aplică mai frecvent **4 tehnici acționale**: de control, de moralizare, de constrîngere şi de colaborare, pe care le îmbină în funcție de mai mulți factori şi care se reflectă foarte clar în aprobarea şi dezaprobarea copiilor.
- Chiar dacă în familie la începutul şcolarității predomină tutelarea, bunăvoința şi suportul parental, s-a observat că familiile investigate posedă un mic volum de cunoştințe şi priceperi privind particularitățile de vîrstă şi stimulare a copiilor prin metodele aprobării şi dezaprobării.

- Părinții aplică aprobarea/dezaprobarea accidental, spontan sau conform experienței acumulate în propria familie. Se apelează mai frecvent la aprobările şi dezaprobările tradiționale.
- Drepturile copilului nu numai că nu se respectă, dar sunt cunoscute insuficient sau se cunosc superficial de marea majoritate a părinților.
- Familiile nu beneficiază de un ajutor competent din partea serviciului psihologic şcolar sau a pedagogilor în direcția optimizării comunicării şi a stimulării copiilor prin aplicarea adecvată a aprobării/dezaprobării, ceea ce ar contribui la sporirea eficienței educației familiale şi ar asigura consolidarea unei conduite civilizate, dezvoltarea creativității copilului, echilibrul relațional.

2.2. Metodologia aplicării aprobării/dezaprobării în cadrul educației familiale

În elaborarea metodologiei de aplicare a aprobării/dezaprobării în cadrul educației familiale ne-am sprijinit pe cercetările teoretice şi experimentale care s-au întreprins pînă acum în domeniul dat.

Dacă *sensul larg* al conceptului de metodologie se extinde pînă la nivelul întregului proces educațional, sensul restrîns al conceptului de metodologie a aplicării aprobării/dezaprobării în cadrul educației familiale vizează modalitățile practice de valorificare a unui ansamblu de principii normative, forme, metode şi procedee de aplicare optimă a acestora. Ne-am condus de ideea că metodologia are un caracter dinamic, se distinge prin flexibilitate şi suplețe, permanentă deschidere la înnoire, preocupare de racordare la cerințele actuale ale procesului educațional şi vizează problematica globală a tehnologiei de instruire şi pregătire a părinților şi cadrelor didactice [21; 22; 63]. În elaborarea metodologiei experimentale de aplicare a aprobării/ dezaprobării am pornit de la întocmirea Programei de formare şi inițiere a părinților şi cadrelor didactice *Educația familială şi stimularea copiilor* (Anexa 7) şi Modelul tehnologic de formare a competențelor parentale privind aplicarea aprobării/dezaprobării în cadrul educației familiale a copiilor de vîrstă şcolară mică (Figura 7), fundamentat prin determinarea funcțiilor metodelor aprobării/dezaprobării şi proiectarea tacticii: tehnologiile secvențiale de aplicare a aprobării/dezaprobării (Figura 4); clasificarea metodelor de aprobare şi dezaprobare (Figura 5); Schema generală a interdependenței fenomenelor biopsihosociale şi educaționale în aplicarea aprobării/dezaprobării (Figura 6) şi Modelul pedagogic strategic operațional de aplicare a

aprobării/dezaprobării (Tabelul 1).

Această cale corespunde **perspectivei de abordare pedagogică a metodologiei** [21, p.247] care depăşeşte cele două tendinţe (sens larg şi restrîns), evidenţiind importanţa construcţiei teoretice ce orientează modalităţile, procedeele şi mijloacele, aplicabile la nivelul activităţii educative concrete.

Funcţiile pedagogice ale metodelor de aprobare/dezaprobare vizează interdependenţa acţiunilor educative, necesare la nivelul activităţii educative. *Ele asigură unitatea informativ-evaluativ-formativă a întregului proces de apreciere şi stimulare a comportamentului copiilor*. Dacă considerăm că procesul de învăţămînt este similar cu procesul educativ, apoi prin analogie cu metodele didactice, metodele aprobării/dezaprobării evidenţiază valoarea acestora în calitate de modele pedagogice, situate la diferite niveluri de referinţă, racordare la anumite circumstanţe reflectate în variabilele sociale, pedagogice şi psihologice (subcapitolul 1.1) şi la dimensiunea raportului dintre obiectivele pedagogice şi conţinuturile educaţiei.

Metodele de aprobare/dezaprobare îndeplinesc următoarele funcţii:

- **Funcţia normativă** corespunde nivelului axiologic şi normativ al activităţii de educaţie. Ea arată valoarea la care trebuie de ajuns şi ***cum anume să se procedeze, cum*** **să se educe,** ***cum să se comporte***, încît să se obţină rezultate pozitive. Cunoscînd această funcţie Adultul stăpîneşte acţiunea educativă, o dirijează în conformitate cu valorile moral-etice şi obiectivele anunţate.
- **Funcţia cognitivă** corespunde nivelului ştiinţific al activităţii educative. Ea este esenţială în organizarea şi dirijarea cunoaşterii în domeniul respectiv.
- **Funcţia formativ-educativă** corespunde nivelului psihologic şi pedagogic al activităţii de educare–dezvoltare–evaluare. Această funcţie evidenţiază contribuţia metodelor de aprobare/dezaprobare la dezvoltarea proceselor psihice şi a capacităţilor moral-volitive, formării convingerilor morale, a deprinderilor de comportare civilizată.
- **Funcţia operaţională** a metodelor aprobării/dezaprobării corespunde nivelului praxiologic al activităţii de educare–dezvoltare–evaluare. Această funcţie evidenţiază valoarea instrumentală a metodelor nominalizate, care sunt proiectate ca intermediar între subiectul şi obiectul educaţiei, între obiect şi conţinutul cerinţelor, între obiectivele de îndeplinit şi rezultate.
- **Funcţia motivaţională** – rezidă în stimularea comportamentului civilizat, a creativităţii, de energizare a forţelor intelectuale şi moral-volitive ale copiilor.
- **Funcţia corecţională** ghidează corecţia comportamentului prin îmbinarea optimă a metodelor aprobării/dezaprobării. Evidenţiază valoarea corecţională a metodelor utilizate.

Metodele aprobării/dezaprobării, variatele forme, metode şi procedee ale acestora stimulează realizarea cît mai deplină a obiectivelor pedagogice propuse în contextul intervenției teleologice a acestora la nivelul procesului educativ.

În afară de aceasta fiecare metodă deține o funcție specifică, prin care se impune față de alte metode, care-i conferă o anumită identitate [29; 22; 44; 100; 159]. De exemplu:

- **Recompensa** este recompensă şi nu altceva tocmai prin funcția ei, formativ-educativă, ceea ce asigură crearea de noi structuri operatorii, de noi priceperi şi deprinderi comportamentale, generînd consolidarea şi exersarea unor priceperi şi deprinderi;
- **Dezacordul** este dezacord şi nu altceva prin funcția formativ – educativă care asigură corectarea sau schimbarea acțiunilor comportamentale;
- **Acordul** este acord prin funcția sa normativă, deoarece arată cum anume trebuie de procedat, consolidînd şi stimulînd acțiunile comportamentale pozitive;
- **Exprimarea recunoştinței** este prin funcția sa cognitivă ceea ce-i oferă copilului posibilități de organizare şi dirijare a comportamentului propriu; funcția instrumentală asigură corelarea obiectivelor trasate cu rezultatele obținute;
- **Încurajarea** este încurajare prin funcția motivațională, deoarece stimulează creativitatea, interesul copilului pentru o anumită activitate;
- **Pedeapsa** este pedeapsă prin realizarea cîtorva funcții: *cognitivă,* ce asigură uneori cunoaşterea şi conştientizarea unor valori şi contravalori (bine – rău); *normativă*, deoarece arată de ce şi cum ar fi trebuit să se procedeze; *motivațională*, fiindcă e în stare să energizeze forțele morale, intelectuale, volitive; *formativ-educativă* – dezvoltă procesele de frînare şi control, autoeducație şi autoevaluare [63; 83; 129; 130; 160; 161].

Analiza fiecărei forme, metode sau procedeu de aprobare/dezaprobare din ipostaza realizării unei sau a mai multor funcții, ne-a permis să constatăm faptul că o metodă sau alta poate avea şi un caracter polifuncțional. Astfel, am ajuns la concluzia că tehnologia educativă trebuie să fie asigurată cu o clasificare a metodelor (Figura 5) un Model pedagogic strategic operațional de aplicare a aprobării/dezaprobării (Tabelul 1) şi Schema tehnologiei secvențiale (Figura 4), care va obiectiva paşii concreți de aplicare a aprobării/dezaprobării. Am ilustrat acest lucru doar cu o secvență, dar în cadrul Şcolilor pentru părinți au foste elaborate şi

aplicate tehnologii secvențiale pentru fiecare strategie şi metodă din clasificarea vizată (Figura 5), elucidîndu-le în Modelul pedagogic strategic operațional (Tabelul 1).

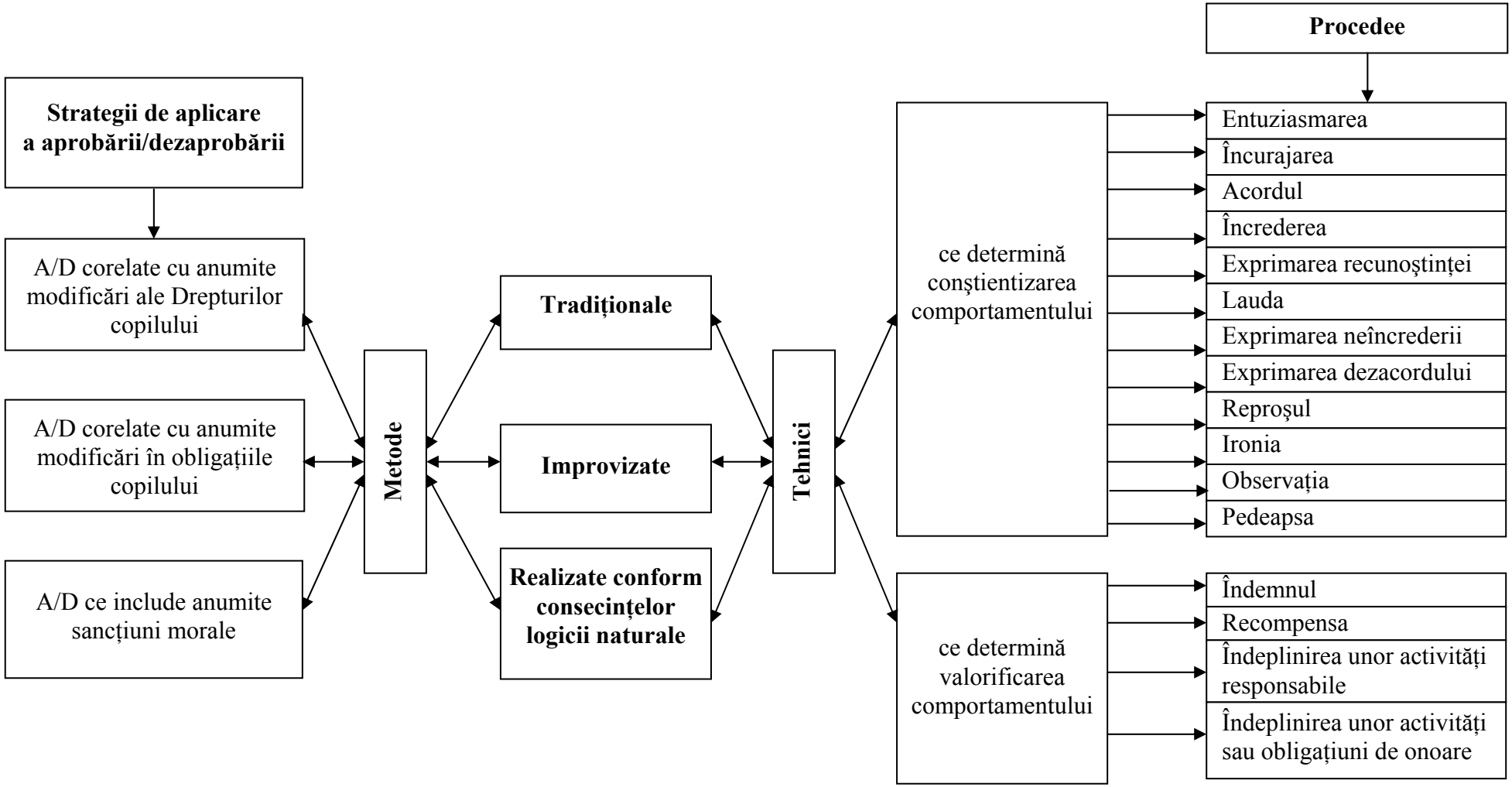

Figura 4. ***Tehnologia secvențială de aplicare a aprobării/dezaprobării***

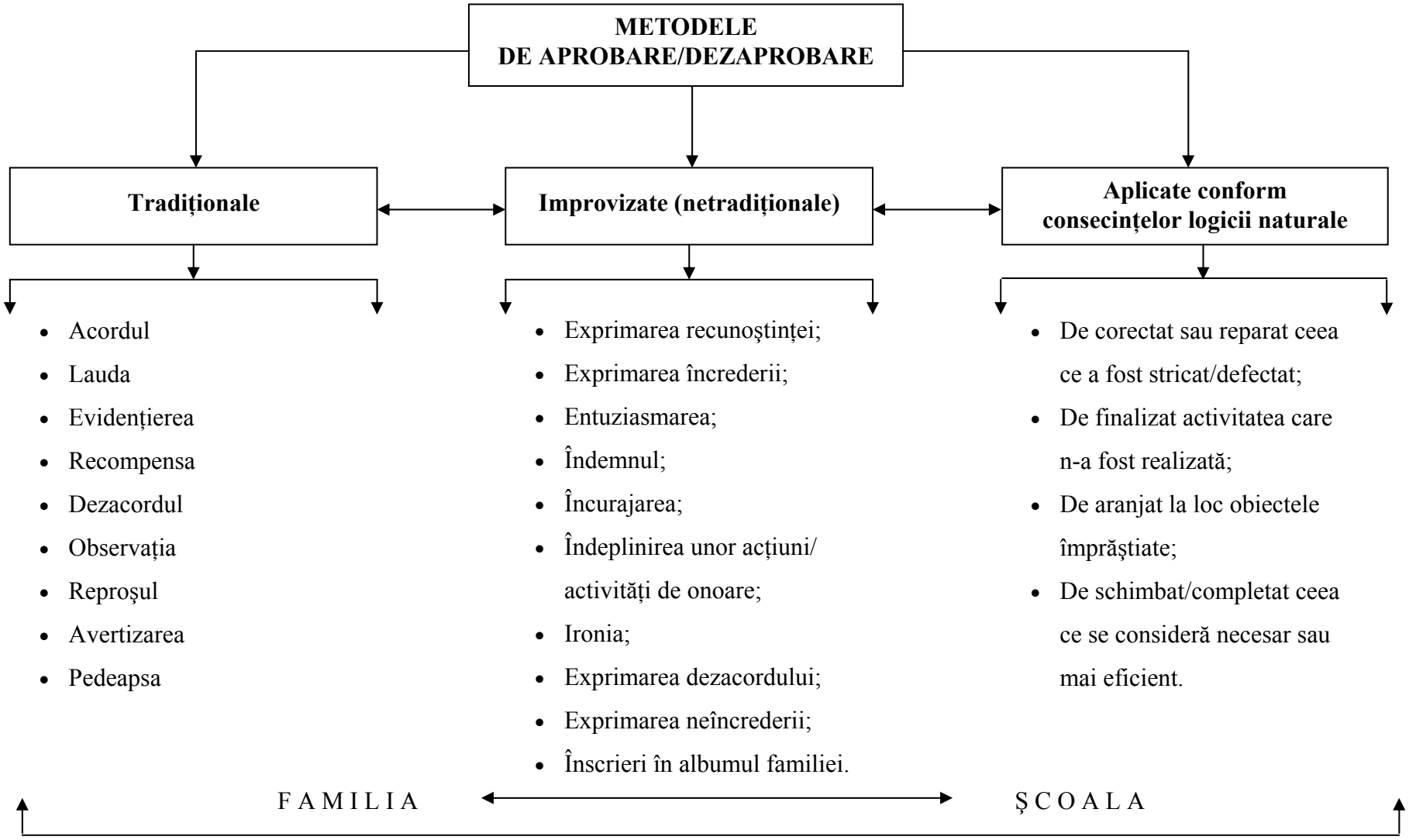

Figura 5. ***Clasificarea metodelor de aprobare şi dezaprobare aplicate în educația familială***

Tabelul 1

MODELUL PEDAGOGIC STRATEGIC OPERAȚIONAL DE APLICARE A APROBĂRII / DEZAPROBĂRII

Nº crt.	**Metode/procedee ale aprobării/ dezaprobării**	**Funcția**	**Condiția de aplicare**	**Blocaje în aplicare**	**Strategii de aplicare**
1	2	3	4	5	6
1.	Încurajarea	• Motivațională • Formativ-educativă	• Necesitatea declanşării şi menţinerii nivelului de angajare în respectarea regulilor şi cerinţelor morale	• Incompetența parentală • Stereotip distorsionat de gîndirea-tip "prea mieros mă comport"	• Aplicarea diverselor procedee semantice în funcție de situație şi caz; • Expresii verbale potrivite: "bine", "foarte bine", "îmi place", "să continui tot aşa", "sunt mulțumit" etc.; • Aprecierile să fie obiective
2.	Entuziasmarea (o formă mai accentuată a încurajării)	• Motivațională • Formativ-educativă	• Necesitatea declanşării sau menținerii optimismului la copii, încrederea în succesul acțiunilor realizate	• Incompetență parentală • Stereotip distorsionat de gîndire şi comportare, tip "nu te poți bizui numai pe entuziasm"	• Aplicarea procedeelor semantice mai expresiv, îmbinîndu-le cu gesturi aprobative, zîmbete de încurajare; • Expresii verbale potrivite: - "excelent, continuați în acelaşi mod", - "foarte bine, țineți piept şi veți obține…", - "bravo, sunteți în stare să realizați mai mult".
3	Încrederea	• Motivațională • Formativ-educațională • Corecțională	• Necesitatea declanşării sau menținerii şi a corectării unui anumit comportament	• Incompetență parentală; • Instabilitate şi inconsecvență; • Ostilitate; • Stereotip distorsionat de gîndire şi comportare, tip "în copil nu poți avea încredere nicicînd"	• Avansarea unui coeficient anticipat de răspundere; • Înscrierea comportamentului moral pe o traiectorie avansată, mai complicată; • Cunoaşterea posibilităților reale ale copilului şi a potențialului lui intelectual; • Avansul de încredere se poate acorda pentru diferite fapte, de exemplu: a) elevilor mai puțin disciplinați li se poate încredința sarcina de a urmări disciplina colegilor; b) elevilor egoişti – să ajute colegii; c) elevilor anxioşi şi timizi – a le încredința să realizeze anume acea activitate de care se sfiesc, şi nu-s siguri că le va reuşi.

1	2	3	4	5	6
4	Acordul	• Normativă • Motivațională • Formativ-educațională • Corecțională • Operațională • Cognitivă	• Necesitatea menținerii şi consolidării unui comportament adecvat, moral.	• Incompetență parentală • Ostilitate • Stereotip distorsionat de gîndire şi comportare, tip "va căuta tot timpul susținerea mea"	• Acordul asigură demonstrarea acceptării unui act comportamental sau a rezultatelor obținute în procesul de învățămînt; • Se poate exprima prin zîmbet, gest sau expresii verbale de tipul: "Corect…", "Întocmai aşa", "Bine, sunt de acord", "Vă susțin", "Continuați în acelaşi mod" etc.
5	Lauda	• Motivațională • Formativ-educațională • Corecțională • Operațională • Cognitivă • Normativă	• Necesitatea evidențierii şi consolidării unor fapte, acțiuni şi recomandarea lor ca exemple de urmat pentru ceilalți copii	• Autoritatea parentală şi stilul educativ-familial rigorist • Stereotip distorsionat de gîndire şi comportare, tip "prea multă laudă strică"	• De aplicat numai în cazul cînd copiii săvîrşesc fapte deosibite, necesare de evidențiat special; • Lauda să fie bine meritată; • Se poate lăuda copilul şi în fața colectivului de copii, în familie, etc.; • Lauda este o formă de aprobare complexă care conține mai multe procedee: încurajare, entuziasmarea, acordul, încrederea; • Lauda se argumentează, se popularizează pentru a fi îmbinată cu metoda "crearea opiniei publice"
6	Exprimarea recunoştinței	• Normativă • Formativ-educațională • Motivațională • Cognitivă • Corecțională	• Necesitatea exprimării adeziunii față de anumite fapte comportamentale	• Incompetență parentală • Ostilitate • Reprezentării egocentrice • Stereotip distorsionat de gîndire şi comportare “şi-a lua nasul la purtare"	• Nu se admite să lăsăm fără atenție nici o străduință a copiilor, nici un efort sau o faptă deosebită; • Se analizează cazul sau situația şi se subliniază faptul că ne alăturăm la aceasta; • Expresii verbale potrivite: "vă sunt recunoscător", "vă susțin" etc.

1	2	3	4	5	6

7	Recompensa	• Motivațională • Corecțională • Formativ-educațională • Cognitivă	• O formă de aprobare premială ce se va utiliza în cazul unor rezultate ce depăşesc nivelul de exigențe impuse	• Inconsecvența parentală şi incompetența • Stereotip de gîndire distorsionată şi comportament greşit, tip "dar pe mine cine mă premiază"; "Vă aşteaptă o plată anumită de fiecare dată"	• Recompensele pot fi de ordin material sau spiritual în funcție de vîrstă, situație şi cazul concret; • Recompensele pot lua aşa forme: distincții, decorații, diplome, înregistrarea în cartea de onoare, premiu bănesc, şi cadouri mici; • Nu faceți abuz de recompense materiale; • Apelați mai frecvent la recompensele spirituale; • Recompensa se motivează şi explică detaliat; • Fapta să depăşească rezultatele medii; • Colectivul (familia) să susțină acordarea recompensei; • Să nu fie permanentizată
8	Dezacordul	• Motivațională • Corecțională • Formativ-educațională • Cognitivă • Normativă	• Necesitatea corectării unor acțiuni	• Incompetență parentală • Abuz de constrîngeri	• O formă de exprimare a nemulțumirii față de modul îndeplinirii cerințelor; • Se poarte realiza printr-o privire sau gest reprobativ; • Expresii verbale potrivite: "nu sunt mulțumit", "nu-mi place", "nu m-am aşteptat la aşa ceva"; • Dezaprobarea să fie expusă în limitele unui; comportament moral, dar rezervat, să fie argumentată
9	Observația	• Corecțională • Normativă • Motivațională	• Necesitatea corectării unor acțiuni şi fapte, cînd se îndeplineşte defectuos sau parțial o sarcină, exigența	• Incompetența şi instabilitatea parentală	• Observația poate fi adresată individual sau în fața colectivității; • Trebuie să aibă în vedere un aspect concret al comportamentului; • Să fie obiectivă, concisă şi argumentată; • Observația poate include reproşul, dezacordul, avertismentul; • Nu se admite tonul ironic

1	2	3	4	5	6
10	Reproşul	• Motivațională • Corecțională • Formativ-educațională	• Necesitatea corectării sau convertirii nemulțumirii adultului într-un factor inhibitor pentru copil	• Stereotip de gîndire şi comportare distorsionate, tip "nu mai scoate ochii atîta" • Incompetență parentală	• O modalitate de exprimare a nemulțumirii față de un act comportamental; • Nu se admit forme agresive a reproşului; • Nu se admite desconsiderarea sau înjosirea, etichetarea copilului; • Gama reproşurilor poate varia de la cele discrete pînă la cele amare; • Reproşul trebuie să stimuleze activitatea copilului; • Expresii potrivite: "nu sunt mulțumit", "te-am mai atenționat", "nu e bine" etc.
11	Exprimarea neîncrederii	• Motivațională • Formativ-educativă	• Necesitatea stimulării dorinței de a demonstra contrariul, de a stimula ambiția copilului	• Comportament nevrotizat al adultului, inconsecvență • Stereotip de gîndire şi comportare distorsionate, tip "nu poți avea încredere în copil"	• Să se facă aşa ca copilul să simtă că adultul a "pus sub semnul întrebării" un anumit act comportamental; • Să nu genereze sentimentul nedreptății sau indiferenței; • Expresii potrivite: "n-am crezut că vei proceda aşa", "nu ştiu dacă îți pot încredința…" ş.a.
12	Avertismentul	• Motivațională • Formativ-educațională	• Necesitatea plasării unui ultimatum • Cînd se comit încălcări repetate	• Stereotip de gîndire şi comportament distorsionat "în educație nu se pun ultimaturi"	• Tonul sever, grav, serios; • Formularea cît mai concisă, argumentată şi explicită. • Expresii potrivite: "eşti preîntîmpinat ultima dată", "pînă nu vei realiza…", "te avertizez să nu mai faci…" etc.

1	2	3	4	5	6
13	Ironia	• Formativ-educațională • Motivațională • Corecțională	• Numai cu condiția că ironia poate fi înțeleasă de copil şi cu caracter educativ.	• Incompetența şi stereotip de gîndire distorsionată "ironia nu se admite în educație".	• Aplicarea ironiei adecvat, cu mult tact şi discernămînt; • Ironia trebuie să atingă nu întreaga personalitate, ci unele trăsături izolate de caracter, cum ar fi: trufia, egoismul, îngîmfarea, etc.; • Ținta ironiei va fi o manifestare concretă; • Nu se admite jignirea copilului.
14	Pedeapsa	• Normativă; • Motivațională • Formativ-educațională • Corecțională • Cognitivă.	• Necesitatea declanşării unei atitudini de regret față de anumite persoane sau faptele comise.	• Incompetență şi inconsecvență parentală; • Ostilitate; • Stereotip de gîndire şi comportare distorsionat, tip "bate copilul cît încape de-a curmezişul patului", sau "unde bate mama creşte", sau "pe mine m-au bătut şi m-am făcut om".	• De ținut cont că este cea mai înaltă formă a dezaprobării; • Se aplică cînd copilul refuză îndeplinirea sarcinii sau repetă încălcările comportamentale; • Pedeapsa nu trebuie să apară ca o expresie de ură şi răzbunare din partea adultului; • Se pot aplica diverse forme ale pedepsei: eliminarea temporară de la lecție sau alte măsuri, mustrare disciplinară, suportarea consecințelor materiale ale unor fapte, interzicerea unor distracții, etc. • Celui pedepsit trebuie să i se motiveze şi argumenteze pedeapsa; • Pedeapsa să fie racordată la faptă, context, vîrsta copilului şi aplicarea altor metode de educație; • Pedeapsa nu se aplică în baza unor presupuneri de încălcare a cerințelor; • Nu se admit abuzurile fizice (bătaia) sau cele psihice (țipete, certuri ş.a.).

În virtutea faptului că *modelul pedagogic tinde să reproducă elementele esenţiale ale fenomenelor şi proceselor educative studiate conform obiectivelor preconizate* [21, p.250] am recurs la îmbinarea celor mai importante elemente de metodologie şi tehnologie, deoarece acesta îndeplineşte cîteva funcţii în cercetarea noastră: *de informare*, care a declanşat mecanismele logice şi epistemologice specifice, *de asigurare a coerenţei elementelor constitutive şi de estimare/validare a aplicării aprobării/dezaprobării*.

Realizarea acţiunilor educative prin intermediul modelării pedagogice a parcurs următoarele etape: conceperea modelului la nivel strategic, elaborarea schemei de formare a reprezentărilor şi convingerilor morale prin prisma aprobării/dezaprobării, clasificarea metodelor de aprobare/ dezaprobare, elaborarea tehnologiei secvenţiale şi a schemei generale de aplicare a aprobării/ dezaprobării (Figura 6).

Gama variată de forme şi procedee ale aprobării/dezaprobării pe de o parte şi sistemul factorilor şi fenomenelor biopsihosociale şi educaţionale pe de altă parte permite evidenţierea, conştientizarea şi controlul fiecăruia în procesul formării personalităţii copilului în cadrul familiei şi şcoală (Figura 6). Schema interdependenţei fenomenelor biopsihosociale şi educaţionale în aplicarea aprobării/dezaprobării a permis să elucidăm importanţa şi interdependenţa tuturor factorilor, acţiunilor şi influenţelor educaţionale.

Astfel, **fenomenele biopsihosociale** includ: **factorii biologici** (vîrstă, gen, starea sănătăţii, ereditatea, dezvoltarea fizică), **factorii psihologici** (cunoştinţă, inteligenţă, nivelul dezvoltării intelectuale, trăsături de personalitate: temperament, caracter, voinţă, aptitudini, atitudini etc.), şi **factorii socio-culturali** (mediul cultural – educaţional, mediul socio-economic, mediul comunitar urban/rural etc.). **Fenomenele educaţionale,** la rîndul lor, includ **acţiunile educaţionale** (demersuri educative formale, ce presupun îmbinarea diferitor forme, metode, procedee orientate spre un anumit scop) şi **influenţele educaţionale** (care sunt informale şi nonformale).

Acţiunea educaţională presupune o sincronizare a operaţiilor educative în principalele sale momente: gnoseologic, teleologic şi axiologic [17; 63], pe cînd **influenţa educaţională** se referă la totalitatea acţiunilor sociale, care pot avea deseori şi un caracter accidental, imprevizibil.

În concluzie, vizavi de eficienţa acestor două componente esenţiale putem menţiona următoarele:

- **factorii biologici** în mare măsură sunt ereditari, dar totuşi individul îşi poate regla starea sănătăţii, emoţiile, sentimentele, îşi poate dezvolta şi perfecţiona o mulţime de calităţi ca:

perseverența, inițiativa, flexibilitatea, creativitatea etc.;

- **factorii socio-culturali** sunt de facto organizați şi creați de individ, în cazul nostru, de părinți;
- **acțiunile educaționale** reprezintă demersurile educaționale care sunt instituite şi organizate în vederea atingerii unor finalități [61; 63].

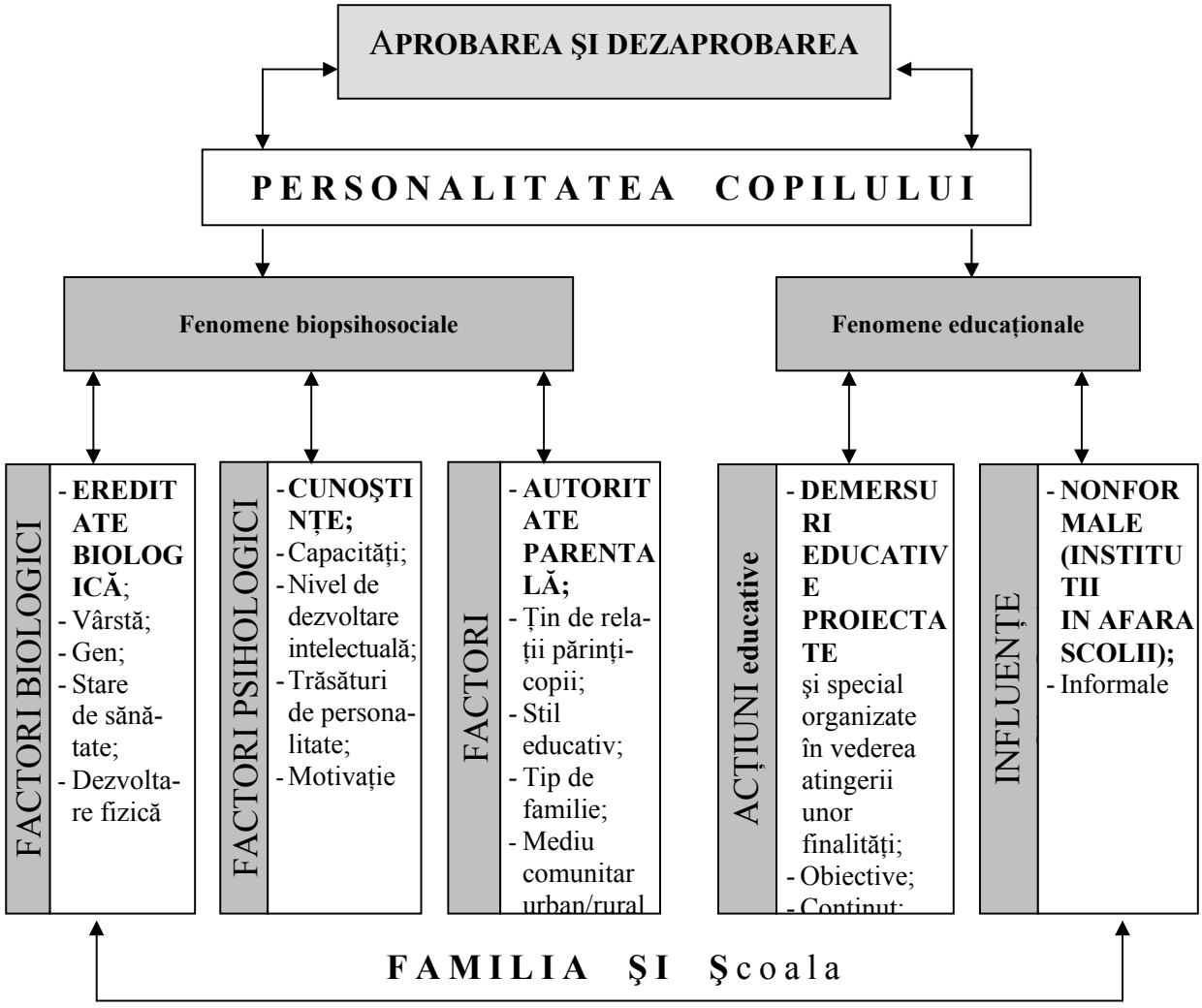

Figura 6. ***Interdependența fenomenelor biopsihosociale şi educaționale în aplicarea aprobării/dezaprobării***

Influențele educaționale au fost separate special de acțiunile educative ca să putem diferenția fenomenul pedagogic formal, proiectat, organizat şi ghidat de finalități, de cel ce se exercită în mod spontan şi permanent asupra personalității umane în virtutea prezenței sale într-un context informal

situaţional concret sau fenomenele care se desfăşoară într-un cadru instituţionalizat, situat în afara sistemului de învăţământ (nonformal).

Prin urmare, **factorii biopsihologici** sunt elemente mai rigide, mai statice ale schemei vizate, iar **factorii socio-culturali şi acţiunile educaţionale** reprezintă elementele dinamice, care pot fi proiectate, organizate, modelate, corectate şi perfecţionate de individ şi societate. Acest lucru în cadrul experimentului formativ l-am demonstrat părinţilor şi cadrelor didactice, modelînd strategiile de aplicare a aprobării/dezaprobării

În contextul metodologiei considerăm oportun să evidenţiem deosebit de clar **principiile de aplicare optimă a aprobării/dezaprobării în cadrul educaţiei familiale şi condiţiile de ordin psihopedagogic privind aplicarea aprobării/dezaprobării.**

Pedagogia ca ştiinţă, fiind foarte flexibilă, este orientată în permanenţă spre elaborarea unor norme care reflectă anumite legităţi, obiective, strategii. Fiind atestate şi confirmate practic, aceste legităţi capătă valoarea unor linii orientative în activitatea educaţională.

În ştiinţele educaţiei sunt bine cunoscute principiile didactice şi principiile educaţiei morale. Dacă analizăm şi comparăm conţinutul acestora, observăm că delimitarea lor este mai mult formală decât reală, deoarece separarea instruirii de educaţie ar produce mari dificultăţi, conform viziunii multor savanţi [12; 22; 45; 60; 63; 116], în procesul de formare a personalităţii copilului. Cercetătorii din domeniul psihologiei [1; 68; 69; 71; 75; 101; 112; 116] au stabilit că la baza educaţiei stau diferite mecanisme neuro-psihice care sunt influenţate de factorii educativi.

Aceste mecanisme au la bază un suport de legităţi naturale complexe: legi ale cunoaşterii, legi ale comunicării, ale educaţiei şi învăţării, legi ale comportamentului uman, ale dezvoltării individuale, ale activităţii eficiente etc. Pentru ca acţiunea acestor legi să contribuie la obţinerea efectului scontat în conformitate cu obiectivele educaţiei, trebuie să fie respectate anumite cerinţe, norme, care cu timpul sunt sintetizate şi formulate în exigenţe cu un caracter comun, generalizat, devenind esenţiale pentru diverse laturi ale procesului educativ [12; 15; 17; 19; 22; 45; 47; 67; 83 etc.].

Dintre multitudinea normelor elaborate de pedagogie cunoaştem principiile pedagogice ştiinţific formulate şi fundamentate pentru prima dată de Comenius I. A. , principiile generale ale educaţiei, principiile didactice şi de educaţie morală (Bontaş I., 1993), principiile educaţiei în spiritul moralei şi eticii creştine (Mândâcanu V., 1997), principiile educaţiei morale (Nicola I.,

1996), principiile educației literar-artistice (Pâslaru V., 1998, Cemortan S., 1999), principiile de organizare a activității educaționale (Bucun N., Guțu V., 1997) principiile educației pentru familie (Cuznețov Larisa, 2004). Principiile şi mecanismele nominalizate ne-au servit drept *fundament teoretic* pentru deducerea unui ansamblu de principii orientate spre aplicarea optimă a aprobării/ dezaprobării copiilor de vîrstă şcolară mică în cadrul educației familiale.

Fundamentul practic, abordat drept bază funcțională în elaborarea principiilor se constituie dintr-un bloc de elemente importante: clasificarea aprobării/dezaprobării, strategiile de stimulare a copilului, particularitățile biofiziologice şi psihosociale; tendințele, aspirațiile, conduitele, reprezentările, capacitățile şi atitudinile copiilor de vîrstă şcolară mică şi particularitățile relațiilor familiale [2; 10; 15; 47; 49; 72; 82; 87; 102 etc.].

Respectarea principiilor în practică ne-a demonstrat că anume ele constituie *punctele de reper* care orientează, întemeiază şi structurează aplicarea aprobării/dezaprobării, contribuind la stimularea conduitelor pozitive a copiilor de vîrstă şcolară mică şi la optimizarea educației familiale.

Cunoscute, conştientizate, abordate şi respectate într-un mod adecvat, competent, principiile creează adulților posibilități de eficientizare a relațiilor familiale, de consolidare a comportamentului pozitiv, de preîntîmpinare a conflictelor interpersonale şi interioare cu caracter distructiv.

După cum am menționat, principiile vizate exprimă legitățile structurării şi funcționării aprobării/dezaprobării în procesul educativ. *Legitățile reflectă legăturile esențiale, necesare şi stabile între diverse aspecte ale metodologiei* [21; 22; 111] de aplicare a aprobării/dezaprobării în educația familială a copiilor de vîrstă şcolară mică, după cum urmează:

- Axarea educației pe valorile general-umane şi orientarea comportamentului spre auto-perfecționare;
- Stimularea capacităților de autoevaluare şi autoeducație;
- Respectarea particularităților individuale şi a Drepturilor copilului;
- Sprijinirea şi stimularea dezvoltării responsabilității, creativității şi disciplinei conştiente;
- Crearea condițiilor favorabile în îmbinare cu exigenta adulților;
- Continuitate, consecvență şi unitatea cerințelor;
- Îmbinarea adecvată a diferitor forme, metode şi mijloace de educație.

În funcție de aceste legități, particularitățile logice şi de vîrstă ale copiilor la începutul şcolarizării, experiența de comunicare şi colaborare cu părinții, elevii de vîrstă şcolară mică şi investigațiile speciale efectuate au fost determinate ***principiile de aplicare optimă a aprobării/dezaprobării în educația familială a copiilor de vîrstă şcolară mică:***

1. Principiul formării unității dintre conştiința şi conduita morală prin prisma aprobării/dezaprobării. Formarea conştiinței morale şi formarea conduitei morale reprezintă două deziderate esențiale ale educației morale. În subcapitolul 1.1 am urmărit procesul de formare a convingerilor morale şi ne-am convins că aprobarea/dezaprobarea aplicate eficient completează atît componenta cognitivă cît şi cele afectivă şi volitivă, astfel participînd la formarea conştiinței şi conduitei morale.

Convingerea morală se plasează la intersecția conştiinței şi conduitei, asigurînd condițiile psihologice de trecere a acesteia în conduită. Cu alte cuvinte toate normele, valorile morale trebuiesc nu numai cunoscute, ci şi valorificate, respectate de adulți şi copii în viața cotidiană.

2. Principiul raportării aprobării/dezaprobării la fapta concretă, valoarea acesteia şi la contextul dat. Indiferent de forma aprobării sau dezaprobării aplicate, adulții trebuie să țină cont de fapta concretă, de valoarea ei, condițiile în care s-a săvîrşit. Aprobăm sau dezaprobăm fapta sau acțiunea unui copil concret ce se manifestă într-un context dat. Valoarea faptei nu poate fi apreciată decît în împrejurările şi situația concretă. Nici într-un caz nu se aprobă sau dezaprobă copilul conform presupunerii noastre.

3. Principiul aplicării aprobării/dezaprobării după consumarea actului comportamental şi înregistrarea rezultatelor parțiale sau finale ale acestuia. În acest caz, aprobarea se manifestă ca o acceptare etică, confirmare, consolidare pozitivă a comportamentului, iar dezaprobarea ca fiind forma negativă a consolidării prin care manifestările amorale nu sunt acceptate, consemnînd faptul că sunt în concordanță cu exigențele stabilite în prealabil.

4. Principiul corelării aprobării/dezaprobării cu valorificarea virtuților etern-umane şi preceptele eticii creştine. Familia trebuie să cunoască şi să valorifice în educația copiilor valorile etern-umane (Adevărul, Binele, Frumosul, Sacrul), valorile naționale (limba, tradițiile, obiceiurile), normele morale şi preceptele eticii creştine (preceptele biblice).

Acestea trebuie să fie explicate copiilor şi respectate în viaţa cotidiană a familiei. Aplicarea aprobării/dezaprobării trebuie să fie corelată cu interiorizarea virtuților umane.

5. Principiul stimulării capacităților de autoevaluare şi autoeducaţie. Aprobarea şi dezaprobarea trebuie folosite gradat, gîndit raţional, ca să stimuleze capacităţile de autoevaluare şi autoeducaţie a copilului. Se cere evitarea aplicării stereotipe şi prea frecvente a aprobării/ dezaprobării pentru faptele ordinare.

6. Principiul respectării drepturilor şi particularităților de vârstă şi individuale ale copilului. Adulții trebuie să țină cont de acest principiu atât în cadrul familiei cît şi în cadrul procesului de învățământ. Aprobarea şi dezaprobarea, fiind nişte metode specifice de educaţie, au o influenţă deosebit de puternică la vîrsta şcolară mică, de aceea este necesar să respectăm drepturile copilului, particularităţile de vîrstă şi cele individuale (temperament, caracter, voinţă, aptitudini etc.).

7. Principiul stimulării creativităţii şi responsabilităţii copilului în îmbinare cu formarea unui comportament civilizat. Aprobarea şi dezaprobarea trebuie să fie aplicate în aşa mod ca să stimuleze dezvoltarea creativităţii şi a responsabilităţii copilului, totodată ţinînd cont de normele şi regulile morale.

8. Principiul creării condiţiilor favorabile în educaţia familială şi îmbinării optime a controlului şi suportului parental. Aprobarea/dezaprobarea în afara contextului educativ şi separate de celelalte metode de educaţie nu vor avea efect. Nu vor fi eficiente în cazul cînd în familie nu sunt create condiţii etico-morale, estetice, economice adecvate etc. Îmbinarea controlului, autocontrolului cu suportul parental şi capacitatea de autoanaliză a copilului optimizează aplicarea aprobărilor şi dezaprobărilor.

9. Principiul aplicării adecvate şi obiective a aprobării/dezaprobării. Atît aprobarea cît şi dezaprobarea trebuie să fie aplicate obiectiv, la timp, adică îndată după faptă şi adecvat, în conformitate cu gradul încălcării săvîrşite sau, invers, a îndeplinirii exemplare a unor cerinţe.

10. Principiul continuităţii, consecvenţei şi unităţii acţiunilor parentale cu cele şcolare (a pedagogilor) prevede respectarea continuităţii, consecvenţei în aplicarea aprobărilor şi dezaprobărilor; presupune o colaborare şi coordonare sistematică şi continuă, ceea ce va permite o consolidare eficientă a conştiinţei şi conduitei copilului atît în cadrul familiei cît şi în mediul şcolar.

Principiile elaborate formează un sistem în cadrul căruia fiecare principiu se delimitează prin anumite cerințe, dar în acelaşi timp se află într-o dependență funcțională. Respectarea unui principiu creează condiții favorabile pentru respectarea celuilalt şi influențează pozitiv educația.

Reperele teoretice descrise şi valorificarea experimentală a principiilor vizate ne-au permis să stabilim condițiile psihopedagogice de aplicare a aprobării şi dezaprobării copiilor în cadrul familiei.

Condițiile psihopedagogice de aplicare a aprobării în educația copiilor de vîrsta şcolară mică:

1. Aprobarea se aplică în îmbinare cu celelalte metode de educație: conversația, convingerea, sugestia, povestirea, explicația, exercițiul, exemplul adultului, exemplul semenului, dezaprobările etc.;
2. Aprobarea trebuie să fie o continuare firească a comportamentului manifestat de adult;
3. Preîntîmpinarea alunecării pe panta pretinselor avansuri;
4. Nu se admite o îndepărtare mare în timp între cele două momente: aşteptarea aprobării şi stabilirea ei;
5. Aprobarea se racordează la contextul dat, valoarea faptei, vîrstă, particularitățile de personalitate (temperament, caracter, voință ş.a).
6. Evitarea aplicării frecvente şi neargumentate ale aprobării;
7. Evitarea aplicării stereotipe a aprobării la intervale scurte de timp (aceasta duce la diminuarea valorii ei afective);
8. Asigurarea unui consens între aprobarea adultului (părinte, învățător) şi opinia altor persoane sau a colectivului respectiv (familie, clasă);
9. Aplicarea diferitor tipuri de aprobare să se facă în funcție de preferințele copilului (atunci trăirile afective ale copilului sunt mai puternice);
10. Să se studieze preferințele şi atitudinea copilului cu privire la aplicarea aprobării.

Condițiile psihopedagogice de aplicare a dezaprobării în educația copiilor de vîrsta şcolară mică:

1. Respectarea Drepturilor copilului;
2. Dezaprobarea se aplică astfel încît după consumarea ei să intervină o destindere, o uşurare (pregătind terenul pentru stimulările ulterioare);
3. După aplicarea dezaprobării nu se mai face aluzie la ea;
4. Dezaprobarea se racordează la contextul dat, vîrstă, particularitățile de personalitate şi

gravitatea încălcării sau greşelii comise;

5. Evitarea formelor drastice, dure şi prelungite ale dezaprobării (cum ar fi blamarea continuă, menținerea relațiilor încordate, încruntarea permanentă);
6. Dezaprobarea să nu fie aplicată ca un mijloc de amenințare permanentă;
7. Pentru evitarea sau diminuarea dezaprobării adultul plasează în fața copilului exigențele şi obiectivele concret şi clar;
8. Aplicarea gradată şi argumentată a dezaprobării;
9. Pedeapsa se aplică în cazuri ieşite din comun şi trebuie să fie individualizată;
10. Comportare empatică şi analizarea detaliată a conduitei copilului, în scopul aplicării adecvate a diferitor forme de dezaprobare.

Aplicarea aprobării/dezaprobării cere de la adult competență, înțelepciune, consecvență şi stabilitate normativă în comportament.

În concluzie ținem să menționăm următoarele:

- Metodologia aplicării aprobării/dezaprobării în cadrul educației familiale a fost elaborată din *perspectivă pedagogică*, care presupune depăşirea celor două tendințe de abordare în sens prea larg sau în sens prea restrîns şi include construcția teoretică, ce vizează definirea, clasificarea şi valorificarea strategiilor, modelelor în vederea optimizării permanente a activității de stimulare a copiilor prin intermediul aprobării/dezaprobării.
- Determinarea funcțiilor pedagogice ale metodelor de aprobare/dezaprobare asigură unitatea informativ–evaluativ–formativă a întregului proces de apreciere şi stimulare a comportamentului copiilor şi a ghidat elaborarea Modelului pedagogic strategic operațional şi tehnologia aplicării aprobării/dezaprobării.
- Schema tehnologiei secvențiale (Figura 4) a obiectivat paşii concreți de aplicare a aprobării/dezaprobării, a permis completarea pozițiilor Modelului pedagogic strategic operațional, delimitînd tehnicile ce determină conştientizarea şi valorificarea comportamentului infantil şi parental.
- Principiile de aplicare optimă a aprobării/dezaprobării formează un sistem în cadrul căruia fiecare principiu se delimitează prin anumite cerințe, aflîndu-se totodată într-o conexiune inversă.
- Schema generală de aplicare a aprobării/dezaprobării (Figura 6), fenomenele biopsihosociale, educaționale şi factorii analizați detaliat ne-au servit drept punct de reper pentru fundamentarea teoretică şi practică a principiilor de aplicare optimă a aprobării/dezaprobării.

La rîndul lor, principiile descrise au ghidat precizarea condițiilor psihopedagogice de aplicare a aprobării/dezaprobării. Astfel, s-a conturat metodologia aplicării aprobării/dezaprobării în familie, devenind o parte componentă a Modelului tehnologic de formare a competențelor parentale privind aplicarea aprobării/dezaprobării copiilor de vîrstă şcolară mică.

2.3. Tehnologia formării competențelor parentale privind aplicarea aprobării/dezaprobării în cadrul educației familiale

Expansiunea educației în societatea contemporană conduce în mod inevitabil la amplificarea investigațiilor întreprinse în acest domeniu. Educația este abordată din multiple unghiuri de vedere. În această ordine de idei, menționăm importanța cercetărilor teoretice şi a celor observaționale, îmbinate cu cercetările experimentale.

La etapa actuală, reieşind din procesul democratizării şi umanizării societății, cerințelor pedagogiei postmoderniste sunt foarte importante cercetările experimentale cu caracter aplicativ-formativ. Acestea elucidează tehnologia pedagogică aplicată, deoarece anume ele declanşează acțiuni educaționale originale, care vizează activitatea instructiv-educativă în ansamblul său şi conduc la descoperirea unor relații cauzale şi observarea legităților după care se poate optimiza educația formală şi nonformală.

Din aceste considerente, ***Modelul tehnologic de formare a competențelor parentale privind aplicarea aprobării/dezaprobării în cadrul educației familiale a copiilor de vîrstă şcolară mică*** elaborat *din perspectiva educației permanente* [103] în contextul abordării sistemice [100; 159] conține două componente de bază:

I – secțiunea teoretică, constituită din aserțiunile teoriei şi metodologiei;

II – secțiunea praxiologică, constituită din tehnologiile aplicării aprobării/dezaprobării şi Modelul pedagogic strategic operațional de aplicare a aprobării/dezaprobării.

Astfel, confirmăm ideea lui Walliser B., care menționează că *orice model, indiferent la ce nivel se situează, este un mediator între un cîmp teoretic pe care îl interpretează şi un cîmp empiric pe care îl sintetizează* [105; p.153]. Modelul dat reflectă doar o modalitate prin care este posibilă valorizarea părinților şi cadrelor didactice privind aplicarea optimă a aprobării/dezaprobării în educația familială. Modelul respectiv (Figura 7) are următoarele caracteristici:

- include într-un tot unitar subsistemul teoretic şi cel praxiologic, asigurînd feed-backul acestora;
- îmbină continuitatea şi interdependența acțiunilor şi influențelor procesului educativ familial

cu cel şcolar;

- creează un fundament teoretic şi practic al tehnologiei de aplicare optimă a aprobării/ dezaprobării;
- permite delimitarea şi precizarea strategiilor educative familiale, corelîndu-le cu cele şcolare;
- asigură posibilitatea perfecţionării, completării şi modificării componentelor. Un element important al modelului tehnologic sunt obiectivele şi conţinuturile (Anexele 7 – 11) elaborate şi proiectate în baza investigaţiilor realizate.

Obiectivele circumscriu domeniul activităţii educative în cadrul familiei şi tipul schimbărilor scontate în conduita părinţilor, răspunzînd anumitor necesităţi şi cerinţe de funcţionare, direcţionînd celelalte componente. În elaborarea obiectivelor s-a ţinut cont de faptul că acestea orientează formarea competenţelor parentale la adulţi prin realizarea activităţilor cu adulţii conform programelor propuse ce elucidează conţinuturile (Anexele 7; 8; 9).

În virtutea faptului precum *cadrul conceptual* al modelului vizat este reflectat în primul capitol, vom reliefa mai detaliat subsistemul reglator (scopul, obiectivele) şi subsistemul praxiologic (forme, metode, mijloace).

Scopul: formarea competenţelor parentale privind aplicarea aprobării/dezaprobării.

a) Organizarea pe niveluri a obiectivelor:

I. **Obiective generale**:

- Formarea unui sistem de cunoştinţe, capacităţi şi deprinderi de comunicare inteligentă verbală şi non-verbală;
- Formarea culturii conduitei şi a capacităţilor de comunicare empatică;
- Familiarizarea părinţilor cu particularităţile de vîrstă şi individuale ale copilului de vîrstă şcolară mică;
- Familiarizarea părinţilor cu Convenţia privind Depturile copilului;
- Familiarizarea părinţilor cu principiile, metodele, formele şi mijloacele educaţiei familiale şi şcolare;
- Conştientizarea şi interiorizarea principiilor, funcţiilor, condiţiilor, strategiilor şi modalităţilor de aplicare optimă a aprobării/dezaprobării.

II. **Obiective de referinţă**:

- Formarea şi structurarea competenţelor, reprezentărilor, capacităţilor şi atitudinilor privind stilul educativ familial şi aplicarea aprobării/dezaprobării;

- Formarea atitudinii pozitive şi aprofundarea cunoştinţelor privind scopul şi conţinutul educaţiei morale;
- Formarea şi consolidarea competenţelor, priceperilor şi capacităţilor de aplicare optimă a metodelor de educaţie morală, în îmbinare cu aprobarea/dezaprobarea;
- Însuşirea modalităţilor şi tehnologiilor de colaborare cu copiii de vîrstă şcolară mică în baza reprezentărilor sociocentrice,
- Anularea stereotipurilor de conduită egocentrică şi alterocentrică,
- Formarea deprinderilor de autoanaliză şi autoevaluare a propriului comportament, al stilului, autorităţii, capacităţii de a stabili şi menţine relaţii, de a dirija conflictele etc.
- Formarea competenţelor privind aplicarea optimă a aprobării/dezaprobării în educaţia copiilor de vîrstă şcolară mică.

III. **Obiectivele operaţionale** au fost elaborate **la nivel de cunoaştere:**

- să cunoască particularităţile educaţiei familiale a copiilor de vîrstă şcolară mică şi stimularea acestora;
- să identifice funcţiile aprobării/dezaprobării în educaţia familială;
- să caracterizeze metodele stimulării copiilor de vîrstă şcolară mică;
- să analizeze situaţii educative în care se pot aplica aprobarea/dezaprobarea;
- să identifice principiile şi condiţiile psihopedagogice de aplicare a aprobării/dezaprobării în educaţia familială.

La nivel de aplicare:

- să interpreteze situaţii de gradare şi alternare a aprobării/dezaprobării în educaţia familială;
- să compare efectul aprobării şi efectul dezaprobării copiilor de vîrstă şcolară mică;
- să deducă consecinţele aplicării eronate a aprobării/dezaprobării în educaţia copiilor;
- să argumenteze aplicarea aprobării/dezaprobării în educaţia familială;
- să comenteze avantajele stimulării copiilor de 7-8 ani prin aprobare.

La nivel de integrare:

- să elaboreze o agendă pentru familie privind respectarea drepturilor şi responsabilităţilor parentale şi infantile;
- să stimuleze interesul pentru cunoaşterea şi promovarea pedagogiei şi psihologiei familiale;
- să promoveze valorile morale şi cele pedagogice în cadrul familiei;
- să-şi estimeze capacităţile de autocontrol şi autoapreciere privind educaţia copiilor şi aplicarea

aprobării/dezaprobării;

- să elaboreze scala aprobării optime ce se poate aplica în educația copilului de 7-8 ani;
- să modeleze situații familiale de stimulare a comportamentului pozitiv la copiii de vîrstă şcolară mică.

Elaborarea şi implementarea *Modelului tehnologic de formare a competențelor parentale privind aplicarea aprobării/dezaprobării în educația familială a copiilor de vîrstă şcolară mică* ne-a oferit posibilitatea să stabilim şi să valorificăm practic calea, conținutul şi modalitățile ce asigură eficientizarea educației familiale prin aplicarea aprobării/dezaprobării, optimizarea relațiilor părinți-copii şi respectarea drepturilor copilului.

Modelul vizat nu se reduce numai la aplicarea metodelor de transmitere a informației respective părinților şi cadrelor didactice, ci include următoarele subsisteme:

I. Subsistemul reglator
II. Subsistemul informațional
III. Subsistemul praxiologic
IV. Subsistemul evaluativ

Esența modelului oferă o viziune sistemică, dată de valoarea celor IV subsisteme şi a elementelor acestora (Figura 7), care reflectă ordonarea acțiunilor în vederea formării competențelor parentale privind aplicarea aprobării/dezaprobării.

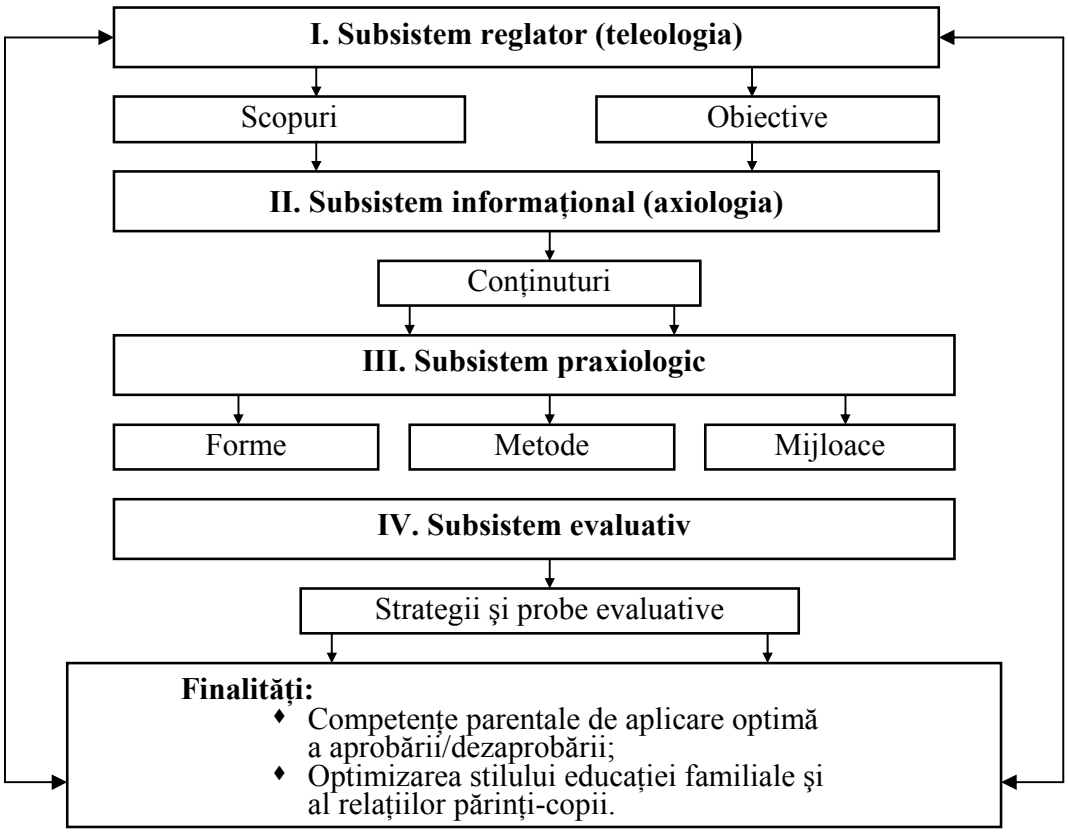

Figura 7. ***Modelul tehnologic de formare a competențelor parentale privind aplicarea aprobării/dezaprobării copiilor de vârstă şcolară mică în cadrul educației familiale***

În virtutea faptului că chintesența modelului este tehnologia activității, elucidăm în continuare *formele, metodele şi mijloace de formare a competențelor parentale privind aplicarea aprobării/dezaprobării.*

În scopul asigurării unui caracter creativ, pregătirea părinților şi învățătorilor din treapta învățământului primar, s-a desfăşurat în cadrul a două formațiuni: ***Şcoala pentru părinți şi învățători*** prin intermediul programei *Educația familială şi stimularea copiilor* ***şi Atelierul-training de perfecționare a competențelor parentale şi pedagogice***. Activitatea şcolii şi a atelierului-training sub formă de seminarii şi şedințe aveau loc de două ori pe lună şi se deosebeau prin tematica şi structura lor: prima realiza un program ce viza educația familială, particularitățile de vîrstă şi individuale ale copiilor de vîrstă şcolară mică în conformitate cu drepturile copilului şi etica pedagogică, iar a doua – asigura exersarea părinților în dirijarea şi soluționarea variatelor situații dificile prin optimizarea aplicării aprobării şi dezaprobării în educația copiilor.

Activitățile practice şi şedințele şcolii se îmbinau cu şedințele atelierului, care se desfăşurau conform unui orar stabil coordonat cu administrația instituțiilor respective (I-a miercuri a lunii – activitatea şcolii, a II-a miercuri a lunii – şedința atelierului ş.a.m.d.).

Aceste formațiuni au activat pe parcursul a doi ani de studii în Liceul Teoretic "Iulia Haşdeu" şi şcoala-grădiniță N 165, sectorul Botanica, mun. Chişinău.

În pregătirea părinților şi a învățătorilor au fost aplicate eficient următoarele forme de organizare a procesului:

1. **Prelegerea** cu o durată de 50-60 min. A fost aplicată din motivul necesității familiarizării părinților cu un volum mare de material teoretic.
2. **Consultația** (cu o durată de 15-60 min.) mai frecvent se desfăşura prin metoda conversației, lecturii, analizei, modelării unor situații concrete.
3. **Trainingul** (cu o durată de 30-60 min.). Metodele mai eficient utilizate: exersarea, cerința pedagogică, modelarea situațiilor educaționale în îmbinare cu studiul de caz, brainstorming-ul, explicația, psihodrama şi sociodrama.
4. **Adunările de părinți** – au fost organizate patru adunări de părinți în cadrul cărora analizam şi discutam activitatea lectoratului şi a atelierului pentru părinți, măsurile necesare (chestionarea,

compoziţii tematice etc.).

5. **Mesele rotunde** (cu o durată de 60 – 90 min.). În cadrul acestor acţiuni se desfăşura un schimb de experienţă, se analizau viziunile părinţilor privind educaţia copiilor, aplicarea aprobării şi dezaprobării, în îmbinare cu comentariul specialistului (experimentatorul, psihologul şcolar).
6. **Conferinţa de generalizare şi totalizare** a activităţilor desfăşurate la care au participat managerii instituţiilor, părinţii, pedagogii şi elevii (2).

Am organizat două conferinţe cu genericul *Şcoala, educaţia morală a copiilor de vîrstă şcolară mică şi Drepturile copilului* (I, 2001); *Aprobarea şi dezaprobarea în cadrul educaţiei familiale şi Drepturile copilului* (IX, 2002).

În procesul valorificării modelului pedagogic şi a celui tehnologic, la etapa de formare şi iniţiere a părinţilor şi învăţătorilor din treapta învăţământului primar au fost aplicate următoarele metode:

a) **de transmitere a informaţiei orale**: povestirea, descrierea, explicaţia, lectura, instructajul, prelegerea; **conversative**: conversaţia reproductivă şi euristică, discuţia individuală şi colectivă, problematizarea, brainstorming-ul etc.;
b) **de explorare**: observarea organizată, activităţi experimentale, demonstrarea imaginilor, înregistrări fonice, modelarea;
c) **de acţiune**: exerciţii, lucrări practice, activităţi creative, jocuri didactice.

Din mijloacele de instruire s-au utilizat:

- *materiale intuitive* (fotografii, desene selectate ce reflectau diverse situaţii şi reprezentări plastice (desene) cu elemente concrete de comunicare: mimica, gestica, poza, stări afective, situaţii de conflict etc.)
- *fişe de exersare* şi formare a competenţelor, abilităţilor şi deprinderilor de aplicare optimă a aprobării/dezaprobării.
- *fişe de evaluare* (conţineau întrebări, probleme, situaţii dificile, descrierea conflictelor etc.) ce necesitau rezolvare şi chestionarele aplicate.

În concluzie, activitatea de implementare a Programei nominalizate anterior s-a desfăşurat activ prin intermediul ajutorului acordat de învăţătorii claselor primare şi Serviciul psihologic al instituţiilor respective. Conţinutul formării părinţilor este reflectat în programa *Educaţia familială şi stimularea copiilor* (Anexa 7).

- Conținutul programei a fost completat în funcție de circumstanțele ce apăreau pe parcursul întîlnirilor cu părinții.

Informația pregătită pentru părinți în esență se poate delimita în trei blocuri:

a) personalitatea copilului de 7 – 8 ani;
b) educația în cadrul familiei şi drepturile copilului;
c) strategii de aplicare a aprobării/dezaprobării în cadrul familiei.

Evaluarea competențelor parentale s-a realizat prin intermediul instrumentarului care a fost aplicat la etapa constatativă (Anexele 1 – 5) şi aplicarea metodelor conversației, observației şi chestionării adulților şi copiilor.

2.4. Eficiența şi competența parentală în aplicarea aprobării/dezaprobării copiilor de vîrstă şcolară mică în cadrul educației familiale

Eşantionul experimental a fost prezentat prin 102 copii de ambele sexe – elevi ai Liceului Teoretic *"Iulia Hasdeu"* (din clasele I şi a II-a) şi Şcoala-grădiniță Nr.165 (C.E.D.), sectorul Botanica, municipiul Chişinău; 102 familii ale acestora şi 4 învățători ale claselor respective (I^b, II^b – I^d, II^d).

Eşantionul de control a fost prezentat prin 94 copii de ambele sexe – elevi ai liceului şi şcolii nominalizate, 94 familii şi 4 învățători ai claselor I^a, II^a – I^b, II^b.

Părinții şi învățătorii eşantionului experimental au fost întruniți în grupuri separate de lucru în cadrul Şcolii pentru părinți şi învățători şi a Atelierului-training în subgrupe după tipul familiilor stabilite (Figura 2). În tematica Şcolii pentru părinți au fost incluse diverse teme, începînd cu caracteristica psihopedagogică a copilului de vîrstă şcolară mică, conținutul, sarcinile şi metodele educației familiale, rolul şi funcția părinților în educația copiilor, stimularea copiilor prin intermediul aplicării aprobării şi dezaprobării în corelație cu respectarea drepturilor copilului.

Şedințele Atelierului-training se desfăşurau sub formă de activități practice – unde părinții şi învățătorii se învățau a construi şi modela diverse situații educaționale (Anexele 7; 8; 9), a aplica adecvat formele, metodele şi procedeele aprobării/dezaprobării, analizau şi discutau rezultatele activității lor; diagnosticau, corectau şi prognozau propriul comportament şi comportamentul copiilor prin prisma principiilor, Schemei generale de aplicare a aprobării/dezaprobării şi a Modelului pedagogic strategic operațional de aplicare a aprobării/dezaprobării în cadrul educației familiale.

De rînd cu activitatea acestor formaţiuni, au fost organizate un şir de consultaţii, adunări, *mese rotunde*, conferinţe dedicate acestei probleme. **Experimentul de constatare** l-am anticipat printr-o cercetare preliminară, deoarece aprobarea/dezaprobarea nu le putem analiza în afara autorităţii parentale, a relaţiilor copii-părinţi şi a stilului educativ familial.

În investigaţia preliminară ne-am folosit de chestionarul şi metodica lui Эйдемиллер Э. Г. Analiza relaţiilor familiale (A.R.F.), care conţine 130 de afirmaţii privind raporturile copii-părinţi şi educaţia familială (Anexa1), care includ şi diverse forme de stimulare a copilului.

În cadrul experimentului pedagogic am aplicat:

- chestionarul eficienţei şi competenţei parentale (E.C.P.), elaborat în baza chestionarului A.R.F.;
- chestionarul de opinii a părinţilor, învăţătorilor şi copiilor întocmit în baza rezultatelor obţinute în cercetarea preliminară după chestionarul şi metodica lui Эйдемиллер Э. Г.;
- chestionarul determinării tipului de familie;
- observaţiile directe şi indirecte, conversaţiile, studiul de caz, modelarea situaţiilor educative, portofolii/agende tematice ale învăţătorilor şi părinţilor la temă.

Chestionarul eficienţei şi competenţei parentale a fost elaborat în conformitate cu scopul investigaţiei, care presupune formarea competenţelor parentale privind aplicarea aprobării/ dezaprobării în cadrul educaţiei familiale. În virtutea faptului că metodele aprobării/dezaprobării îşi lasă amprenta asupra climatului familial, ne-am axat pe metodica şi chestionarul nominalizat a cercetătorului rus Эйдемиллер Э.Г., care incumbă toate poziţiile posibile în relaţia copii-părinţi. Chestionarul nostru este comod în aplicare, fiind mai succint şi reliefează poziţiile corelate cu aprobarea/dezaprobarea (Anexa 3).

Experimentul formativ a început cu precizarea şi definitivarea programului de activitate a Şcolii pentru părinţi şi învăţători *Educaţia familială şi stimularea copiilor*. A fost efectuată analiza, sinteza şi generalizarea rezultatelor cercetărilor de pe teren în raport cu cercetările teoretice.

Eşantionul de control (94 copii, 94 familii, 4 învăţători) a fost folosit ca martor; aici totul a decurs în mod natural, fără nici un fel de intervenţie.

Eşantionul experimental a fost instruit şi pregătit special. Am propus părinţilor şi pedagogilor o listă bibliografică pentru lectura independentă şi seturi de materiale selectate şi aranjate în mape speciale (portofolii). Comunicînd cu părinţii şi învăţătorii, căutam împreună diferite soluţii în situaţiile dificile ce apăreau în familie şi la şcoală privind aprobarea/dezaprobarea în educaţia şi

stimularea copiilor. Pe parcursul experimentului formativ am întîmpinat dificultăți din cauza unor absențe neîntemeiate ale părinților sau a unor înlocuiri ale acestora cu alte rude, obstacole pe care le-am depășit treptat prin introducerea unor discuții de etică familială.

Tabelul 2

EFICIENȚA ŞI COMPETENȚA PARENTALĂ

(E.C.P.)

Indici	Nr. de rînd	Conținutul afirmațiilor	Eşantionul experimental		Eşantionul de control	
			Exp. de constatare	Exp. de verificare	Exp. de constatare	Exp. de verificare
I	1.	Cunosc bine particularitățile copiilor de vîrstă şcolară mică şi Drepturile copiilor.	28,5%	93,7%	37%	39%
	2.	Sunt la curent cu noutățile în domeniul educației copiilor	23%	87,5%	20,9%	24,5%
II	3.	Tot ce fac este pentru binele copilului meu	75%	99%	89%	81,8%
	4.	Copilul este cel mai important om în viața mea	96,4%	100%	93,6%	92,7%
III	5.	Consider că respectăm un mod sănătos de viață	41,9%	72,3%	43,6%	45,4%
	6.	Copilul (ca şi fiecare membru al familiei) are anumite obligațiuni	66%	100%	60%	68,1%
IV	7.	Am încredere în copil	52,6%	85,7%	41,8%	46,3%
	8.	În educația copilului apelez permanent la diverse aprobări	56,2%	96,4%	42,7%	40,9%
V	9.	Copilul participă activ la "sfatul familiei"	36,6%	87,5%	47,2%	51,8%
	10.	Deciziile cele mai importante le luăm împreună	18,7%	86,6%	27,2%	33,6%
VI	11.	Familia noastră este prietenoasă, unită	45,5%	86,6%	45,4%	47,2%
	12.	Familia mă ajută, mă susține în toate	43,7%	82,1%	42,7%	43,6%
I	13.	Îmi pare dificilă comunicarea cu copilul	65,1%	18,8%	62,7%	65,4%
	14.	Cu cît părinții sunt mai severi cu atît este mai eficientă educația	50%	11,6%	39%	41,8%
II	15.	Dacă n-aşi avea copii aşi reuşi mai mult în viață	11,6%	1,7%	14,5%	15,4%
	16.	Copilul nostru este de nedirijat	27,6%	10,7%	32,7%	30,9%
III	17.	Mă ocup de copil, atunci cînd a comis vreo greşeală sau a făcut o şotie	86,6%	18,7%	69%	57,2%
	18.	Membrii familiei noastre se comportă diferit cu copiii, uneori sunt prea severi, alteori prea permisivi	87,5%	16%	75,4%	68,1%
IV	19.	Pedepsele şi constrîngerile le consider foarte utile în educație	91,7%	24,1%	94,5%	74,5%
	20.	Copiii trebuie să se teamă de părinți	83,3%	37,5%	87,2%	56,3%
V	21.	Nu am timp pentru a-i acorda atenție copilului	61,6%	20,5%	65,4%	57,2%
	22.	Educația copilului mi-ar reuşi mai mult, dacă nu mi-ar *încurca* soțul (soția)	43,7%	9,8%	33,6%	30%
VI	23.	Familia nu mă ajută, ci îmi complică viața	25%	16%	29,9%	24,5%
	24.	Dacă n-aşi avea familie, aşi reuşi mai mult în viață	6,2%	1,7%	10,9%	11,8%

Chestionarul eficienței şi competenței parentale (E.C.P.) conține o serie de **indici ai eficienței şi competenței parentale** (Tabelul 2):

I. competență parentală;
II. ataşament (dragoste) față de copii;
III. stabilitate normativă (respectarea normelor, a regulilor de viață);
IV. valorizare (implicare în acțiuni, încredere, aprobare, aprecierea copilului);
V. reprezentări sociocentrice (valorizarea subiectului "noi");
VI. atitudine pozitivă față de familie (soț, soție etc.)

şi ai ineficienței şi incompetenței parentale:

I. incompetența parentală;
II. ostilitate (respingere) față de copii;
III. instabilitate, inconsecvență parentală;
IV. abuz de pedepse, constrîngeri, dezaprobări;
V. reprezentări egocentrice sau alterocentrice;
VI. atitudine negativă față de familie (soț, soție etc.).

Cele 130 de afirmații din chestionarul lui Эйдемиллер Э. Г. le-am asociat şi le-am repartizat conform acestor indici, elaborînd un chestionar amplu, special pentru a evalua şi a aprecia eficiența parentală, deoarece anume această importantă calitate a părinților ne elucidează situația vizavi de aplicarea aprobărilor/dezaprobărilor în familie.

Activitatea de formare, pregătire a părinților şi pedagogilor pe parcursul a doi ani de studii s-a desfăşurat după un orar stabil şi a inclus perioada octombrie 2000-noiembrie 2002.

Evaluarea şi monitorizarea efectuate după prima jumătate a anului a demonstrat eficiența modelului pedagogic şi a celui tehnologic. Chestionarea intermediară a părinților ne-a permis să evidențiem următoarele:

- părinții au observat că copiii au devenit mai creativi, deschişi spre comunicare (49%);
- tații au devenit mai activi, se interesează de viața copiilor, comunică, se joacă mai frecvent cu copiii, îi aprobă şi îi apreciază în funcție de fapte, oferindu-le explicații (53%);
- s-au diminuat simțitor conflictele familiale părinți – copii, relațiile cu copiii au devenit mai umane, înțelegătoare, persuasive (39%);
- conduita copiilor a devenit mai calmă, mai echilibrată atît la şcoală cît şi în familie (47%);

– disciplina şi comportarea copiilor a devenit mai conştientă, adecvată şi raţională (29%).

Evaluarea şi verificarea finală am efectuat-o, aplicînd aceleaşi chestionare şi tehnici ca şi în cadrul experimentului de constatare, evidenţiind indicii nominalizaţi.

Rezultatele experimentului de verificare ne-au demonstrat clar că formarea şi pregătirea părinţilor le-a permis să-şi sporească simţitor competenţa, stabilitatea normativă, să pună accent în educaţie pe valorizarea copilului, stimulîndu-l prin diverse forme de aprobare/dezaprobare.

La mulţi părinţi s-a schimbat atitudinea faţă de copii, familie, s-au consolidat reprezentările sociocentrice, astfel, 63% de copii chestionaţi susţin că părinţii îi laudă mai des, îi încurajează şi datorită acestui fapt ei au devenit mai cuminţi şi siguri de sine; 79% de copii au început să se înţeleagă mai bine cu părinţii.

Se observă o scădere evidentă a abuzurilor fizice, au încetat să aplice pedepsele fizice în 45,1% de familii (se aplicau pedepse fizice în 76,4% familii).

Dacă 91,7% de părinţi considerau dezaprobările ca o modalitate eficientă de educaţie, apoi după experimentul formativ numai 24,1% de părinţi afirmă acest lucru. A crescut simţitor numărul familiilor în care se discută mult mai des faptele pozitive ale copiilor în familie cu 57,1%, ceea ce înseamnă că copiii sunt stimulaţi mai activ de adulţi şi învaţă a-şi analiza şi compara comportamentul său, a înţelege normele şi regulile conduitei morale, a le respecta.

Conflictele cu caracter distructiv s-au diminuat, în unele familii chiar au dispărut. Relaţiile copii-părinţi au devenit mai echilibrate, armonioase, calme. Învăţătorii care lucrează cu clasele investigate denotă schimbări pozitive nu numai în comportarea elevilor ci şi o cointeresare mai mare a părinţilor în ceea ce priveşte instruirea, educaţia şi stimularea copiilor.

Dacă pînă la experimentul formativ apelau la aprobări 56,2% de părinţi, apoi după aceasta 96,4% de părinţi le aplică, s-a mărit numărul părinţilor care au încredere în copil cu 33,1% de familii, 86,6% de familii au început a implica copiii în luarea deciziilor; pedepsele şi constrîngerile le aplică şi le consideră foarte utile în educaţie numai 24,1% de părinţi, cu 67,6% mai puţine decît s-a constatat iniţial (Tabelul 2).

Datele obţinute se pot observa şi compara după histograma 1 prezentată în continuare. Rezultatele eşantionului de control practic nu s-au schimbat, ceea ce denotă aceeaşi situaţie incertă şi contradictorie în aplicarea aprobării/dezaprobării.

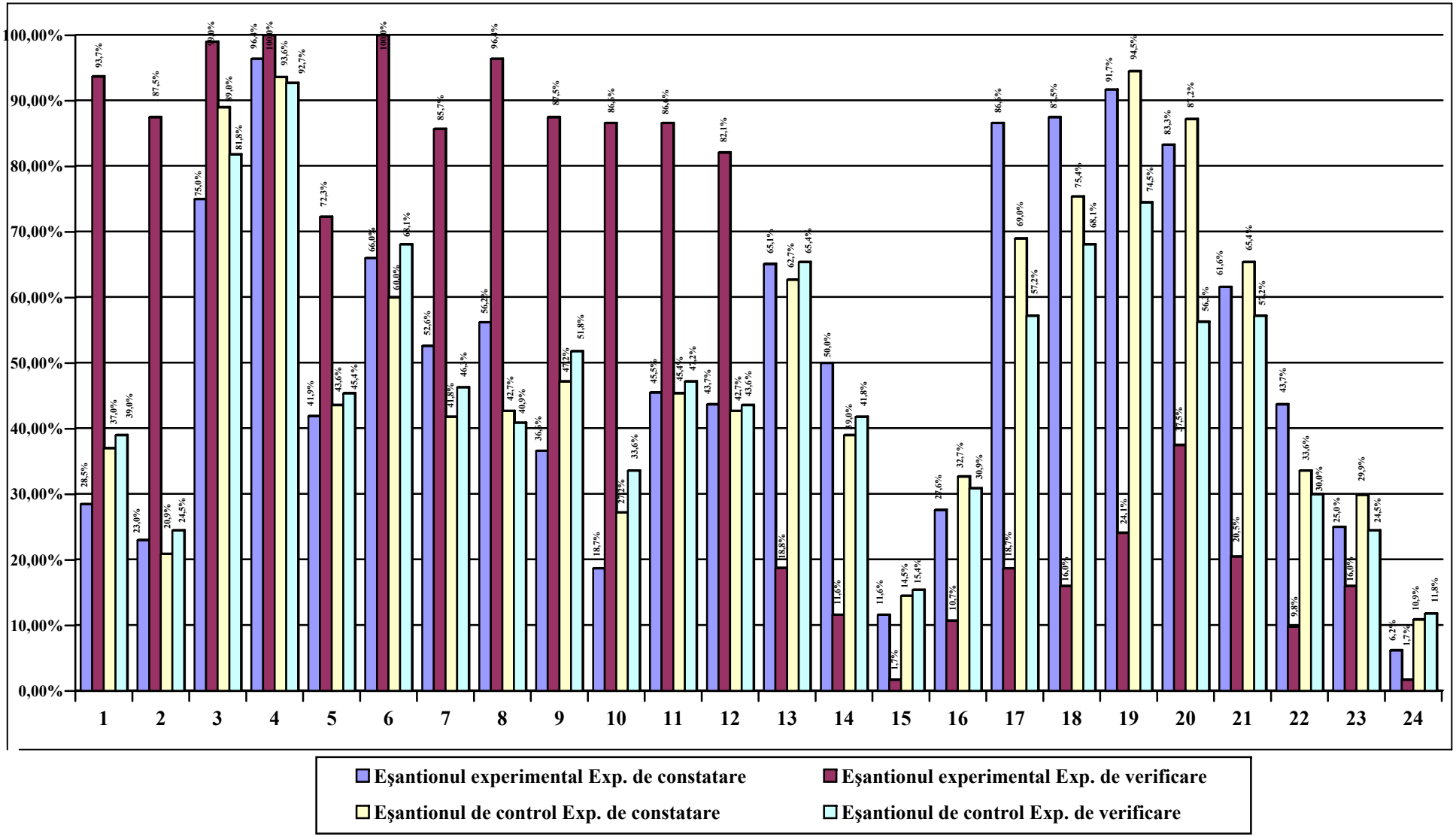

Histograma 1. ***Eficiența şi competența parentală***

Opiniile părinților cu privire la efectul aprobărilor (Tabelul 3) după experimentul formativ s-au modificat în felul următor:

- aplică aprobarea frecvent în educația copilului 63,7% de părinți, sistematic 24,5% de părinți, uneori 11,8%;
- părinții denotă preferințe pentru aplicarea acordului (34,3%) laudei (33,3%) şi a recompensei (35,3%) exprimarea recunoştinței (18,6%);
- cel mai frecvent se aplică aprobarea pentru că copilul a făcut lecțiile (64,7%), a deriticat (44,1%); pentru purtare bună aprobă 57,8% părinți;
- consideră aprobarea drept o modalitate eficientă de educație 60% de părinți.

Din tabel se poate observa că părinții au început a fi mult mai atenți la reacțiile copilului în legătură cu aprobarea aplicată de ei. Astfel jumătate de părinți din lotul investigat susțin că copilul este satisfăcut de aprobarea primită, 34,3% au observat că copilul se străduie şi mai mult a se comporta adecvat, frumos.

Chestionarul aplicat ne-a permis să stabilim ce forme de aprobare aplică mai frecvent părinții, în ce situați şi cazuri o aplică, cum reacționează copilul la ea. Conversînd cu părițiii pe marginea chestionarului, am înțeles că aplicarea acestuia a îndeplinit pentru ei nu numai o funcție de evaluare-reevaluare, ci şi o funcție formativă: de conştientizare şi monitorizare a pozițiilor cheie de stimulare a copiilor prin intermediul aprobării (formele/modalitățile aprobării, situația/circumstanța aplicării şi reacția copilului).

Cert este faptul că dacă părinții observă reacția copilului la aprobare şi sunt în stare a varia aprobarea, ceea ce ne-a demonstrat şi scala aprobărilor aplicate în familie (Tabelul 7), apoi putem susține că experimentul formativ şi-a atins scopul.

Astfel, analiza minuțioasă a efectelor aprobării şi dezaprobării în educația copiilor de vîrstă şcolară mică a demonstrat părinților avalanşa de emoții şi sentimente pe care le trăiesc copiii şi desigur adulții în circumstanțele, ce apar în cadrul familiei, unde sunt aplicate diverse metode şi procedee de aprobare/dezaprobare axate pe principiul pozitiv şi condițiile psihopedagogice de aplicare optimă a acestora.

Aprobarea stimulează copiii, îi orientează spre o comportare pozitivă în cazul cînd este realizată competent. Dezaprobarea dură, neobiectivă ofensează copilul, uneori îl blochează sau îl face agresiv, anxios, timid.

Tabelul 3

EFECTUL APROBĂRII
(opiniile părinților)

Nr. crt.	Conținutul întrebării	Eşantionul experimental (102 s)		Eşantionul de control (94 s)	
		Exp. de constatare	Exp. de verificare	Exp. de constatare	Exp. de verificare
1.	Aplicați aprobarea în educația copiilor dumneavoastră?				
	– sistematic (zilnic)	33,3%	24,5%	27,6%	24.5%
	– frecvent	15,7%	63,7%	20%	19,1%
	– uneori (rareori)	50%	11,8%	47,9%	50%
	– episodic	2%	0%	7,4%	6,4%
2.	Ce forme de aprobare aplicați mai frecvent? (ierarhizați-le)				
	– acordul	14,7%	34,3%	17%	20,2%
	– lauda	44,1%	33,3%	39,4%	35,1%
	– recompensa	39,2%	35,3%	39,4%	40%
	– exprimarea recunoştinței	2%	18,6%	2,1%	4,3%
3.	În ce cazuri (situații) aplicați aprobarea?				
	– a făcut lecțiile singur	68,3%	64,7%	69,1%	58,5%
	– a deriticat	17,6%	44,1%	15,9%	19,1%
	– v-a ajutat la ceva	18,6%	27,5%	15,9%	18,1%
	– pentru purtare bună	28,6%	57,8%	36,2%	19,1%
	– pentru o faptă pozitivă ieşită din comun	28,4%	52,9%	35,1%	41,5%
4.	Considerați aprobarea drept modalitate eficientă de educație?				
	– da	18,6	60%	20,2%	21,3%
	– nu	38,2%	10,7%	46,8%	48,9%
	– uneori	26,4%	24,5%	12,8%	13,8%
	– nu ştiu	16,6%	3,9%	20%	15,9%
5.	Cum reacționează copilul dumneavoastră la aprobare?				
	– este satisfăcut	16,6%	50%	22,3%	23,4%
	– se străduie şi mai mult	16,6%	34,3%	11,7%	13,8%
	– indiferent	2%	0%	2,1%	4,3%
	– este reținut	2%	0%	4,3%	2,1%
	– se bucură	15,7%	24,5%	14,9%	14,9%
	– se mîndreşte	23,5%	24,5%	19,1%	16,8%
	– se împărtăşeşte cu alte persoane	24,5%	28,4%	24,5%	21,3%

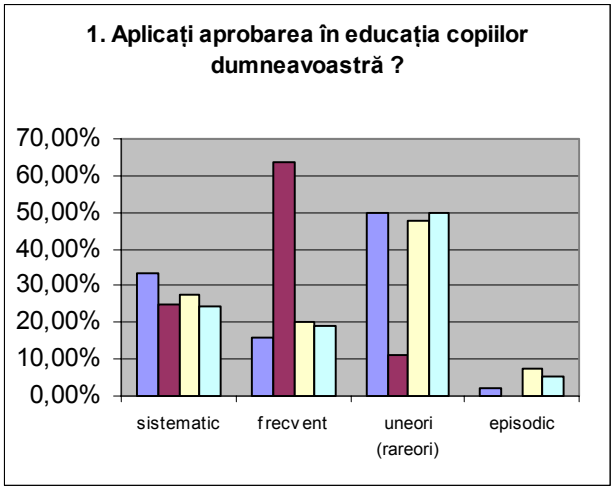

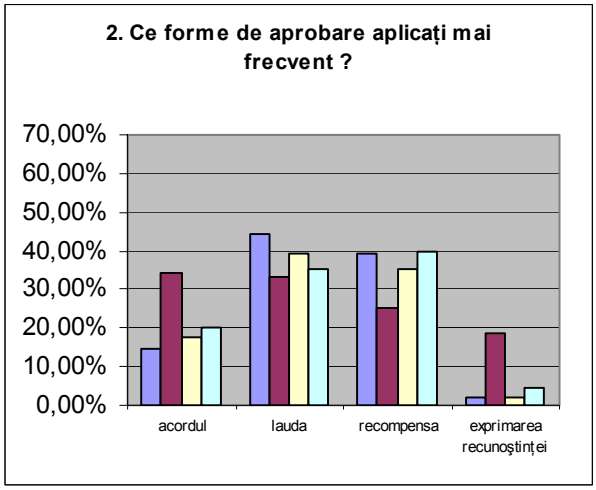

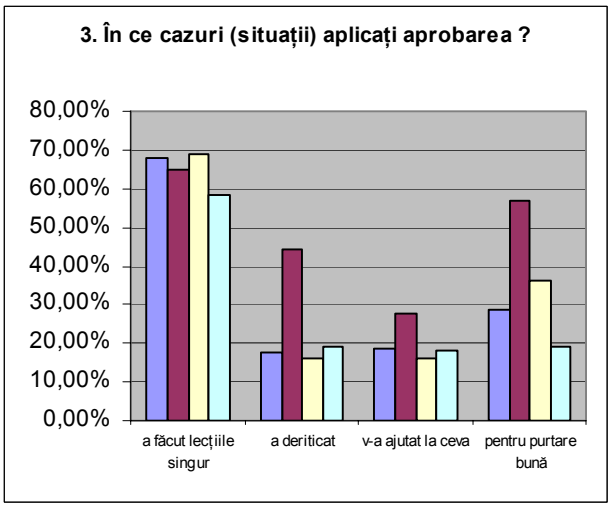

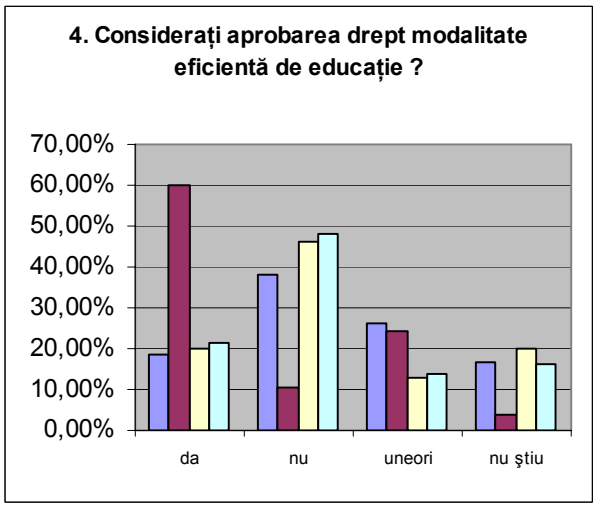

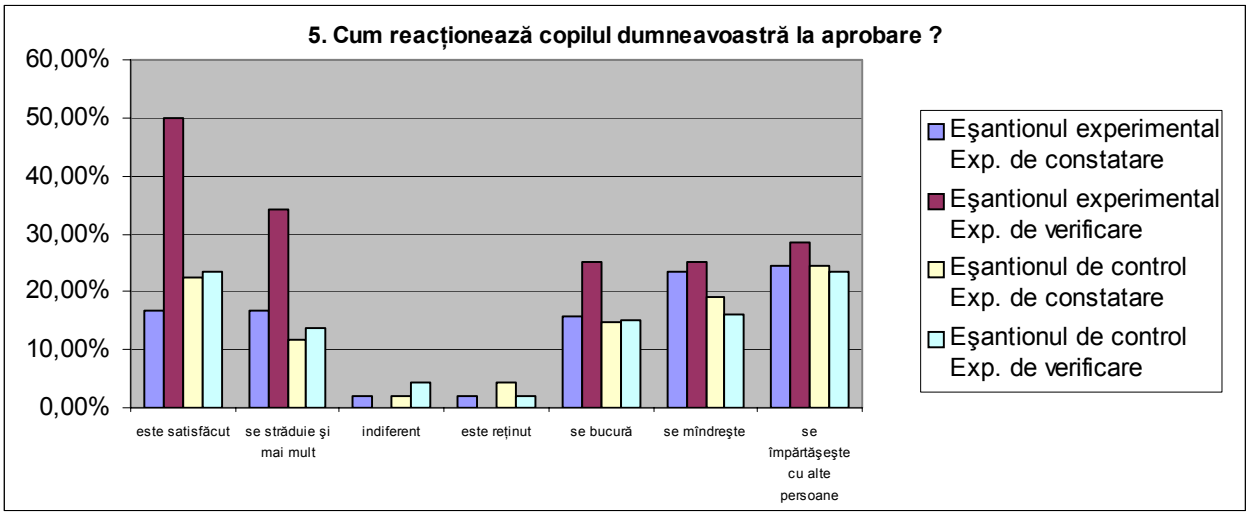

Histograma 2. ***Efectul aprobării (viziunea părinților)***

Opiniile părinților în experimentul de constatare cu privire la efectul dezaprobării (Tabelul 4, Histograma 3) în linii generale sunt următoarele:

- cu părere de rău, diapazonul dezaprobărilor aplicate este mai mare decît cel al aprobărilor: 7 forme de dezaprobări (Tabelul 4) şi 4 de aprobări (Tabelul 3);
- cel mai frecvent părinții apelează la observație – 100%, pedepse fizice – 76,4%, dezacord – 72,5% şi reproşuri – 47%;
- situațiile în care se aplică dezaprobarea sunt diverse, însă 72,5% de părinți pedepsesc copiii pentru neascultare, 56,8% – din cauza că aceştea nu învață, 61,7% dezaprobă copilul pentru neîndeplinirea cerințelor.

Rezultatul chestionării şi conversațiile cu părinții ne conving că ambele părți, părinții şi copiii au emoții negative, suferă din cauza aplicării dezaprobărilor într-un mod pripit sau greşit, neadecvat situației.

Astfel, experimentul de constatare la eşantionul experimental ne arată că 59,8% părinți trăiesc un sentiment de disperare, 36,2% percep incertitudine, 24,5% sunt nemulțumiți, iar 26,4% de părinți se simt vinovați. Experimentul de verificare, realizat după cel formativ, denotă o diminuare esențială a emoțiilor negative (respectiv: 27,4%; 10,8%; 8,8%; 9,8%), ceea ce atenuează starea de stres a adulților, asigură un comportament calm.

Acest fapt, în comparație cu rezultatele obținute la întrebarea *cum reacționează copilul dvs. la dezaprobare* şi viziunile copiilor privind dezaprobarea (Tabelul 5) ne insuflă optimism, deoarece după experimentul formativ situația în multe poziții s-a schimbat spre pozitiv. Dacă în etapa de constatare la eşantionul experimental 45% de copii reacționau la dezaprobare prin plîns; 42,1% – prin teamă/frică; 73,5% – se supărau; 18,6% – prin manifestarea agresivității, 16,6% de copii răspundeau brutal, apoi experimentul de verificare ne arată că situația dată s-a schimbat îmbucurător. S-a micşorat procentul copiilor ce reacționau prin plîns (18,6%), ce reacționau: prin trăirea sentimentului de frică (18,6%), prin trăirea sentimentului de supărare (38,2%); agresivitatea s-a diminuat pînă la 5,9%, iar brutalitatea pînă la 6,9%.

Tabelul 4 şi Histograma 3 ne permit să urmărim cît de variate şi negative sunt reacțiile copiilor la dezaprobare.

Conversațiile noastre cu părinții şi elevii, discuțiile cu învățătorii din treapta învățămîntului primar ne demonstrează că odată cu plecarea copiilor la şcoală creşte stresul, neliniştea, anxiozitatea adulților şi copiilor, apar mai frecvent conflictele interpersonale copii-părinți, deci încep să apară şi

conflictele interioare. Copilul de 7-8 ani începe a fi nemulțumit de sine, trăieşte frecvent sentimentul de frustrație, nesiguranță, frică, incertitudine, ceea ce poate provoca diverse consecințe: încăpățînarea, negativismul, îmbolnăvirea copilului sau apariția conduitelor deviante (fuga de la lecție, comportament brutal, isterie etc.).

Tabelul 4

EFECTUL DEZAPROBĂRII
(opiniile părinților)

Nr. crt.	Conținutul întrebării	Eşantionul experimental (102 s)		Eşantionul de control (94 s)	
		Exp. de constatare	**Exp. de verificare**	**Exp. de constatare**	**Exp. de verificare**
1.	Ce forme de dezaprobare aplicați mai frecvent?				
	– dezacordul	72,5%	63,7%	46,8%	47,8%
	– observația	100%	98%	100%	89,3%
	– reproşul	47%	28,4%	61,7%	63,8%
	– neîncrederea	37,2%	10,8%	46,8%	45,7%
	– avertizarea	22,5%	34,3%	29,7%	25,5%
	– ironia	2,9%	10,8%	4,2%	6,4%
	– pedepse fizice (lovituri)	76,4%	31,3%	75,5%	69,1%
2.	În ce situație aplicați dezaprobarea?				
	– nu este atent	20,5%	34,3%	37,2%	34%
	– nu ascultă	72,5%	59,8%	65,9%	72,3%
	– nu învață	56,8%	45,1%	51%	48,9%
	– nu îndeplineşte cerințele	61,7%	28,4%	53,1%	46,8%
3.	Ce sentimente vă provoacă aplicarea dezaprobării?				
	– disperare	59,8%	27,4%	72,3%	76,6%
	– incertitudine	36,2%	10,8%	19,1%	20,2%
	– nemulțumire	24,5%	8,8%	21,3%	25,5%
	– vinovăție	26,4%	9,8%	33%	28,7%
4.	Cum reacționează copilul dumneavoastră la dezaprobare?	18,6%	4,9%	21,3%	20,2%
	– se enervează	18,6%	5,9%	28,7%	25,5%
	– devine agresiv	16,6%	6,9%	22,3%	21,3%
	– răspunde brutal	45%	18,6%	42,5%	36,2%
	– plînge	7,8%	3,9%	5,3%	4,3%
	– tace	73,5%	38,2%	90,4%	89,3%
	– se supără	14,7%	6,9%	3,2%	3,2%
	– se închide în sine	42,1%	18,6%	38,2%	36,2%
	– se teme	8,8%	4,9%	4,3%	2,1%
	– se izolează	18,6%	64,7%	25,5%	25,5%

	– se corectează				

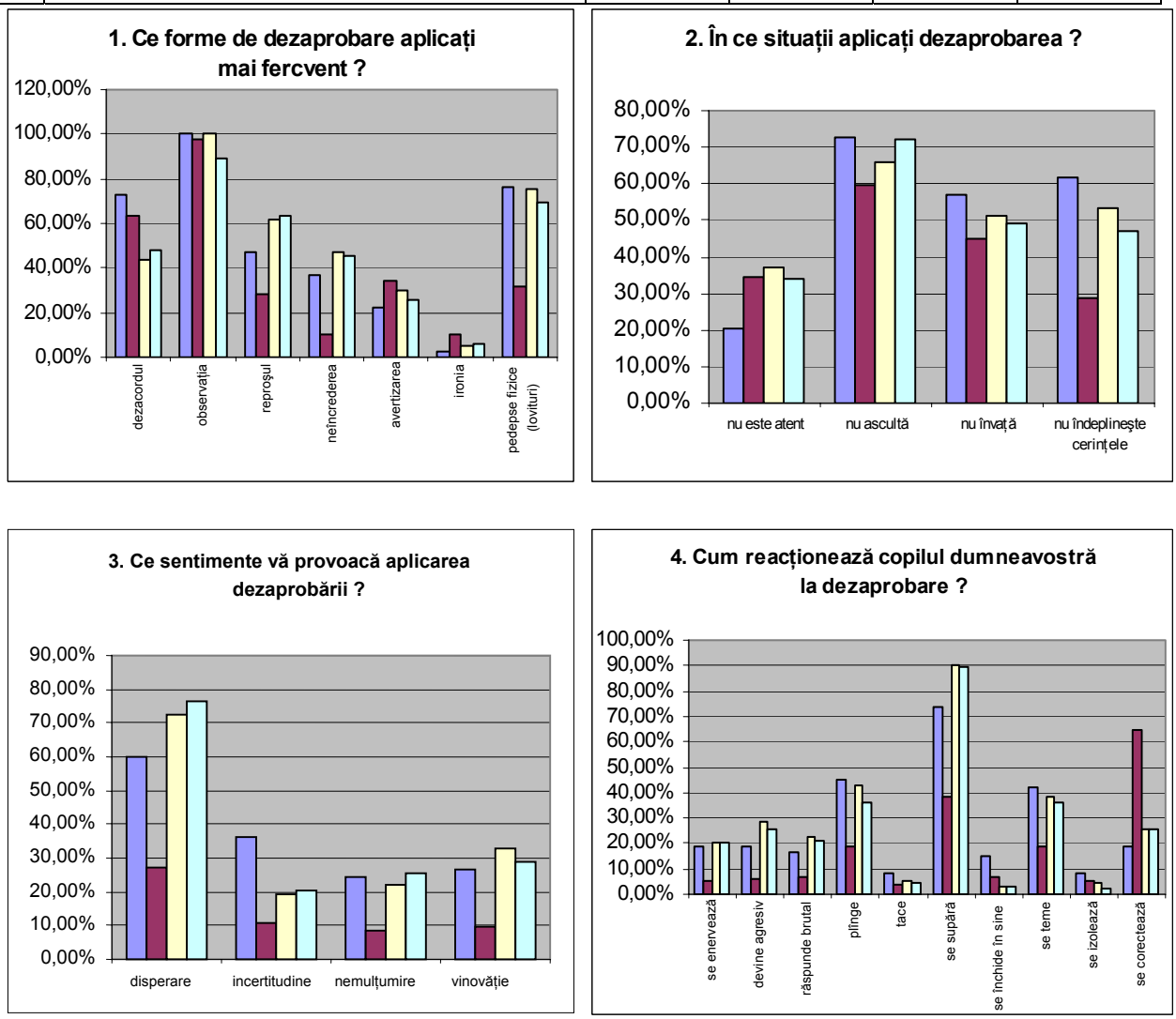

Histograma 3. ***Efectul dezaprobării (viziunea părinților)***

În cadrul activităților cu părinții (Anexa 7, compartimentul I) au fost analizate şi interpretate Drepturile copilului, posibilele consecințe ale aplicării dezaprobărilor ce înjosesc personalitatea copilului. În această ordine de idei, ținem să menționăm efectul metodelor aplicate în cadrul şcolii pentru părinți: brainstorming-ul, psihodrama, sociodrama şi conversațiile cu caracter etic.

Cercetarea realizată ne demonstrează că părinții au nevoie de consultația competentă a psihologului, de completarea şi actualizarea unor cunoştințe cu privire la educația copilului, de învățarea, conştientizarea mecanismelor de organizare a vieții copilului prin stimularea comportamentelor pozitive.

Tabelul 5

VIZIUNEA COPIILOR PRIVIND APROBAREA

Nr. crt.	Conținutul întrebării	Eşantionul experimental (52 s)		Eşantionul de control (47 s)	
		Exp. de constatare	Exp. de verificare	Exp. de constatare	Exp. de verificare
1.	Îți place să fii lăudat? – da – nu – nu ştiu	100% – –	100% – –	97,9% – 2,1%	95,7% 2,1% 4,2%
2.	Cine te laudă mai des? – învățătoarea – mama – tata – bunica, fratele	13,5% 73% 28,8% 9,6%	53,8% 94,2% 51,9% 25%	19,1% 78,7% 10,6% 4,2%	17% 70,2% 10,6% 2,1%
3.	Cum te apreciază părinții? – îmi fac cadouri – îmi cumpără dulciuri – mă laudă	13,5% 50% 36,5%	25% 32,7% 53,8%	19,1% 61,7% 72,3%	17% 61,7% 74,5%
4.	Se discută în familie faptele tale deosebite, frumoase? – da – nu – uneori	36,5% 17,3% 46,2%	94,2% – 5,7%	27,6% 19,1% 31,9%	34% 19,1% 34%
5.	Sunt mulțumiți părinții de tine? – da – nu – uneori	17,3% 42,3% 40,4%	63,5% 7,7% 28,8%	21,3% 34% 44,7%	23,4% 36,2% 38,3%

Viziunea copiilor privind aprobarea am cercetat-o pe un eşantion mai mic, elevii claselor a doua, la început de an şi la finele anului. Părinții acestor copii au frecventat activitățile şi atelierele Şcolii pentru părinți. Observăm în cadrul tabelului 5 şi a histogramei 4 că la toate şase poziții în experimentul de constatare la ambele eşantioane procentul este asemănător.

Evident, întrebările au fost formulate foarte simplu, deoarece copiii sunt mici, dar cel mai important este că am reuşit să verificăm dacă ei au perceput unele schimbări în relația cu părinții vizavi de aplicarea aprobării/dezaprobării.

Este relevant faptul că copiii au simțit şi au arătat implicația în stimularea lor mai frecventă din partea tatălui (de la 28,8% – la 51,9%). Este pozitiv faptul că învățătoarea mai frecvent aprobă copiii cu 40,3% după experimentul formativ, ceea ce ne demonstrează că şi pedagogii au însuşit multe lucruri pozitive în cadrul activităților organizate.

Mamele sunt mai tandre şi blînde, de la început mai frecvent aplicau aprobările, 73% de mame, după experimentul formativ, procentul acestora s-a majorat pînă la 94,2%.

Dacă de la început se discutau faptele frumoase ale copiilor în cadrul familiei doar în 36,5% cămine familiale, după experimentul formativ acest lucru se face în 94,2% familii (Histograma 4).

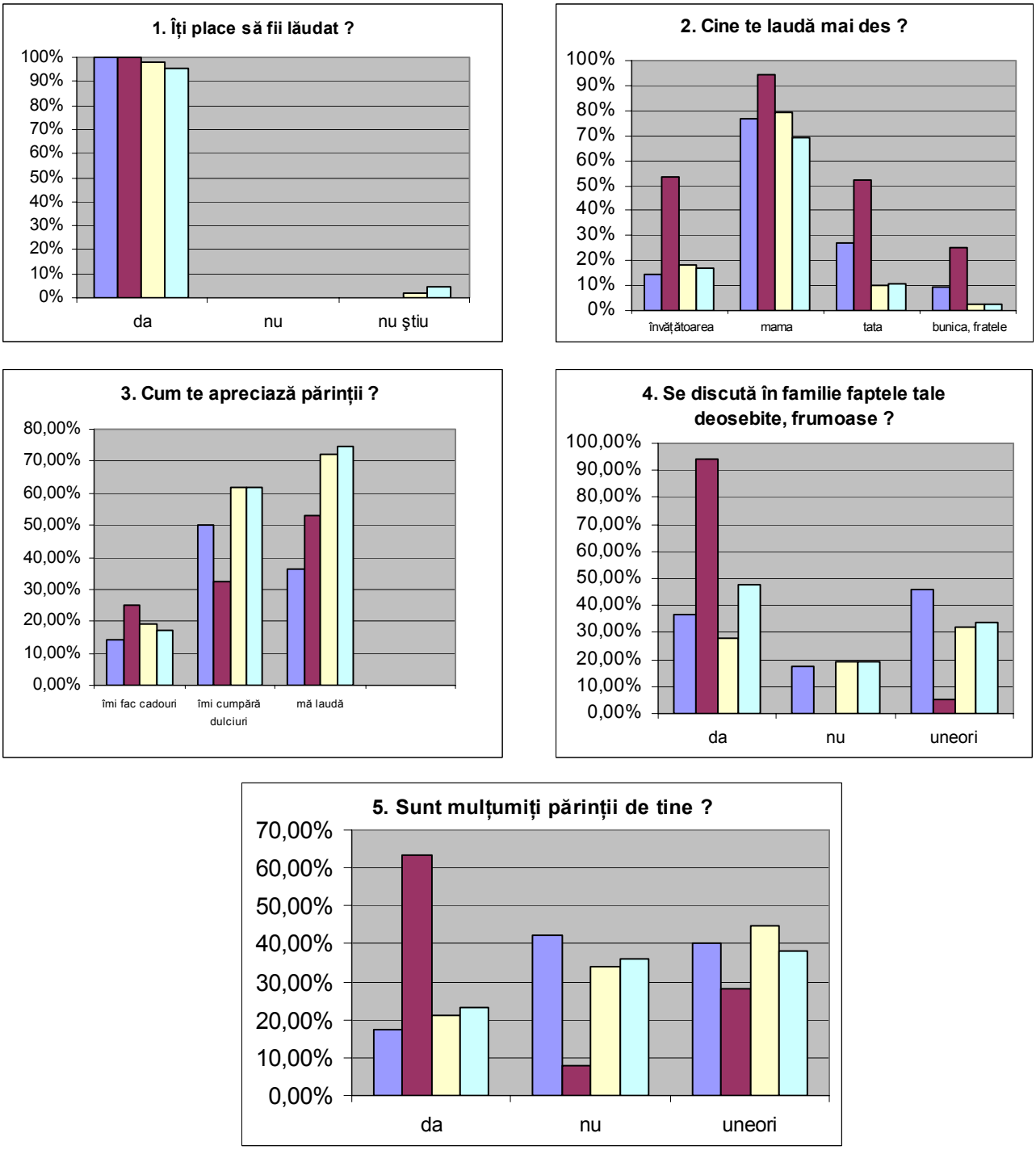

Histograma 4. ***Viziunea copiilor privind aprobarea***

Viziunea copiilor privind dezaprobarea se poate urmări detaliat în tabelul 6 şi histograma 5.

Poziția a doua din chestionar ne conturează un tablou clar al dezaprobărilor aplicate în familie. Cearta, țipetele, loviturile, bătăile, constrîngerile sau interdicția sunt fenomene destul de obişnuite în familie, dar şi ele s-au redus după experimentul formativ, ceea ce ne insuflă încredere în posibilitățile educației parentale, colaborării şcolii cu familia (p.2, Tabelul 6).

Rezultatele obținute în experimentul de constatare şi cel de verificare sunt relevante la fiecare poziție, însă cîteva situații le considerăm deosebite prin consecințele nefaste care pot urma. Astfel, observăm că 73,1% de părinți pedepsesc copiii pentru că ei nu fac lecțiile la etapa inițială şi 46,2% – după experimentul formativ. Acest fapt trebuie să ne provoace nu numai nedumerire, ci şi dorința de a schimba radical situația. Dacă copilul din cl.I-II nu face lecțiile înseamnă că el necesită ajutorul adulților, explicații complementare, înseamnă că ceva negativ se întîmplă şi la şcoală.

E variată şi foarte negativă reacția copiilor la dezaprobare, 82,6% de copii susțin că sunt pedepsiți "pe nedrept", 28,8% de copii simt ură, 48% – percep scîrbă, 40,4% simt durere, 11,5% de copii doresc să se răzbune (Tabelul 6).

După experimentul formativ situația se schimbă, dar oricum reacțiile negative ale copiilor sunt evidente, ceea ce ne demonstrează că părinții mai au multe de învățat cu privire la motivarea dezaprobării, explicația şi analiza faptelor lor şi ale copiilor, proiectarea obiectivelor şi realizarea acțiunilor etc.

Analiza viziunilor părinților şi copiilor cu privire la aplicarea aprobării/dezaprobării ne-au demonstrat cîteva tendințe pozitive ale ambelor părți:

- orientarea spre stimularea comportamentului etic al copiilor prin aplicarea aprobării şi diminuarea dezaprobării;
- achiziționarea de către părinți relativ eficient şi repede a strategiilor şi tehnologiei de aplicare optimă a aprobării/dezaprobării;
- ameliorarea situației privind implicarea tatălui în educația copiilor;
- deschiderea părinților spre colaborare, parteneriat cu şcoala, comunitatea şi alte instituții responsabile de educația copiilor;
- discutarea cu copiii şi plasarea unor obiective concrete privind conduita în cadrul familiei, la şcoală şi-n societate;
- întocmirea unei agende de fapte/acțiuni deosebite care vor fi incluse în Albumul familiei;
- elaborarea unei agende de fapte/acțiuni care se consideră negative şi nedorite pentru conduita

unui copil de 7 – 8 ani.

Tabelul 6

VIZIUNEA COPIILOR PRIVIND DEZAPROBAREA

(clasele a II-a)

Nr. crt.	Conținutul întrebării	Eşantionul experimental (52 s)		Eşantionul de control (47 s)	
		Exp. de constatare	Exp. de verificare	Exp. de constatare	Exp. de verificare
1.	Pentru ce te pedepsesc părinții?				
	– nu fac lecțiile singur	73,1%	46,2%	61,7%	63,8%
	– fac dezordine	32,6%	34,6%	38,3%	40,4%
	– nu ascult	23,1%	9,6%	27,6%	31,9%
	– am comportare urîtă	17,3%	15,4%	25,5%	27,6%
2.	Cum te pedepsesc părinții?				
	– mă ceartă	100%	73%	100%	89,3%
	– țipă la mine	96,1%	34,6%	91,4%	87,2%
	– mă bat, mă lovesc	69,2%	17,3%	68%	63,8%
	– nu mă lasă la plimbare	42,3%	11,5%	6,4%	4,3%
3.	Crezi că meriți să fii pedepsit?				
	– da	59,6%	38,5%	57,4%	59,6%
	– nu	34,6%	50%	34%	34%
	– nu ştiu	5,8%	11,5%	8,5%	6,4%
4.	Ai putea fi "cuminte" fără pedeapsă?				
	– da	42,3%	69,2%	68%	70,2%
	– nu	34,6%	17,3%	25,5%	23,4%
	– nu ştiu	23,1%	13,4%	6,4%	6,4%
5.	Cine te pedepseşte mai aspru?				
	– învățătoarea	11,5%	1,9%	17%	14,8%
	– tata	59,6%	28,8%	66%	59,6%
	– mama	25%	9,6%	29,7%	27,6%
	– alte rude	1,9%	1,9%	6,4%	6,4%
6.	Ce simți cînd te pedepsesc adulții?				
	– sunt pedepsit pe nedrept	82,6%	23,1%	87,2%	85,1%
	– ură	28,8%	11,5%	31,9%	29,8%
	– scîrbă	48%	3,8%	61,7%	31,9%
	– nu ştiu	1,9%	9,6%	4,3%	4,3%
	– durere	40,3%	9,6%	36,2%	38,3%
	– dorința de a mă răzbuna	11,5%	7,7%	6,4%	8,5%

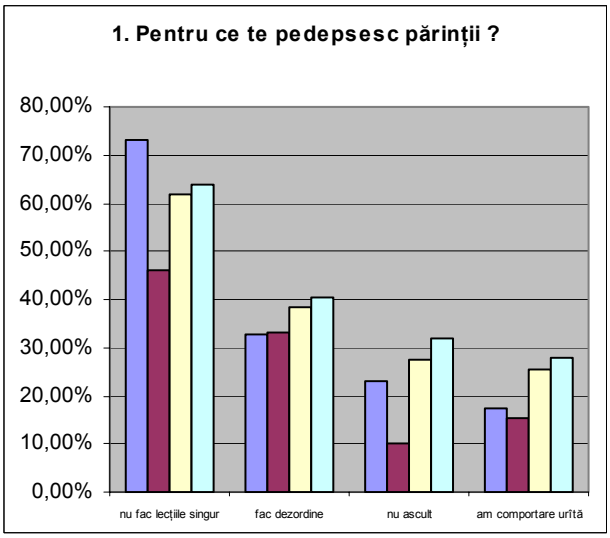
1. Pentru ce te pedepsesc părinții ?
80,00%
70,00%
60,00%
50,00%
40,00%
30,00%
20,00%
10,00%
0,00%
nu fac lecțiile singur
fac dezordine
nu ascult
am comportare urîtă

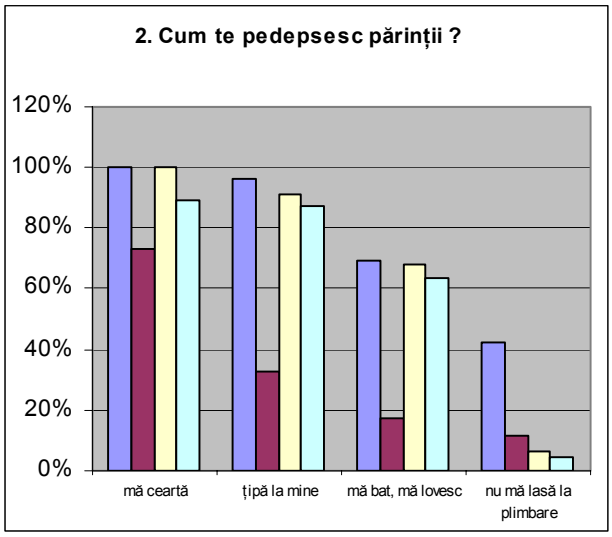
2. Cum te pedepsesc părinții ?
120%
100%
80%
60%
40%
20%
0%
mă ceartă
țipă la mine
mă bat, mă lovesc
nu mă lasă la plimbare

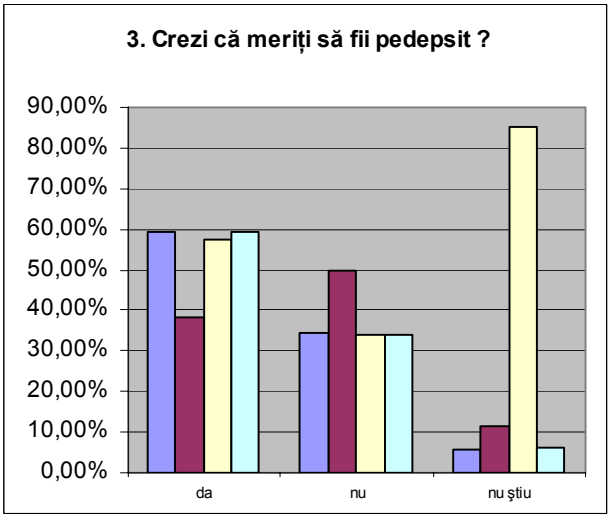
3. Crezi că meriți să fii pedepsit ?
90,00%
80,00%
70,00%
60,00%
50,00%
40,00%
30,00%
20,00%
10,00%
0,00%
da
nu
nu ştiu

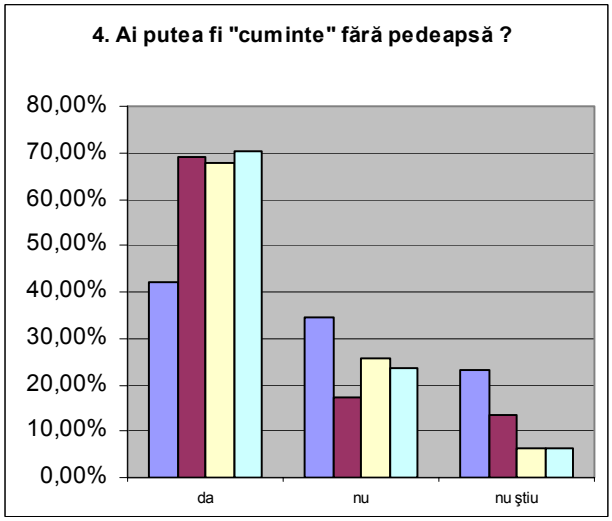
4. Ai putea fi "cuminte" fără pedeapsă ?
80,00%
70,00%
60,00%
50,00%
40,00%
30,00%
20,00%
10,00%
0,00%
da
nu
nu ştiu

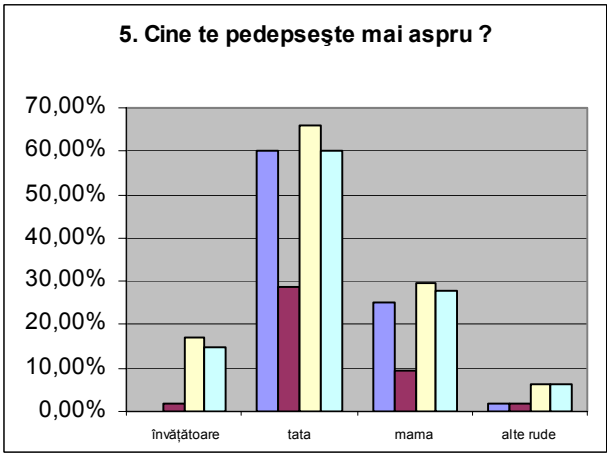
5. Cine te pedepseşte mai aspru ?
70,00%
60,00%
50,00%
40,00%
30,00%
20,00%
10,00%
0,00%
învățătoare
tata
mama
alte rude

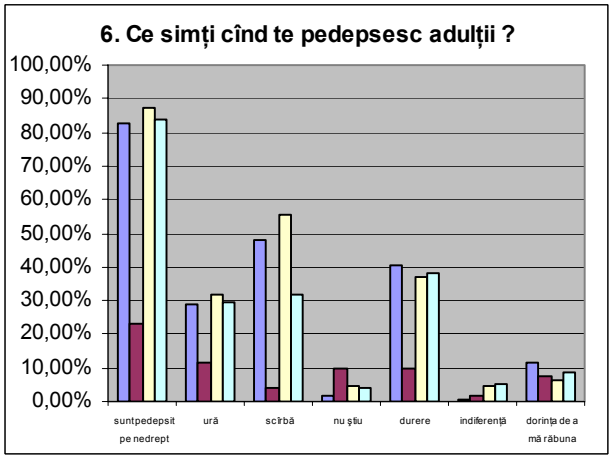
6. Ce simți cînd te pedepsesc adulții ?
100,00%
90,00%
80,00%
70,00%
60,00%
50,00%
40,00%
30,00%
20,00%
10,00%
0,00%
suntpedepsit pe nedrept
ură
scîrbă
nu ştiu
durere
indiferență
dorința de a mă răbuna

Histograma 5. ***Viziunea copiilor privind dezaprobarea***

Analiza şi sinteza studiilor teoretice, a tradiției neamului, a culturii etnopedagogice privind aplicarea aprobării/dezaprobării, a experienței familiilor tinere şi a celor mature cu copii mai mari, a contribuit la conştientizarea faptului că stimularea copilului prin intermediul aprobării şi dezaprobării reprezintă un indice important al eficienței familiei, stilului educativ şi competenței părinților. Anume din aceste considerente proba realizată prin intermediul Chestionarului *eficienței şi competenței parentale*, descrisă anterior, rezultatele obținute, reflectate în Tabelul 2 şi Histograma nr.1 le considerăm principiale.

Concludente şi foarte convingătoare au fost rezultatele obținute prin proba *Scala aprobării/ dezaprobării aplicate în cadrul familiei* realizată numai pe eşantionul experimental.

Tabelul 7

Scala aprobărilor aplicate în familie
(eşantionul experimental)

a) experimentul de constatare	b) după experimentul formativ
• acordul • îndemnul • încurajarea • lauda • recompensa (cadouri)	• inscripția în albumul de onoare al familiei; • diploma de onoare a familiei; • recompensa de tipul cadourilor de preț; • recompensă de tipul excursiilor / plecărilor, vizitelor interesante; • diploma de laudă a familiei; • informarea Sfatului familiei şi lauda acestuia; • îndeplinirea unor activități sau obligațiuni de onoare în cadrul familiei; • exprimarea încrederii; • evidențierea; • lauda; • exprimarea recunoştinței; • încurajarea; • îndemnul; • acordul.

Astfel, de la început am constatat că părinții aplicau frecvent 5 modalități de aprobare în următoarea ordine: acordul, îndemnul, încurajarea, lauda, recompensa (Tabelul 7). La propunerea noastră, părinții au formulat tipurile aprobărilor şi au enumărat formele recompenselor utilizate. Tabloul general al acestora era destul de modest (Tabelul 8), după cum urmează:

Tabelul 8

Tabloul aprobărilor aplicate în familie
(pînă la experimentul formativ)

Nr. de ord.	Aprobarea	Modalităţi şi formulări
1.	***Acordul***	• Bine, procedează cum crezi • Da, faci aşa ... • Îţi permit ... • Sunt de acord cu tine...
2.	***Îndemnul***	• Hai, nu te teme ... • Fă ca mine • Rezolvă singură, iar eu voi verifica ...
3.	***Încurajarea***	• Eşti bravo, continuă să faci aşa ... • Eu am să te ajut ...
4.	***Lauda***	• Eşti bravo şi eu mă bucur de succesele tale • Ai fost cuminte şi eşti deştept ...
5.	***Recompensa***	• cadouri de preţ (biciclete, telefoane mobile, elemente de vestimentaţie etc.) • frecventarea Internetului (pentru băieţi, mai frecvent); • ieşirea la plimbare sau la joacă (pe timp mai îndelungat)

Referitor la aplicarea dezaprobărilor în cadrul familiilor situaţia este şi mai dificilă. Observaţiile şi conversaţiile cu părinţii ne-au permis să constatăm că acestea se reduc la diferite tipuri de constrîngeri, pedepse şi observaţii, scala aplicării lor fiind următoarea: observaţia, avertizarea, reproşul, pedeapsa (Tabelul 9).

Tabelul 9

Scala dezaprobărilor aplicate în familie
(eşantionul experimental)

a) experimentul de constatare	b) după experimentul formativ
• observaţia • avertizarea • reproşul • pedeapsa fizică / interdicţia	• exprimarea neîncrederii • exprimarea dezacordului • interdicţia • observaţia • ironia • reproşul • avertizarea • mustrarea • pedeapsa

Tabelul 10

Tabloul dezaprobărilor aplicate în familie (pînă la experimentul formativ)

Nr. de ord.	Dezaprobarea	Modalităţi şi formulări
1.	***Observaţia***	• Eşti obraznic(ă), fii mai atent, cuminte ... • Nu poţi face nimic ... • Eşti un prost, tîmpit ... • Nu te preface că nu înţelegi ... • Eşti un ratat, un om de nimic ...
2.	***Avertizarea***	• Dacă nu vei face lecţiile la timp, n-ai să pleci la joacă... • Nu mă supăra că am să te bat ... • Dacă vei fi obraznic, mai mult nu-ţi dau voie la internet... • Hai, hai, joacă-te cu focul ...
3.	***Reproşul*** (mai frecvent se ţipă, înjoseşte şi etichetează copilul)	• m-am săturat de prostiile tale, îţi cumpăr de toate, dar tu nu preţuieşti ... • noi cu tata muncim ca tu să ai de toate, dar tu eşti un încăpăţînat, prost ... • ţi-am cumpărat de toate, dar tu nu păstrezi nimic ...
4.	***Pedeapsa***	• se interzice a privi televizorul; • se interzice a pleca la plimbare; • se loveşte / se bate copilul

La etapa de constatare s-a observat că atît aprobările cît şi dezaprobările se aplică într-un diapazon restrîns, nu erau variate, deseori nu corespundeau particularităţilor de vîrstă şi de personalitate a copilului, nu erau corelate cu cerinţele etice şi morale, se încalcau drepturile copilului.

La întrebarea "Aţi analizat efectul aprobării sau dezaprobării aplicate în procesul educaţiei copiilor Dvs?" numai 6 părinţi din lotul investigat (5,8%) au răspuns afirmativ. S-au gîndit uneori la problema dată încă 15 părinţi (14,7%), deoarece îşi dădeau seamă că nu este corect ceea ce fac.

Scala aplicării aprobărilor şi dezaprobărilor în cadrul familiei de către părinţi la etapa de constatare şi după *experimentul pedagogic cu caracter formativ ne-a demonstrat că atunci cînd plasăm părinţii în situaţia de a-şi analiza faptele, relaţiile cu copiii, tipul aprobării/dezaprobării şi motivul aplicării lor, adulţii încep a deveni conştienţi de erorile pe care le comit deseori. În acesată ordine de idei, ne-am convins de eficienţa activităţilor în cadrul cărora am utilizat astfel de metode ca: brainstorming-ul, psihodrama, sociodrama, lectura în îmbinare cu comentariul psihologului*.

Tabelul 11

Tabloul general al aplicării aprobării şi dezaprobării în cadrul familiei

(după experimentul formativ)

Nr. de ord.	Procedeele de aprobare /dezaprobare	Strategii de aplicare	Modalităţi de aplicare
1	2	3	4
1.	***Acordul***	• de orientare a copilului în situaţia apărută • de valorificare a comportamentului adecvat	• "sunt de acord cu decizia ta..."; • "bine, procedează aşa..."; • "foarte bine, urmăreşte ca acţiunile tale să corespundă cerinţelor mele..."; • "îmi place, continuă..."; • "sunt mulţumit..."
2. 3.	***Îndemnul*** ***Încurajarea***	• de preîntîmpinare a eşecului în comportament, pregătirea lecţiilor etc.	• "bravo, faci mai bine decît mine...; • "hai, te mobilizezi şi faci..."; • "sunt sigur că ai să faci mai bine..."; • "excelent, continuă aşa..."; • "vezi, cît de frumos ai procedat"...; • "sunt mîndru de tine..." • "cu curaj, răbdare şi obţii totul... ";
4.	***Exprimarea recunoştinţei***	• de consolidare a unor acţiuni şi comportamente	• "îţi sunt foarte recunoscător pentru fapta... "; • "recunosc că eşti ordonat... "
5.	***Lauda***	• de conştientizare şi valorificare a comportamentului	• "sunt foarte bucuros şi mulţumit de comportarea ta... "; • "acum văd că am un ajutor excelent în persoana ta..."; • " bravo, eşti mare şi deştept, te poţi controla... "
6.	***Evidenţierea***	• de comparaţie şi analiză a acţiunilor, comportamentelor	• "uite, ai realizat astăzi sarcina mult mai bine decît ieri... "; • "vezi, săptămîna aceasta te-ai străduit mai mult şi a-i obţinut note mai mari decît precedenta... "
7.	***Exprimarea încrederii***	• de susţinere morală a copilului	• "eu cred în tine, tu mă ajuţi oricînd aşi apela la ajutorul tău..."; • "ai să obţii succes..."
8.	***Îndeplinirea unor activităţi sau obligaţiuni de onoare în cadrul familiei***	• de stimulare a demnităţii personale şi a mîndriei pentru familia sa	• să aranjăm împreună masa de sărbătoare...; • o s-o ajuţi pe bunica...; • ai să înmînezi cadoul tu...; • ai să explici la sfatul familiei...
1	2	3	4
9.	***Informarea***	• de conştientizare a	• să ai grijă de înfrumuseţarea sufrageriei

	Sfatului familiei şi lauda acestuia	comportamentului său în corelaţie cu cerinţele familiei	pentru sărbătoare...; • aduc la cunoştinţa tuturor că fiul/fiica nostru a devenit mult mai matur, îşi onorează funcţiile de elev cu succes, a obţinut...
10.	***Foaia de laudă a familiei***	• de stimulare a creativităţii şi conduitei morale	• Foaia de laudă a familiei trebuie să fie bine gîndită, de ex.: să conţină: blazonul familiei, un text accesibil şi corect formulat în care sunt oglindite acţiunile, faptele copilului; semnăturile părinţilor
11.	***Recompensa***	• de valorificare şi consolidare a unui comportament etic, deosebit	• cadouri de preţ (telefoane mobile, calculator, jucării electronice/mecanice), obiecte necesare copilului: cărţi, stilouri, carioca, creioane etc.; • vizite la expoziţii, teatru, cinematograf etc.; • excursii/plimbări; • vizita/plecarea la bunica; • plecarea la măre, munte etc.; • a fi responsabil de fratele/sora mai mică; • a fi responsabil de amenajarea apartamentului pentru sărbătorile de Sf. Paşti, Anul Nou, Crăciun etc.;
12.	***Inscripţie în Albumul de Onoare al Familiei***	• de cultivare, susţinere şi consolidare a sentimentului de onoare a personalităţii umane şi onoare a familiei	Inscripţii de tipul: • Fiica noastră Elena a absolvit clasa a I-a numai pe note de "9" şi "10"; • Fiul nostru Marcel a obţinut locul I la concursul "Cel mai romantic poet"; • Fiul nostru Sandu a obţinut în tabăra de vară titlul onorific de "Mister Simpatia"; • Diana o ajută sistematic pe bunicuţa sa etc.

Un deosebit interes le-a trezit părinţilor Atelierul-training *Etica familială şi stimularea copiilor de vîrstă şcolară mică*, mai cu seamă, activitatea privind elaborarea şi comentarea tehnologiilor secvenţiale privind respectarea drepturilor copilului; acordul şi recompensa îmbinate cu dezaprobarea (Anexa 8). În cadrul şedinţelor şi activităţilor organizate în atelier putem evidenţia ca cele mai eficiente următoarele:

- elaborarea agendei *Particularităţile de vîrstă ale copiilor de 7-8 ani şi normele moral-etice*;
- întocmirea unui cod de comportare în cadrul familiei şi şcolii (cl.I-II);
- elaborarea unui regim al zilei pentru copiii din cl. a I-II;
- stabilirea obligaţiunilor şi sarcinilor pentru copiii din cl. I şi cl. a II-a;

- proiectarea obiectivelor ce țin de conduita copiilor în cadrul familiei şi şcolii şi elaborarea agendei pentru copil: *Obiective, obligaţiuni şi drepturi*;
- modelarea situaților ce necesită aplicarea aprobării/dezaprobării;
- analiza principiilor, strategiilor şi condițiilor psihopedagogice de aplicare a aprobării/ dezaprobării;
- elaborarea tehnologiilor secvențiale pentru anumite situații ce necesită aplicarea aprobării/dezaprobării;
- elaborarea distincțiilor de onoare ale familiei (blazonul, foaia de laudă, insigna etc.);
- elaborarea şi completarea Portofoliilor pentru părinți şi pentru copii.

Astfel, tabloul general al aplicării aprobării şi dezaprobării în cadrul familiei, pe care l-am obținut după experimentul formativ, demonstrează faptul că părinții conştientizează pe deplin strategia de aplicare a acestora, circumstanțele aplicării, variind modalitățile de aprobare/ dezaprobare (Tabelul 11).

Realizînd conținuturile proiectate în modelul tehnologic am observat că părinții sunt receptivi la activitățile ce asigură consolidarea cunoştințelor în practică şi am desfăşurat un ansamblu de acțiuni de tipul trainingurilor în baza situațiilor familiale propuse de adulți.

În procesul experimentului formativ părinți şi cadrele didactice implicate în activitățile cu familia s-au convins că aplicarea aprobării/dezaprobării necesită nu numai cunoaşterea particularităților de vîrstă a copiilor, ci şi cunoaşterea particularităților dezvoltării morale, a posibilităților stimulării, a condițiilor psihopedagogice de îmbinare optimă a acestora.

În concluzie am putea menționa că odată cu familiarizarea familiei părinților aplicarea aprobării şi dezaprobării în cadrul educației copiilor de 7-8 ani au fost analizate şi perfecționate stilul comunicării familiale, eficiența aplicării metodelor de educație, strategiilor de îmbinare a acestora şi preîntîmpinare a conflictelor şi situațiilor cu caracter distructiv. Părinții au luat cunoştință de Convenția cu privire la Drepturile copilului, au conştientizat însemnătatea stimulării copiilor, au învățat tehnici şi procedee concrete de aprobare şi dezaprobare în cadrul familiei, s-au convins de necesitatea şi importanța Şcolilor pentru părinți, a unui serviciu psihologic şcolar eficient, care asigură implicarea şi valorificarea la maximum a familiei în cizelarea comportamentelor infantile şi parentale, optimizarea relației copii-părinți şi autoperfecționărea continuă a părinților.

Funcționalitatea Modelului tehnologic de formare a competențelor parentale privind aplicarea

aprobării/dezaprobării în cadrul educației familiale a copiilor de vîrstă şcolară mică rezidă în aplicarea coerentă şi consecventă a strategiilor şi instrumentarului reflectat în descrierea acestuia.

Pentru a urmări gradul de realizare a finalităților proiectate în Modelul pedagogic strategic operațional de aplicare a aprobării/dezaprobării am folosit diverse probe şi metode: chestionarele (Anexe 1-6), observația, conversația, analiza situațiilor familiale, studiul de caz, scala de opinii.

În baza celor elucidate, putem conchide că tehnicile de evaluare: chestionarele de opinii ale părinților, copiilor, cadrelor didactice; chestionarul eficienței şi competenței parentale; evaluarea prin realizarea portofoliilor şi agendelor; rezumatelor; probelor de tipul scalelor, tablourilor şi tablourilor generale de aplicare a aprobării/dezaprobării, au fost eficiente şi accesibile pentru subiecți. Analiza acțiunilor întreprinse pe parcursul experimentului pedagogic ne-a permis să menționăm următoarele:

- Şcolile/Atelierele pentru părinți devin funcționale şi eficiente atunci cînd se ține cont de opinia şi doleanțele acestora cu privire la proiectarea tematicii, iar informarea şi comunicarea cu familia este nondirectivistă, fiind axată pe respectarea cerințelor codului deontologic profesional.
- Tematica şi orarul sunt afişate în prealabil, iar conținutul activității este reflectat clar şi concis prin obiectivarea concretă a acțiunilor ce vor fi derulate în cadrul acesteia.
- Fiecare activitate se finalizează cu elaborarea unui poster la temă, iar activitatea şcolii se încheie cu completarea Portofoliului familiei.
- Serviciul psihologic al instituției de învățămîntul colaborează sistematic cu diriginții, familia şi comunitatea.

Rezultatele obținute ne-au demonstrat că familia este deschisă spre colaborare şi parteneriat, iar şcoala trebuie să valorifice sistematic potențialul copiilor în vederea formării unui comportament etic şi a părinților în scopul optimizării educației familiale.

SINTEZA REZULTATELOR

Sursele bibliografice de specialitate au asigurat elucidarea aplicării aprobării/dezaprobării în cadrul educației, consemnînd faptul că acestea s-au constituit mai întîi ca metode de educație familială, deoarece familia reprezintă una dintre cele mai vechi instituții sociale ce asigură creşterea, educația şi integrarea copilului în societate.

Sub aspect teoretic aprobarea/dezaprobarea pot fi considerate atît concepte pedagogice, cît şi concepte etice, fiindcă reprezintă concomitent esența modalităților de educație, formare, corectare şi totodată, două forme de apreciere şi influență etică.

În educație aprobarea/dezaprobarea pot fi analizate şi abordate în contextul formării reprezentărilor şi convingerilor morale în funcție de variabilele sociale, pedagogice şi psihologice.

Incursiunea istorică şi analiza aplicării aprobării/dezaprobării din perspectiva pedagogiei evolutive ne-au permis să conturăm diacronia fenomenului studiat şi să delimităm două teorii cu caracter opus: *teoria disciplinei autoritare şi teoria disciplinei permisive*.

Am stabilit că epoca modernă a preluat mecanismul juridic de aplicare a aprobării/ dezaprobării, iar către sf. secolului al XIX-lea familia începe radical a-şi schimba atitudinea față de copil, iar în literatura de specialitate apare concepția **inutilității dezaprobărilor în educație** (Diesterweg A., Ушинский К. Д., Толстой Л. Н. etc.).

Din aceste considerente, s-au studiat mai aprofundat aspectele psihopedagogice şi pedagogice ale aplicării aprobării/dezaprobării în educația copiilor de vîrstă şcolară mică.

Astfel, am stabilit că baza teoretică a modificării comportamentului prin intermediul aprobării/dezaprobării este complexă şi se constituie din:

- **mecanismul condiționării operante** (Thorndike E., Tolman E. ş.a.);
- **legea efectului/consolidarea pozitivă şi cea negativă** (Skinner B.);
- **teoria creării situațiilor de succes în educație** (Крутецкий В. А., Лукин Н. С.);
- **concepția inadmisibilității pedepselor fizice**. Savanții au demonstrat că excitația puternică provoacă faza paroxismală ce se caracterizează prin reacții de tensionare, agresivitate, violență; excitarea de lungă durată a receptorilor durerii, care transformă reflexele de apărare în reflexe dăunătoare, ce dereglează toate funcțiile organismului (Распопов П. П., Галперин С. И., Ломов Б. Ф., Левитов Н. Д. etc.);

- **concepția privind importanța momentului şi situației în care se aplică aprobarea/ dezaprobarea** (Mowrer O. H.);
- **concepția cu privire la alternarea şi îmbinarea diferitor metode de aprobare/dezaprobare în contextul educației morale** (Гордин Л. Ю., Подласый И. П., Бабанский Ю. К., Nicola I., Bontaş I. etc.);
- clasificarea aprobării/dezaprobării după criteriul stimulării, inhibiției şi modificării activității copiilor (Гордин Л. Ю.).

Investigația cadrului conceptual, celui experiențial şi a celui experimental (1998-2005) ne permit să specificăm următoarele:

1. Au fost selectate şi analizate blocajele ce împiedică aplicarea adecvată, coerentă şi argumentată a aprobării/dezaprobării în cadrul educației familiale. Acestea ne-au servit drept punct de reper în elaborarea condițiilor psihopedagogice şi a principiilor de aplicare optimă a aprobării/dezaprobării şi în calitate de suport metodic la şedințele cu părinții (Şcoala pentru părinți).

2. Au fost selectate şi s-a realizat o analiză comparativă a strategiilor ce reflectă aplicarea aprobării/dezaprobării copiilor.

3. Baza teoretică valorificată ne-a permis să elaborăm şi să fundamentăm *strategiile orientative* în aplicarea aprobării/dezaprobării:

a) **Strategia de aplicare a aprobării/dezaprobării în corelație cu formarea reprezentărilor şi convingerilor morale;**
b) **Strategia îmbinării optime a aprobării/dezaprobării şi aplicarea acestora în funcție de condițiile psihopedagogice şi sociale;**
c) **Strategia proiectării pozitive prin intermediul aprobării etice.**

4. Determinînd conținutul variabilelor sociale, pedagogice şi psihologice am stabilit că aplicarea aprobării/dezaprobării se află într-o corelație strînsă cu tipul familiei, stilul relațional, educativ al acesteia şi autoritatea părinților. Acest fapt ne-a orientat spre elaborarea următoarelor modele explicative grafice:

a) Formarea reprezentărilor şi convingerilor morale prin intermediul aprobării/dezaprobării;
b) Determinarea tipului de familie;
c) Tehnologia secvențială de aplicare a aprobării/dezaprobării;
d) Interdependența fenomenelor biopsihosociale şi educaționale în aplicarea aprobării/

dezaprobării.

Modelele explicative au asigurat elaborarea tehnologiei pentru organizarea/desfăşurarea experimen-tului pedagogic şi constituirea metodologiei aplicării aprobării/dezaprobării.

5. Au fost elaborate şi fundamentate principiile de aplicare optimă a aprobării/dezaprobării copiilor de vîrstă şcolară mică în baza cărora am stabilit şi precizat un ansamblu de condiţii psihopedagogice ale fenomenului cercetat, care au fost utilizate în experimentul formativ (elaborarea programelor pentru părinţi).

6. S-a elaborat şi implementat **Modelul pedagogic strategic operaţional de aplicare a aprobării/dezaprobării**, care include următoarele componente: metode/procedee ale aprobării/ dezaprobării, funcţia, condiţia de aplicare, blocaje în aplicare, strategii de aplicare şi clasificarea metodelor de aprobare/dezaprobare. Acesta constituie, de fapt, subsistemul informaţional şi praxiologic al tehnologiei de aplicare a aprobării/dezaprobării.

7. S-a elaborat, s-a implementat şi s-a evaluat **Modelul tehnologic de formare a competenţelor parentale privind aplicarea aprobării/dezaprobării copiilor de vîrstă şcolară mică în cadrul educaţiei familiale**, care conţine două componente de bază:

I – Secţiunea teoretică, constituită din aserţiunile teoriei şi metodologiei;

II – Secţiunea praxiologică, constituită din tehnologiile secvenţiale şi Modelul pedagogic strategic operaţional de aplicare a aprobării/dezaprobării.

Prima secţiune include *subsistemul reglator* (teleologia, scopuri, obiective) şi *subsistemul informaţional* (axiologia, valorificată prin conţinuturi).

A doua secţiune include *subsistemul praxiologic* (formele, metodele, mijloacele) şi *subsistemul evaluativ* (strategii şi probe de evaluare).

Modelul vizat s-a experimentat timp de doi ani pe un eşantion reprezentativ, lucrîndu-se cu familia în cadrul Şcolilor pentru părinţi şi a Atelierului-training pentru părinţi şi învăţătorii claselor primare. Paralel au fost implicaţi şi copiii pentru a determina efectul aprobării/dezaprobării pînă la experimentul formativ şi după – postexperiment.

Rezultatele obţinute au fost elucidate în cadrul conferinţelor ştiinţifice, a seminarelor şi conferinţelor cu managerii şcolilor primare, în întrunirile cu părinţii, cu cadrele didactice, au fost propuse seturi de materiale metodice pentru instituţiile de învăţămînt şi publicaţii ştiinţifice. A fost elaborat ghidul metodologic *Aprobarea şi dezaprobarea în contextul educaţiei familiale* şi Portofoliul familiei. Condiţiile psihopedagogice, principiile, tehnologia de aplicare optimă a

aprobării/dezaprobării în familie şi educație, concordate cu drepturile copilului, au fost promovate în cadrul a 7 emisiuni radiofonice.

Activitățile desfăşurate cu părinții au pus baza unui parteneriat eficient şi de durată în relația familie – grădinița de copii – şcoala – comunitate şi au demonstrat părinților importanța perfecționării/autoperfecționării competențelor parentale în mod conştient şi sistematic.

CONCLUZII GENERALE ŞI RECOMANDĂRI

Democratizarea societății, umanizarea procesului educațional, adoptarea şi promovarea noii Concepții şi a Legii Învățământului, Convenției cu privire la Drepturile Copilului, ne permit să conştientizăm mai profund sensul uman liber creativ, dar şi foarte responsabil şi amplu al educației contemporane.

În acest context, deosebit de actuale, devin cercetările din domeniul ştiințelor educației şi acțiunile de comun acord ale savanților şi practicienilor în direcția formării culturii pedagogice a familiei, a sensibilizării opiniei publice vizavi de problemele educației familiale, prin intermediul parteneriatului educațional familie-grădiniță-şcoală-comunitate.

Literatura de specialitate şi forurile savanților elucidează preocuparea acestora de problemele formării convingerilor morale, conştiinței sociale, studierii şi elaborării legităților dezvoltării durabile a societății, fundamentul căreia este familia trainică şi armonioasă.

Astfel, lucrările Simpozionului internațional cu genericul *Etica şi arta comportamentului civilizat* (iunie, 2001) şi a Conferinței Ştiințifice Internaționale a XI *Bioetica, Medicina, Filosofia şi Economia în strategia de asigurare a securității umane*, martie, 2006 vin să confirme acest fapt nu numai prin problematica abordată, ci şi prin analiza detaliată a cercetărilor realizate, proiectarea acțiunilor concrete în domeniul formării comportamentului moral-etic pe baza principiilor bioeticii, aprobării şi stimulării conduitelor umane pozitive.

Cultura pedagogică a familiei, este de neconceput fără cunoaşterea particularităților de vîrstă şi de personalitate ale copiilor, a Convenției cu privire la Drepturile Copilului, fără de cunoştințe şi competențe privind cultivarea valorilor moral-spirituale, de stimulare a conduitei etice prin aplicarea eficientă a aprobării/dezaprobării în scopul formării personalității şi dezvoltării creativității.

Problema educației copiilor în familie este multiaspectuală, iar specificul aplicării aprobării/dezaprobării, fundamentele pedagogice, condițiile aplicării, acestora în corelațiile cu formarea morală individului şi respectarea drepturilor copilului, rămîn mereu deschise cercetărilor.

Stabilirea condițiile psihopedagogice şi a metodologiei aplicării aprobării şi dezaprobării copiilor de vîrstă şcolară mică au contribuit la optimizarea educației familiale, răspunzînd necesităților actuale ale şcolii şi familiei. Şcoala a obținut un instrument oportun de pregătire eficientă a părinților în unul dintre cele mai importante şi dificile domenii – cel de stimulare a copiilor prin intermediul aplicării adecvate şi argumentate a aprobărilor şi dezaprobărilor.

Studiul aplicării aprobării/dezaprobării în plan teoretic din perspectiva pedagogiei evolutive a demonstrat că viziunile savanților, în marea lor majoritate, oscilează între două extreme, cea a *permisivismului şi cea a autoritarismului educativ, ceea ce presupune liberalismul educațional şi/sau aplicarea frecventă a constrîngerilor şi pedepselor fizice*. Aplicarea aprobărilor şi dezaprobărilor în literatura de specialitate este reflectată în linii generale, în contextul metodelor şi procedeelor de educație morală, fără o fundamentare pedagogică care ar fi corelată cu Convenția privind Drepturile Copilului. Acest fapt a determinat precizarea *funcțiilor, condițiilor, principiilor şi a metodologiei aplicării aprobării/dezaprobării copiilor de vârstă şcolară mică în cadrul educației familiale*. Au fost elaborate Modelul tehnologic, schema interdependenței fenomenelor biopsihosociale şi educaționale în aplicarea aprobării şi dezaprobării, clasificarea acestora; au fost elaborate, descrise şi analizate componentele şi elementele *Modelului pedagogic strategic operațional de aplicare a aprobării/dezaprobării*. A fost demonstrată necesitatea cunoaşterii tipului de autoritate parentală, relații, stil şi tipul familiei pentru aplicarea optimă a aprobării/dezaprobării în educația copiilor de vîrstă şcolară mică.

Analiza indicilor eficienței şi ineficienței parentale a demonstrat că formarea cunoştințelor, abilităților şi priceperilor de aplicare a aprobării/dezaprobării sporeşte nivelul de competență în direcția stimulării copiilor, în special, şi al educației familiale, în general.

Rezultatul esențial al investigațiilor îl constituie *Modelul tehnologic de formare a competențelor parentale privind aplicarea aprobării/dezaprobării copiilor de vârstă şcolară mică*, care include următoarele elemente: obiective, conținuturi, forme, metode, mijloace, sisteme de evaluare, ceea ce asigură pregătirea şi evaluarea competențelor achiziționate de către părinți în domeniul respectiv.

Rezultatele obținute au demonstrat că metodologia aplicării aprobării şi dezaprobării realizată prin prisma *Modelului tehnologic de formare a competențelor parentale privind aplicarea aprobării/dezaprobării copiilor de vârstă şcolară mică în cadrul educației familiale* este eficientă. Aprobarea/dezaprobarea se aplică în funcție de condițiile psihopedagogice în calitate de: metodă, procedeu, strategie, tehnică de influență.

Recomandări.

Pentru comunitate şi şcoală:

1. Modelul tehnologic de formare a competențelor parentale privind aplicarea aprobării/ dezaprobării copiilor de vîrstă şcolară mică în cadrul educației familiale, funcționalitatea lui şi specificul structural flexibil, deschide posibilități de formare parentală, de pronosticare,

monitorizare şi eficientizare a educației familiale în corelație cu educația şcolară şi drepturile copilului.

2. Rezultatele teoretice pot fi aplicate la elaborarea concepției generale privind stimularea copiilor prin intermediul aprobării/dezaprobării.

3. Rezultatele cercetării pot fi utilizate la elaborarea unei programe de perspectivă vizînd parteneriatul educațional familie-grădiniță-şcoală.

4. Completarea curriculumului la disciplina *Etica şi psihologia vieții de familie* cu un capitol nou: *Stimularea copilului prin aprobare şi dezaprobare în educația familială*.

5. Programa de formare şi inițiere a părinților şi cadrelor didactice privind aprobarea/ dezaprobarea copiilor poate fi aplicată la cursurile de perfecționare a psihologilor, diriginților managerilor şcolari, învățătorilor din treapta învățămîntului primar şi a celor din învățămîntul preşcolar.

Pentru cadrele didactice:

1. *Modelul tehnologic de formare a competențelor parentale privind aplicarea aprobării/ dezaprobării copiilor de vîrstă şcolară mică în cadrul educației familiale* poate fi recomandat pentru organizarea Şcolilor pentru părinți în domeniul învățămîntului primar şi preşcolar.

2. Materialele elaborate: chestionarele, probele, explicative şi modelele tehnologice, tehnologiile secvențiale, portofoliile pentru familie, ghidul metodologic, pot fi aplicate ca suport teoretico-aplicativ eficient pentru diriginți în scopul educației şi valorificării familiei cu privire la stimularea copiilor prin intermediul aprobării/dezaprobării.

3. Să respecte condițiile psihopedagogice şi principiile de aplicare optimă a aprobării/ dezaprobării copiilor/elevilor la toate nivelurile şi etapele procesului de învățămînt predare–învățare–evaluare.

Deschiderea de perspectivă a cercetării semnalează necesitatea implicării Serviciului psihologic al instituțiilor de învățămînt în educația părinților prin intermediul metodologiei propuse, elaborarea unor strategii şi tactici de funcționare eficientă a serviciilor de consiliere şi ajutor elevului şi familiei.

Investigația realizată lansează noi perspective de cercetare a condițiilor de aplicare optimă a aprobării/dezaprobării în procesul de învățămînt la toate treptele acestuia (gimnaziu, liceu, universitate) şi pentru toate vîrstele individului.

BIBLIOGRAFIE

1. **ALLPORT, G**. Structura şi dezvoltarea personalităţii. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1981 – 580 p.
2. **ANTONESEI, L.** Fundamentele culturale ale educaţiei. Iaşi: Polirom, 1996 – 376 p.
3. **ANTONESCU, G.G.** Educaţie şi cultură (note şi comentariu de Stanciu I.Gh.). Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1972 – 521 p.
4. **ARGHEZI, T.** Manual de morală practică. Bucureşti: Albatros, 1997 – 153 p.
5. **ARHIP, A., PAPUC, L.** Noile educaţii – imperative ale lumii contemporane. Chişinău: Tipografia centrală, 1996 – 142 p.
6. **AZAROV, I.P.** Pedagogia relaţiilor familiale. Chişinău: Lumina, 1979 – 387 p.
7. **BABANSKI, I.K.** Optimizarea procesului instructiv-educativ. Bazele metodice. (traducere de A. Comerzan). Chişinău: Lumina, 1984 – 200 p.
8. **BERGE, A.** Defectele copulului. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1968 – 297 p.
9. **BERGE, A.** Defectele părinţilor. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1967 – 311 p.
10. **BÎRLIBA, C.** Morala – esenţă, noţiuni, principii. Chişinău: Lumina, 1989 – 286p.
11. **BÎRZEA, C.** Arta şi ştiinţa educaţiei. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1998 – 217 p.
12. **BONTAŞ, I.** Pedagogie. Bucureşti: ALL – 313 p.
13. **BUCUN, N., MUSTEAŢĂ, S., RUDIC, GH.** Bazele ştiinţifice ale dezvoltării învăţământului în Republica Moldova. Chişinău: Prometeu, 1997 – 397 p.
14. **BUNESCU, GH. ş.a.** Educaţia părinţilor – strategii şi programe. Chişinău: Lumina, 1995 – 134 p.
15. **BUNESCU, GH.** Şcoala şi valorile morale: teorii şi practice al dezvoltării psihosociomorale. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1998 – 268 p.
16. **CARNEGI, D.** Arta de a reuşi în viaţă. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1993 – 273 p.
17. **CĂLIN, MARIN.** Teoria şi metateoria acţiunii educative. – Bucureşti: Aramis, Print S.R.L., 2003 – 207 p.
18. **CEMORTAN, S.** Teoria şi metodologia educaţiei verbal-artistice a copiilor. Chişinău: Liceum, 2001 – 201 p.
19. **CHIHAIA, L.**, **CIFOR, L., CIOBANU, A. et al.** Dicţionar enciclopedic. Chişinău: Cartier, 2003 – 1674 p.

20. **CHIRCEV, A.** Bazele psihologice ale formării conştiinţei şi conduitei morale a elevilor în psihologie pedagogică. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1967 – 211 p.
21. **CRISTEA, S.** Dicţionar de pedagogie. Chişinău-Bucureşti: Litera – Litera Internaţional, 2000 – 397 p.
22. **CRISTEA, S.** Fundamentele ştiinţelor educaţiei. Chişinău: Litera Educaţional, 2003 – 240 p.
23. **CUZNEŢOV, L.** Etica educaţiei familiale: Chişinău: C.E.P. al A.S.E.M., 2000 – 297 p.
24. **CUZNEŢOV, L.** Dimensiuni psihopedagogice şi etice ale parteneriatului educaţional. Chişinău: UPS "Ion Creangă", 2003 – 107 p.
25. **CUZNEŢOV, L.** Curriculum Educaţia pentru familie. Chişinău: Museum, 2004 – p. 280.
26. **DE SAUSSURE, F.** Curs de lingvistică. Iaşi: Polirom, 1998, p.91-100.
27. **DOLEAN, I., DOLEAN, D.** Meseria de părinte. Bucureşti: Aramis, 2002, p.96.
28. **DRIEKURS, R.** The challange of perenthood. Rev. New-York: Dull Sloan et Pearse, 1950, p.5-12
29. **DURKHEIM, E.** Educaţie şi sociologie. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1980, p.15-56
30. **ESPINOZA, O., LE CAMUS, J.** Les relations interpersonnelles précoces. Paris: P.U.F., 1991, p.3-29
31. **GEISSLER, E.** Mijloacele de educaţie. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1977 – 217 p.
32. **GHIBU, O.** Despre educaţie. Bucureşti: Marin Preda, 1995 – 78 p.
33. **GINOTT, H.** Between parent and child. New-York: Makmillan, 1965
34. **GOLLU, P., VERZA, E., ZLATE, M.** Psihologia copilului. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1992
35. **GORDON, T.** Parent effectiveness training: the tested may to raise responsible children. New-York: Pete Wyden, 1975
36. **GRANACI, L., GRANACI, M., CUZNEŢOV, L.** Dragostea, viaţa, familia. Chişinău: Epigraf, 2000 – 309 p.
37. **GRANT, W.** Rezolvarea conflictelor. Bucureşti: Teora, 1997 – 133 p.
38. **GREBENNIKOV, I.V.** Etica şi psihologia vieţii de familie. Chişinău: Lumina, 1986 – 280 p.
39. **GRIGORAŞ, I.** Datoria etică. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1978 – 197 p.

40. **GUȚU, V.** Obiectivele educaționale: clasificări conceptuale şi metodologice. Revista Didactica-Pro, Chişinău 2001, nr.6, p.34-42.
41. **GUȚU, V., PÎSLARU, V. ş.a.** Tehnologii educaționale, (coord. Bucun N.I.). Chişinău: Cartier Educațional, 1998, p.7-32
42. **HERBART, FR. J.** Prelegeri pedagogice. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1976 – 437 p.
43. **HOLODIUC, A.** Regulile pentru elevi: să le cunoaştem şi să le respectăm. Chişinău: Lumina, 1987 – 113 p.
44. **JOIȚA, E.** Eficiența instruirii. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1998 – 298 p.
45. **KAPTEREV, P.F.** Enciclopedia educației şi instruirii familiale: sarcinile şi bazele educației familiale. Moscova: Учпедгиз, 1913 – 59-65 p.
46. **KEY, E.** Secolul copilului. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1978 – 337 p.
47. **KRUTEȚKI V.A.** Psihologia. Chişinău: Lumina, 1988 – 352 p.
48. **LAROUSSE.** Dicționar de psihanaliză. Bucureşti: Univers Enciclopedic, 1997, p.380
49. **LEVI-STRAUSS, C.** Antropologia structurală. Bucureşti: Politică, 1978, p.23-42
50. **LOCKE, J.** Cîteva cugetări asupra educației (trad. şi comentariu de M. Cimpoieş). Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1971 – 297 p.
51. **MAUSE, L.DE.** The History of Childhood. New York: 1974, p.24-76
52. **MARINESCU, A.** Codul bunelor maniere astăzi. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică 1996 – 213 p.
53. **MÂNDÂCANU, V.** Bazele tehnologiei şi măiestriei pedagogice. Chişinău: Lyceum, 1997 – 358 p.
54. **MÂNDÂCANU, V.** Etica pedagogică, Chişinău: Lyceum, 2000 – 237 p.
55. **MÂNDÂCANU, V.** Etica şi arta comportamentului civilizat. Chişinău: Lyceum, 2001
56. **MELNIC, B.** Omul, Geneza existenței umane, Chişinău: Ştiința, 1998 – 158 p.
57. **MELNIC, B.** Formarea calităților omeneşti. Chişinău: Ştiința, 1992
58. **MIJA, M., PARLICOV, E., PÂSLARU, VL.** Curriculum la dirigenție. Chişinău: Lyceum, 2003 – 35 p.
59. **MONTESSORI, M.** Descoperirea copilului. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1977 – 321 p.
60. **NARLY, C.** Pedagogia generală. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1996

61. **NEACŞU, I.** Instruire şi învățare. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1999 – 281 p.
62. **NEMOV, R.S.** Psihologie. Chişinău: Ştiința, 1993 – 300 p.
63. **NICOLA, I.** Tratat de pedagogie şcolară. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1996 – 485 p.
64. **NICOLA, I., FĂRCAŞ, D.** Teoria educației şi noțiuni de cercetare pedagogică. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1993 – 128 p.
65. **NISKIER, A.** Filosofia educației. Bucureşti: Editura Economică, 2000 – 368 p.
66. **ONEA, N.** Colaborare şi creație. Chişinău: Lumina, 1991 – 144 p.
67. **PANICO V.** Pedagogia. Chişinău: ARC, 1996, p.23-54
68. **PÂSLARU, VL.** Fundamentele pedagogice ale educației literar-artistice a elevilor (teza de doctor habilitat în pedagogie). Chişinău: I.Ş.P.P., 1998
69. **PÂSLARU, VL., DRĂGUȚAN, A., GRÎU, E.** Atitudini fundamentale: constituire, formare, proiectare. Chişinău: Cartier educațional, 2000 – 40 p.
70. **PÂSLARU, VL.** Principiul pozitiv al educației. Chişinău: Civitas, 2003 – 219 p.
71. **PIAGET, J.** Judecata morală la copii. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1973 – 282 p.
72. **PIAGET, J.** Psihologia copilului. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1970, p.31-39
73. **PIAGET, J.** Înțelepciunea şi iluziile filosofiei. Bucureşti: Editura Ştiințifică, 1970 – 254 p.
74. **PLATON C., FOCŞA-SEMIONOV, S.** Şcolarul mic. Ghid psihologic. Chişinău: Lumina, 1994 – 128 p.
75. **POPESCU-NEVEANU, P.** Psihologie. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1994 – 221 p.
76. **POSPAI, A. (coord)** Schițe din istoria psihologiei. Chişinău: Lumina, 1994 – 206 p.
77. **PESTALOZZI, J.H.** Texte alese (trad. şi comentariu de Antohi I.). Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1965, p.39-52
78. **RĂDULESCU-MOTRU, C.** Personalismul energetic şi alte scrisori. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1984, p.7-23
79. **RÎŞCANU, R.,** Psihologia sănătății; de la credințe şi explicații la sisteme de promovare a ei // culegere. Psihologia la răspîntia mileniilor. Iaşi: Polirom, 2001, p.200-209
80. **ROGOJINĂ, D. (coord)** Promovarea coerentă a valorilor în cadrul instituțiilor de învățămînt Chişinău: Lumina, 1995 – p.17-29

81. **ROUSSEAU, J.J.** Emil sau despre educație (trad. Gh. Adamescu), ed. a II-a. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1956, p.6-74
82. **SARTRE, J.P.** Psihologia emoției. Bucureşti: Editura IRI, 1997 – 117 p.
83. **SILISTRARU, N.** Etnopedagogie. Chişinău: Editura USM, 2003 – 267 p.
84. **SILISTRARU, N.** Dinamica şi funcționalitatea dimensiunilor educației. Chişinău: UPS "I.Creangă" 2001 – 226 p.
85. **SILVESTRU, A.** Vîrsta barierelor. Chişinău: Lumina, 1984
86. **SILVESTRU, A.** Cunoaşte-te pe tine însuți. Chişinău: Lumina, 1983, p.13-59
87. **SKINNER, B.** Revoluția ştiințifică a învățămîntului. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1971, p.12-63
88. **SPENSER, H.** Eseuri despre educație (trad. M. Rădulescu). Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1973 – 311 p.
89. **STANCIU, I.** Istoria pedagogiei. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1990 – 156 p.
90. **STĂNCIULESCU, E.** Sociologia educației familiale, vol II. Iaşi: Polirom, 2002 – 415 p.
91. **STĂNCIULESCU, E.** Teorii sociologice ale educației. Iaşi: Polirom, 1996 – 206 p.
92. **STĂNCIULESCU, E.** Sociologia educației familiale, vol I. Iaşi: Polirom, 2002– 415 рю
93. **STOICA, M.** Psihopedagogia personalității. Iaşi: Polirom, 1999 – 101 p.
94. **STERN, H.** Educația părinților în lume. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1972 – 237 p.
95. **SUVEICĂ, T.** Despre educație în proverbele şi maximele popoarelor lumii. Chişinău: UPS UPS "I.Creangă", 1999 – 280 p.
96. **ŞERBAN, I.** Învățătorul şi copiii. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1975 – 192 p.
97. **ŞLEAHTIȚCHII, M. (coord)** Psihopedagogie socială. Chişinău: Ştiința, 1995 – 157 p.
98. **ŞOITU, I. ş.a.** Comunicare şi educație. Iaşi: Spiru Haret, 1996 – 109 p.
99. **ŞUTEU, T., FĂRCAŞ, V.** Aprecierea persoanei. Bucureşti: Albatros, 1982 – 237 p.
100. **TELLERI, F.** Pedagogia familiei. Bucureşti: EDPRA, 2003 – 98 p.
101. **THOMAS, I.** Marile probleme ale educației în lume. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1977 – 392 p.
102. **THORNDIKE, E.** The fundamentals of learning. New-York, 1932
103. **VĂIDEANU, G.** Educația la frontiera dintre milenii. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1988 p.

104. **VLAS, V.G.** Psihologia vîrstelor şi pedagogica. Chişinău: Lumina, 1992 – 224 p.
105. **WALLISER, B.** Systems et modeles. Paris: Editura Seul, 1997 – 317 p.
106. **ZANI, BRUNA; PALMONARI A. (coord.).** Manual de psihologia comunității. Iaşi: Polirom, 2003 – 420 p.
107. Convenția cu privire la Drepturile copilului. Materiale de la Conferința privind drepturile copilului. Chişinău: Unicef, 1998 p.
108. Dicționarul explicativ al limbii române. Ed a II-a. Bucureşti: Univers enciclopedic – 1192 p.
109. Dicționar enciclopedic de filosofie. De la A→Z. Bucureşti: Ed. All Educațional, 1999 – 517 p.
110. Ghidul educatorului. Educație timpurie individualizată. Chişinău: Cartier, 1989 – 192 p.
111. **АНАНЬЕВ Б.Т.** Человек как предмет познания. Москва: Л.Т.У., 1968 – 339 с.
112. **АНАСТАЗИ А.** Психологическое тестирование, в 2-х том. 1т. Москва: Педагогика, 1982 – 1т. 316 с.
113. **АНДРЕЕВА Г.М.** Социальная психология. Москва: М.Г.У., 1980 – 416 с.
114. **АНОХИН П. К.** Опережающее отражение действительности. Москва: Вопросы Психологии, 1962 / №7, с.97-114.
115. **АФАНАСЬЕВА Г.Н.** Семья. Москва: Просвещение, 1984 – 192 с.
116. **БАБАНСКИЙ Ю.К.** Педагогика. Москва: Просвещение, 1983 – 603 с.
117. **БАБАНСКИЙ Ю.К.** Проблемы повышения эффективности педагогических исследований. Москва: Педагогика, 1982 – 192 с.
118. **БАРКАН А.** Практическая психология для родителей или как научиться понимать своего ребёнка. Москва: Аст-Пресс, 2000 – 429 с.
119. **БЕРН Э.** Игры в которые играют люди. Психология человеческих взаимоотношений. (перевод с анг.). Ленинград: Лениздат, 1992 – 399 с.
120. **БЕРН Э.** Транзакционный анализ и психотерапия. Санкт Петербург: Братство, 1994 – 220 с.
121. **БИМ-БАД Б.М., ДНЕПРОВ Э.Д., КОРНЕТОВ Г.Б.** Мудрость воспитания, 2-ое допол. изд. Москва: Педагогика, 1989 – 464 с.
122. **БОГАТ Е.** Понимание. Москва: Просвещение, 1983 – 358 с.
123. **БОДАЛЕВ А.А.** Личность и общение. Москва: Просвещение, 1983
124. **БОЖОВИЧ Л.И.** Личность и её формирование в детском возрасте. Психологическое исследование. Москва: Просвещение, 1968 – 464 с.

125. **БУНАКОВ Н.Ф.** Избранные педагогические сочинения. Москва: Изд. А.П.Н., 1953 – с.
126. **БУЯНОВ М.И.** Ребёнок из неблагополучной семьи. Записки детского психиатра. Москва: Просвещение, 1988 – 208 с.
127. **ВУЛЬФСОН И.Б.** Без вымысла. Собрание сочинений. Москва: Просвещение, 1996 – 322 с.
128. **ВЫГОТСКИЙ Л.С.** Собрание сочинений в 6-ти томах; т.4. Москва: Педагогика, 1984 – 398с.
129. **ГМУРМАН В.Е.** Пооощрение и наказание в школе. Москва: Знание, 1962 – 217с.
130. **ГОРДИН Л.Ю.** Пооощрения и наказания в воспитании детей. Москва: Педагогика, 1971 – 198 с.
131. **ДЖАЙНОТ Х.** Родители и дети. Москва: МР Арбат, 1992 – 95 с.
132. **ДОБСОН Д.** Родителям и молодожёнам: Доктор Добсон отвечает на ваши вопросы. Москва: Центр общечеловеческих ценностей, 1992 – 575 с.
133. **ДИСТЕРВЕГ А.** Избранные педагогические сочинения. Москва: Учпедгиз, 1956 – 212. с.
134. **ДУБРОВИНА И.В.** Школьная психологическая служба. Москва: Педагогика, 1991 – 103 с.
135. **ДУБРОВИНА И.В.** Рабочая книга школьного психолога. Москва: Педагогика, 1995 – 372 с.
136. **ЗАХАРОВ А.И.** Как предупредить отклонения в поведении ребёнка. Москва: Просвещение, 1993 – 190 с.
137. **ЗБАРОВСКИЙ В.С., РУДИК Т.А.** Андрагогика. Уч. Пособие, Санкт-Петербург, 1994 – 130 с.
138. **ЗЯЗЮН И.А.** Основы педагогического мастерства. Москва: Педагогика, 1989 – 299 с.
139. **КАН-КАЛИК В.А.** Учителю о педагогическом общении. Москва: Посвещение, 1987 – 190 с.
140. **КАПТЕРЕВ П.Ф.** О страхе и мужестве в первоначальном воспитании // в сборнике Мудрость воспитания, 2-ое дополненное изд. Москва: Педагогика, 1985 – 298 с.
141. **КАРП С.Я. (сост.)** Величие здравого смысла. Человек эпохи возрождения. Москва: Просвещение, 1992 – 229 с.
142. **КАУНТС Д.** Теория воспитания в Америке. Москва-Ленинград: Госучпедгиз, 1931 – 41 с.
143. **КЛИМОВА-ФЮГНЕРОВА М.** Эмоциональное воспитание в семье (перевод А.В.

Можейко), Минск: Просвещение, 1981 – 173 с.

144. **КОЛОМИНСКИЙ Я.Л.** Психология общения. Москва: Просвещение, 1974 – 287 с.
145. **КОЛОМИНСКИЙ Я.Л.** Человек-психология. Москва: Просвещение, 1981 – 302 с.
146. **КОМЕНСКИЙ Я.А.** Материнская школа. Избр. пед. соч. в 2-ух т., 1т., Москва: Просвещение, 1982 – с. 229-239
147. **КОНРАДИ Е.И.** Сочинения в 2-х томах // Собрание сочинений, Москва: Просвещение, 1899-1900, 73-231 с.
148. **КОРЧАК Я.** Избранные. Киев: Радяньска школа, 1985 – 626 с.
149. **КРУТЕЦКИЙ В.А., ЛУКИН.** Воспитание дисциплинированности у подростков. Москва: Просвещение, 1960 – 310 с.
150. **КУЛЮТКИН Ю.Н., СУХОБСКОЙ Б.С.** Моделирование педагогических ситуаций. Москва: Педагогика, 1981 – 118 с.
151. **КЭМПБЭЛ Р.** Как на самом деле любить детей. Москва: Педагогика, 1982 – 179 с.
152. **ЛЕОНТЬЕВ А.М.** Избранные психологические произведения. В 2-х томах. Москва: Просвещение, 1983 – 389 с.
153. **ЛЕСГАФТ П.Ф.** Семейное воспитание ребёнка и его значение (Избр. пед. сочинения и 2-х томах) т.2; Москва: Просвещение, 1951 –336 с.
154. **ЛЕ ШАН Э.** Когда Ваш ребёнок сводит Вас с ума. Москва: Педагогика, 1990 – 268 с.
155. **ЛОКК Д.** Мысли о воспитании (перевод с англ.). Москва: Просвещение, 1939, с.96-118
156. **МАКАРЕНКО А.С.** Книга для родителей.Собрание сочинений в 4-х томах. Том 4. Москва: Правда, 1987 – 471 с.
157. **МЕЛИБРУДА Е.** Я – Ты – Мы. Психологические возможности улучшения общения. Москва: Просвещение, 1986 – 91 с.
158. **ПИСКУНОВ А.И.** Хрестоматия по зарубежной педагогике. Москва: Просвещение, 1981 – 528 с.
159. **ПОДЛАСЫЙ И.П.** Педагогика, Книга 2, Процесс воспитания. Москва: Владос, 2002 – 253 с.
160. **РОГОВ Е.И.** Настольная книга практического психолога, (система работы психолога с детьми разного возраста). Москва: Владос, 2001 – 383 с.
161. **РОГОВ Е.И.** Настольная книга психолога. Работа психолога со взрослыми. Москва:

Владос, 2001 – 476 с.

162. **РУБИНШТЕЙН С.Л.** Основы общей психологии. Москва: Просвещение, 1940 – 387 с.
163. **СЕРМЯШКО О.С.** Эмоциональные отношения в семье. Кишинёв: Штиинца, 1991 – 85 с.
164. **СОЛОВЕЙЧИК С.Л.** Педагогика для всех. Книга для будущих родителей. Москва: Педагогика, 1981 – с.41-60.
165. **СПОК Б.** Ребёнок и уход за ним. Алма-Ата: Казахстан, 1989 – 511 с.
166. **СУХОМЛИНСКИЙ В.А.** О воспитании. Изд. 2-е. Москва: Педагогика, 1975, с.22-76
167. **ТОЛМАНН Э.Ч.** Целевое поведение у животных и человека. Москва: Просвещение, 1975 – 271 с.
168. **ФАРМАКОВСКИЙ В.И.** Методика школьной дисциплины. Изд. 5-ое. Одесса, 1913 – 220 с.
169. **ФРЕЙД З.** Введение в психоанализ. Лекции. Москва, 1991 – 168 с.
170. **ФУРМАНОВА И.А. (ред.)** Психологические проблемы материнства и детства: раннее выявление и профилактика. Методическое пособие. Калининград, 2001 – 76 с.
171. **ХОМЕНТАУСКАС Г.Т.** Семья глазами ребёнка. Москва: Педагогика, 1989 – 155 с.
172. **УШИНСКИЙ К.Д.** Избранные сочинения. Т. 2-ой. Москва: А.П.Н., 1952 – 151 с.
173. **ЭЙДЕМИЛЛЕР Э.Г., ЮСТИЦКАС В.** Психология и психотерапия семьи. Москва, Санкт-Петербург: Питер, 1999 – 651 с.
174. **ЭЛЬКОНИН Д.Б.** К проблеме периодизации психического развития в детском возрасте. Вопросы психологии. Москва, № 4, 1971, с.
175. **ЯЗЫКОВА В.С.** Мир семьи: Ожидания и реальность. Москва: Профиздат, 1987 – 141 с.
176. Этнопсихологические и социокультурные процессы в современном обществе // Сборник материалов Международной конференции 2003 г., Балашов – 402 с.

ADNOTARE

Teza de doctor în pedagogie a Dianei Melinte
Tema: *Condiţiile psihopedagogice şi metodologia aplicării aprobării şi dezaprobării în cadrul educaţiei familiale*
Specialitatea: 13.00.01. – Pedagogie generală

Investigaţia realizată abordează una dintre cele mai actuale probleme ale psihopedagogiei contemporane – condiţiile psihopedagogice şi metodologia aplicării aprobării şi dezaprobării în cadrul educaţiei familiale.

Inovaţia ştiinţifică a cercetării corelează cu cerinţele Convenţiei privind Drepturile copilului, tipul familiei şi se efectuează prin prisma competenţei şi eficienţei parentale prin conceptualizarea procesului de aplicare a aprobării/dezaprobării copiilor de vârstă şcolară mică în cadrul educaţiei familiale.

În lucrare se concretizează conceptul de aprobare/dezaprobare, se demonstrează rolul aprobării şi dezaprobării în formarea reprezentărilor şi convingerilor morale, se efectuează analiza aprobării/dezaprobării din perspectivă pedagogică evolutivă, se analizează aspectele psihopedagogice ale aprobării/dezaprobării copiilor de vârstă şcolară mică, se stabilesc particularităţile aplicării aprobării/dezaprobării copiilor în cadrul familiei în funcţie de tipul şi stilul relaţiilor familiale, se elaborează reperele interdependenţei fenomenelor biopsihosociale şi educaţionale în aplicarea aprobării/dezaprobării, clasificarea aprobării/dezaprobării; se determină funcţiile aprobării/ dezaprobării, se fundamentează principiile aplicării optime şi condiţiile psihopedagogice de aplicare a aprobării/dezaprobării, se elaborează, experimentează şi validează *Modelul tehnologic de formare a competenţelor parentale privind aplicarea aprobării/dezaprobării*; se elaborează şi se implementează programal de formare şi iniţiere a părinţilor şi cadrelor didactice *Educaţia familială şi stimularea copiilor*. Rezultatele investigaţiei au fost demonstrate teoretic şi praxiologic şi sunt reflectate în publicaţiile autorului, şcoala a obţinut un instrument eficient de valorificare a părinţilor, iar familia un mecanism de optimizare a stimulării copiilor prin aprobare şi dezaprobare.

Termeni-cheie: aprobare, dezaprobare, pedagogie evolutivă, educaţie familială, eficienţă parentală, autoritate patrentală, competenţă parentală, stil educativ familial, comportament moral, etică, ideal moral, valori morale, norme morale, convingeri şi reprezentări morale; strategie educativă, tehnologie secvenţială, model pedagogic, cultură pedagogică a familiei, model tehnologic, metodologie, condiţii psihopedagogice.

ANNOTATION

Dissertation for PhD's degree in pedagogy by Melinte Diana
The theme: *The psyhopedagogical conditions and methodology concerning the application of the approval and disapproval within the framework of family education*
13.00.01 – General Pedagogics

The present investigation is dealing with one of the most topic problems of the modern psychopedagogy and namely the psychopedagogical conditions and methodology concerning the application of the approval and disapproval within the framework of family education.

Scientific innovation of the research consists of the process of the application of children's approval and disapproval of early schooling age within the family education framework and is correlated with the requirements of the Convention concerning the Child's rights (CCR), the kind of the family and is carried out through the parental competence and efficiency.

The present thesis specifies the concept of approval/disapproval, proves the function of this concept in consulting the representations and moral beliefs, carries out the analysis of the concept through a progressive pedagogical outlook. It analyses the psychopedagogical dimensions of the children's concept of approval/disapproval of early schooling age and determines the features of children's concept within the family framework in accordance with the type of the family and with the style of family relationships. The dissertation under discussion also decides on the functions of the dealing concept, proves scientifically the principles of the optimal application and the psychopedagogical conditions of the application of the concept. It issues the pedagogical pattern of parental competence formation concerning the application of the approval/disapproval and the complex program of parents and teaching staff instruction and preparing called "Family education and children stimulation". The results of the investigation have been theoretically and praxiologically proved and they are mirrored in author's publications.

Key words: approval, disapproval, family education, parental efficiency, parental competence, educative family style, moral behavior, ethics, moral ideal, moral values, moral norms, moral convictions and representations, educative strategy, strategical and pedagogical model, the pedagogical culture of family, methodology, technology.

АННОТАЦИЯ

Диссертация Мелинте Дианы Константиновны на соискание ученой степени доктора педагогики

Тема: *Психолого-педагогические условия и методология применения поощрения и наказания в семейном воспитании*

Специальность: 13.00.01. – Общая педагогика

Исследование поднимает одну из самых актуальных проблем современной педагогики – психолого-педагогические условия и методология применения поощрения и наказания детей в семейном воспитании. Специфика нововведения (исследования) состоит в том, что процесс применения поощрений и наказаний детей младшего школьного возраста реализуется в соответствии с требованиями Конвенции о Правах Детей, типом семьи; в рамках формирования у родителей компетентности в области эффективного применения поощрений и наказаний.

В диссертации конкретизируется сущность понятия поощрения и наказания, раскрывается роль поощрений и наказаний в нравственном воспитании (в формировании представлений и убеждений детей младшего школьного возраста). Историко-педагогический анализ применения поощрений и наказаний проведен с позиции эволютивной педагогики, а также изучены, систематизированы и отражены педагогические, социальные и психофизиологические основы поощрений и наказаний.

Диссертация отражает особенности применения поощрений и наказаний детей младшего школьного возраста в семье и доказано, что они зависят от типа семьи, родительского авторитета, стиля семейных взаимоотношений.

Исходя из предложенной классификации и педагогической модели применения поощрений и наказаний детей младшего школьного возраста были разработаны: педагогические функции поощрений и наказаний, психолого-педагогические условия и принципы оптимального применения поощрений и наказаний, стратегия и технология их применения, а также была разработана технология воспитания и формирования компетентности родителей и учителей начальных классов в данной области.

В целом, результаты исследования подтвердили выдвинутую гипотезу и основные положения, вынесенные на защиту. Проведённое исследование не претендует на исчерпывающее решение всех затронутых проблем, однако разработанная модель и программа для обучения родителей являются эффективным прикладным инструментом для

оптимизации семейного воспитания и стимулирования детей, педагогического партнёрства школы и семьи.

Ключевые слова: поощрение, наказание, эволютивная педагогика, семейное воспитание, эффективность родителей, родительский авторитет, компетентность родителей, особенности семейного воспитания, специфика, нравственное поведение, этика, нравственный идеал, моральные ценности, нормы морали, нравственные убеждения, представления, воспитательная стратегия, педагогическая стратегическая модель, технологическая модель, педагогическая культура семьи, методология, психолого-педагогические условия.

GLOSAR

(conține definițiile conceptelor cheie care nu sunt explicate în lucrare)

Educație familială – expresie ce desemnează *ansamblul funcționării familiale în raport cu educația* (Pourtois, J.P., Desmet, H., 1989).
În sens îngust se referă la activitatea desfăşurată de părinți în vederea educării copiilor; mai poate avea sensuri ce se referă la activitatea de intervenție socială realizată în scopul pregătirii şi sprijinirii părinților în activitatea de educare a copiilor.

Eficiență parentală – (*parents* engl.) calitatea acțiunilor educative ale părinților.

Competență parentală – capacitatea părinților de a se pronunța şi a exercita anumite atribuții, acțiuni educative, relaționale; cunoaşterea profundă a particularităților de vîrstă şi a educației copiilor. Din fr. *compétence*. În sens îngust: *competent* – bine informat.

Condiție – factor sau circumstanță care determină, influențează sau de care depinde producerea unui fenomen, a unui efect (apariție, schimbare, evoluție) (Dicționar enciclopedic, p.193). În cazul nostru – ansamblul de factori psihopedagogici ce determină şi influențează aplicarea eficientă a aprobării şi dezaprobării în educația familială.

Cultură pedagogică a familiei – conceptul pedagogic ce reflectă corelația între cunoştințele pedagogice validate în contextul anumitor valori şi efectele formative înregistrate le nivelul dezvoltării personalității umane.

Stil educativ familial – expresie utilizată într-un sens relațional, vizînd natura şi caracteristicile raporturilor familiale în cadrul cărora se realizează procesul educativ.

Fenomen – expresie ce desemnează manifestarea exterioară a esenței unui lucru, unui proces.

Formă – modalitate de organizare a unei activități.

Metodă – (*o cale spre* din limba greacă) o cale de cunoaştere sau de interacțiune dintre subiectul şi obiectul educației în vederea atingerii unor finalități (scopuri, obiective).

Strategie educativă – un instrument teoretico-acțional ce pune în evidență caracterul regulat, sistematic, coerent al acțiunii şi înglobează: forme, metode, procedee, mijloace de educație.

Principii – norme sau legități care orientează conceperea, organizarea şi desfăşurarea acțiunilor de

formare sau educare (în cazul nostru de aplicare optimă a aprobării/dezaprobării).

Tehnologia – expresie ce desemnează sistemul teoretico-acțional executiv de realizare a procesului educațional.

Tehnică de influențare – expresie ce desemnează o îmbinare de procedee – soluții concrete.

Modul strategic – reprezintă o formă relativ autonomă de organizare a procesului educațional ce presupune o îmbinare de metode, procedee, mijloace (parte componentă a unui ansamblu).

Funcții ale metodelor – element orientativ ce vizează interdependența acțiunilor în relația comunicare–cunoaştere–educare. În cazul nostru evidențiază valoarea aplicării metodelor de aprobare/dezaprobare.

Pedagogia evolutivă – valorifică educația prin prisma proceselor evolutive de tip sincronic sau diacronic (De Saussure, Ferdinand, *Curs de lingvistică generală*, Editura Polirom, Iaşi, 1998, pag.98-99). Acest concept este frecvent aplicat de Cristea S. în lucrarea sa "Fundamentele ştiinţelor educației", Chişinău, Litera Educațional, 2003.

ANEXE

Anexa 1. Chestionarul Analiza relaţiilor familiale (A.R.F.), autor Э.Г.Эйдемиллер.....124

Anexa 2. Chestionar pentru determinarea stilului educativ şi tipul familiei.....129

Anexa 3. Chestionarul determinării eficienţei şi competenţei parentale (E.C.P.)..... 132

Anexa 4. Chestionar de opinii pentru părinţi: *Aprobarea şi dezaprobarea în familie* 133

I. Efectul aprobării

II. Efectul dezaprobării

Anexa 5. Chestionar Opinia copiilor privind aprobarea şi dezaprobarea..... 136

Anexa 6. Chestionar de opinii pentru cadrele didactice din învăţământul primar..... 138

Anexa 7. Programa de formare şi iniţiere a părinţilor şi cadrelor didactice "Educaţia familială şi stimularea copiilor".....140

Anexa 8. Model. Tehnologia aplicării aprobării/dezaprobării. Training Drepturile copilului Acordul şi recompensa.
Tehnologie secvenţială: acordul, recompensa şi încurajarea..... 147

Anexa 9. Training Analiza situaţiilor dificile şi aplicarea aprobări/dezaprobării.....155

Anexa 10. Enunţuri – blocaje ce intimidează aplicarea adecvată a160 aprobării/dezaprobării.....

Anexa 11. Statistica investigaţiei pedagogice.....161

Anexa 1

CHESTIONARUL *ANALIZA RELAȚIILOR FAMILIALE* (A.R.F)
(autor Э. Г. ЭЙДЕМИЛЛЕР)

PENTRU DETERMINAREA
RELAȚIILOR FAMILIALE ŞI A EFICIENȚEI PARENTALE

1. Totul ce fac eu, este în folosul copilului meu (pentru binele lui).
2. Deseori nu-mi ajunge timp să mă ocup de copilul meu (să comunic, să mă joc, ş.a.).
3. Îi permit copilului meu aşa lucruri, pe care nu le permit copiilor săi alți părinți.
4. Nu suport cînd copilul apelează la mine cu diverse întrebări. Mai bine să găsească singur răspunsul.
5. Copilul meu are mai multe obligațiuni, decît alți copii de vîrsta lui.
6. Este imposibil să obligi copilul meu să facă ceea ce nu vrea.
7. Este bine cînd copiii nu se gîndesc cît de corecți sunt părinții lor.
8. Copilul meu uşor încalcă orice interdicție.
9. Nu las nici o faptă negativă de-a copilului fără pedeapsă.
10. Dacă este posibil eu nu aplic pedeapsa.
11. Dacă am dispoziție bună, adesea îi iert copilului faptele pentru care l-aş pedepsi altă dată.
12. Îmi iubesc copilul mai mult decît soțul (soția).
13. Mai mult îmi plac copiii mai mici.
14. Dacă copilul meu se supără pe mine mult timp, trăiesc sentimentul că am procedat greşit.
15. Mulți ani nu am avut copii cu toate că ni-i doream.
16. Comunicarea cu copiii proprii este foarte obositoare pentru mine.
17. Copilul meu posedă nişte calități care mă irită (mă "scot din minți").
18. Educația copilului mi-ar reuşi mai bine dacă soțul (soția) nu mi-ar încurca.
19. Majoritatea bărbaților sunt mai superficiali decît femeile.
20. Majoritatea femeilor sunt mai superficiale decît bărbații.
21. Copilul este cel mai important om din viața mea.
22. Se întîmplă deseori că eu nu ştiu ce face copilul meu la moment.
23. Dacă copilului i-a plăcut o jucărie, eu am să i-o cumpăr indiferent de preț.
24. Copilul meu cu greu înțelege ce vreau de la el. Este mult mai uşor să fac eu de două ori ceva, decît să-i explic lui o singură dată.
25. Copilul deseori are grijă de fratele (sora) mai mic(ă).
26. Deseori îi amintesc copilului să facă ceva, apoi mă plictisesc şi fac eu.

27. Părinții trebuie să fie precauți ca copiii să nu observe neajunsurile lor.
28. Copilul meu hotărăşte independent cu cine să se joace.
29. Copiii sunt datori să-şi iubească părinții, dar şi să se teamă de ei.
30. Eu foarte rar cert copilul.
31. În comportatea noastră sunt prezente două extreme: uneori suntem prea severi, alteori îi permitem totul.
32. Mă înțeleg mai bine cu copilul, decît cu soțul (soția).
33. Mă amărăşte faptul că copilul foarte repede se maturizează.
34. Dacă copilul se încăpățînează din cauza bolii, îi permitem să procedeze cum doreşte el.
35. Copilul nostru creşte bolnăvicios şi slab.
36. Dacă n-aş avea copii aş reuşi mai mult în viață.
37. Copilul meu are anumite neajunsuri, cu care eu mă "lupt" sistematic.
38. Deseori cînd pedepsesc copilul, soțul(soția) îmi reproşează şi mă învinuieşte de severitate excesivă.
39. Bărbații sunt mai mult înclinați spre infidelitate decît femeile.
40. Femeile sunt mai mult înclinate spre infidelitate decît bărbații.
41. Grija față de copil îmi răpeşte o mare parte din timp.
42. Deseori nu m-am prezentat la adunările părinteşti.
43. Mă străduiesc ca copilul să fie mai bine asigurat.
44. În societatea copilului obosesc foarte repede.
45. Deseori îi dau copilului însărcinări foarte grele (dificile).
46. Copilul niciodată nu strînge după sine jucăriile.
47. Principalul este ca părinții să-i învețe pe copii a asculta.
48. Copilul singur decide când, cum şi ce să mănînce.
49. Cu cît mai severi sunt părinții cu copiii lor – cu atît e mai bine.
50. După caracter eu sunt un om "moale".
51. Dacă copilul vrea ceva de la mine, el alege momentul cînd eu am o dispoziție bună.
52. Când mă gîndesc că copilul meu creşte şi în curînd nu va mai avea nevoie de mine, mi se strică dispoziția.
53. Cu cît devin mai mari copiii, cu atît devine mai dificil să comunici cu ei.
54. Încăpățînarea mai des este provocată de părinți.
55. Permanent îmi fac griji din cauza sănătății copilului.
56. Dacă n-aş avea copii, sănătatea mea ar fi mai bună.

57. Unele neajunsuri ale copilului nu dispar (chiar dacă depunem eforturi mari).
58. Fiul (fiica) nu-l (o) prea iubeşte pe soţ (soţie).
59. Bărbatul înţelege mai greu sentimentele altui om decît femeia.
60. Femeia înţelege mai greu sentimentele altui om decît bărbatul.
61. Din cauza copilului trebuie să renunţ la multe în viaţă.
62. Mă irită părinţii care prea mult se agită în jurul copilului.
63. Cheltuielile pentru copil sunt mai mari, în comparaţie cu ale mele.
64. Nu suport cînd copilul îmi cere ceva (doar eu ştiu de ce are nevoie copilul).
65. Copilul meu are o copilărie mai anevoioasă decît semenii lui.
66. Acasă copilul face ce vrea, dar nu ceea ce trebuie să facă.
67. Copiii sunt datori să stimeze părinţii mai mult decît pe oricine.
68. Dacă copilul nu doarme când i se cuvine, eu nu-l forţez.
69. Îmi pare că sunt mai sever cu copilul meu decît alţi părinţi.
70. Pedepsele aduc puţin folos.
71. Membrii familiei noastre au diverse relaţii cu copilul: unii sunt prea severi alţii îl alintă.
72. Eu aş vrea ca copilul să mă iubească numai pe mine.
73. Îmi plac copiii mai mici, din această cauză n-aş dori ca copilul să se maturizeze repede.
74. Nu ştiu deseori cum să procedez cu copilul meu.
75. Noi îi permitem prea multe copilului atunci cînd este bolnav.
76. Educaţia copilului este o muncă grea, dificilă. Copiilor le dai totul, în schimb nu obţii nimic.
77. Aprobările puţin mă ajută în educaţia copilului. Unicul remediu eficient este pedeapsa sistematică.
78. Soţul (soţia) se străduie să ne confrunte cu copilul.
79. Bărbaţii acţionează haotic mai frecvent decît femeile (fără a prevedea consecinţele).
80. Femeile acţionează haotic mai frecvent decît bărbaţii (fără a prevedea consecinţele).
81. Mă gîndesc tot timpul la sănătatea, comportarea copilului, la ceea ce face el.
82. Îmi amintesc mai frecvent de copil atunci cînd el comite vreo greşeală sau cînd cu el ceva s-a întîmplat.
83. Copilul meu ştie a obţine de la mine totul de ce are nevoie.
84. Îmi plac mai mult copiii liniştiţi şi cuminţi.
85. Mă strădui să învăţ copilul lucrul de menaj casnic.
86. Copilul meu are mai puţine obligaţiuni în familie.

87. Chiar dacă copiii sunt siguri de faptul că părinții nu au dreptate, ei trebuie să procedeze așa cum le cer adulții.
88. În familia noastră se acceptă ca copilul să facă totul ce dorește.
89. Sunt cazuri cînd aplicăm pedeapsa cu cureaua (sau alte măsuri drastice).
90. Multe neajunsuri ale copilului vor dispare odată cu vîrsta.
91. Dacă copilul a făcut vreo șotie, atunci "luăm măsuri". Dacă totul e bine, îl lăsăm în pace.
92. Dacă copilul meu nu mi-ar fi fiu și aș fi mai tînără, m-aș îndrăgosti de el.
93. Îmi este mai interesant să vorbesc cu copiii mici decît cu cei mari.
94. Neajunsurile copilului meu sunt consecințele incompetenței mele (eu nu l-am educat corect).
95. Mulțumită eforturilor noastre, copilul a rămas în viață
96. Deseori îi invidiez pe cei care nu au copii.
97. Dacă i-aș oferi copilului meu libertate, el ar folosi-o în detrimentul său ori al altora.
98. Deseori se întîmplă astfel: dacă eu orientez copilul într-un fel, soțul (soția) face invers.
99. Bărbații sunt egoiști, mai frecvent decît femeile se gîndesc doar la sine.
100. Femeile sunt egoiste, mai frecvent decît bărbații se gîndesc doar la sine.
101. Ofer copilului mai mult timp și forțe decît propriei persoane.
102. Eu foarte puțin gîndesc despre ceea ce face și cum crește copilul meu.
103. Dorința copilului meu – este lege pentru mine.
104. Copilului îi place să doarmă cu mine.
105. Copilul meu suferă de stomac.
106. Cred că copilul are nevoie de părinți doar cît timp crește, apoi nici nu-și amintește de ei.
107. Pentru copilul meu, aș merge la orice jertfă.
108. Copilului trebuie să-i acordăm mai multă atenție.
109. Copilul meu poate fi atît de fermecător, încît îi iert totul.
110. Aș vrea ca fiul meu să se căsătorească mai tîrziu, după 30 de ani.
111. Mîinile și picioarele copilului meu sunt deseori reci.
112. Majoritatea copiilor sunt niște egoiști mici. Ei nu se gîndesc la sănătatea și sentimentele părinților.
113. Dacă nu i-aș acorda atenție copilului, toate s-ar sfîrși foarte rău.
114. Dacă la copil totul e bine, eu puțin mă interesez de treburile lui.
115. Îmi vine greu să-i spun copilului meu "nu" (să-i refuz ceva).
116. Mă întristează faptul că copilul are tot mai puțină nevoie de mine.

117. Sănătatea copilului meu este mai "slabă" decît a altor copii.
118. Mulți copii sunt ne satisfăcuți de părinții săi.
119. Copilul meu nu poate face nimic fără mine.
120. Cel mai mult timp copilul se află la grădiniță (şcoală, rude).
121. Copilului îi ajunge timp pentru jocuri şi plimbări.
122. În afară de copil nu-mi mai trebuie nimic.
123. Somnul copilului meu este neliniştit şi superficial.
124. Eu cred că prea devreme m-am căsătorit.
125. Tot ce ştie copilul s-a învățat de la mine.
126. De toate treburile fiului (fiicei) se ocupă soțul (soția).
127. Eu nu-mi pot aminti când i-am refuzat copilului ceva.
128. Fiul meu îmi spune că "se va căsători cu mine".
129. Copilul meu des este bolnav.
130. Familia nu mă susține/ajută, ci-mi complică viața.

CHESTIONARUL DE OPINII AL ELEVILOR PRIVIND APROBAREA/DEZAPROBAREA

1. Iubeşti părinții?
2. Doreşti să semeni cu părinții?
3. Eşti frecvent dezaprobat (pedepsit)?
4. Se întîmplă că cineva țipă, ocărăşte, reproşează?
5. Se întîmplă că cineva te bate, te pedepseşte?
6. Consideri că trebuie să fii pedepsit?
7. Crezi că eşti pedepsit pe nedrept?
8. Eşti lăudat, încurajat?
9. Cît de des eşti lăudat?
10. Cine te laudă mai des mama, tata?
11. Părinții te laudă pentru că faci lecțiile?
12. Părinții te lăudată pentru că eşti ascultător (cuminte)?
13. Pentru fapte frumoase te laudă părinții?
14. Iubeşti să fie lăudat?

Anexa 2

CHESTIONARUL

STILUL EDUCATIV ŞI TIPUL FAMILIEI

1. Atitudinea mea față de copil se poate caracteriza prin:
   - blîndețe;
   - permisivitate;
   - ataşament;
   - autoritarism;
   - constrîngere;
   - disciplinare;
   - moralizare;
   - neimplicare;
   - valorificare.
2. Prefer să influențez asupra copilului prin:
   - autoritate;
   - constrîngere;
   - rugăminte;
   - propunere;
   - morală (notații);
   - strigăte;
   - pedepse;
   - ajutor şi suport moral.
3. Comunicarea mea cu copilul seamănă cu:
   - dictatul;
   - colaborarea;
   - confruntarea;
   - tutelarea.

4. Mă consider un părinte:

- eficient;
- competent;
- liberal;
- drastic;
- sever;
- indiferent;
- calm;
- echilibrat;
- înțelept.

5. În educația copilului Dvs. preferați a aplica:
   - dialogul;
   - manifestarea protecției;
   - valorizarea copilului;
   - stabilitatea normativă;
   - metode de suprimare;
   - metode de control;
   - aprobarea şi stimularea;
   - dezaprobarea.
6. Ce se prețuieşte mai mult în familia Dvs.? (ierarhizați)
   - tradiția;
   - disciplina;
   - libertatea;
   - colaborarea.
7. Ierarhizați tipul relațiilor care le considerați proprii familiei Dvs.
   - dominare (dictat);
   - tutelare;
   - colaborare;
   - neamestec;
   - tutelare în îmbinare cu dictatul;
   - colaborare şi neamestec;

- alte îmbinări (nominalizați).

8. Considerați că familia Dvs. se ocupă eficient de educația copiilor?
9. Cine este “capul" familiei?
10. Ați dori ca şcoala să vă inițieze în arta educației?
    - da;
    - nu;
    - nu ştiu.

Anexa 3

CHESTIONARUL DETERMINĂRII EFICIENȚEI ŞI COMPETENȚEI PARENTALE (E.C.P.)

Indici	Nr. de rînd	Conținutul afirmațiilor
I	1.	Cunosc bine particularitățile copiilor de vîrstă şcolară mică şi Drepturile copiilor.
	2.	Sunt la curent cu noutățile în domeniul educației copiilor
II	3.	Tot ce fac este pentru binele copilului meu
	4.	Copilul este cel mai important om în viața mea
III	5.	Consider că respectăm un mod sănătos de viață
	6.	Copilul (ca şi fiecare membru al familiei) are anumite obligațiuni
IV	7.	Am încredere în copil
	8.	În educația copilului apelez permanent la diverse aprobări
V	9.	Copilul participă activ la "sfatul familiei"
	10.	Deciziile cele mai importante le luăm împreună
VI	11.	Familia noastră este prietenoasă, unită
	12.	Familia mă ajută, mă susține în toate
I	13.	Îmi pare dificilă comunicarea cu copilul
	14.	Cu cît părinții sunt mai severi cu atît este mai eficientă educația
II	15.	Dacă n-aşi avea copii aşi reuşi mai mult în viață
	16.	Copilul nostru este de nedirijat
III	17.	Mă ocup de copil, atunci cînd a comis vre-o greşeală sau a făcut o şotie
	18.	Membrii familiei noastre se comportă diferit cu copiii, uneori sunt prea severi, alteori prea permisivi
IV	19.	Pedepsele şi constrîngerile le consider foarte utile în educație
	20.	Copiii trebuie să se teamă de părinți
V	21.	Nu am timp pentru a-i acorda atenție copilului
	22.	Educația copilului mi-ar reuşi mai mult, dacă nu mi-ar *încurca* soțul (soția)
VI	23.	Familia nu mă ajută, ci îmi complică viața
	24.	Dacă n-aşi avea familie, aşi reuşi mai mult în viață

Anexa 4

CHESTIONAR DE OPINII PENTRU PĂRINȚI
APROBAREA ŞI DEZAPROBAREA ÎN FAMILIE

I. EFECTUL APROBĂRII

I. Aplicați aprobarea în educația copiilor dumneavoastră?

1. sistematic (zilnic)
2. frecvent
3. uneori (rareori)
4. episodic

II. Ce forme de aprobare aplicați mai frecvent? (ierarhizați-le)

1. acordul
2. lauda
3. recompensa
4. exprimarea recunoştinței

III. În ce cazuri (situații) aplicați aprobarea?

1. a făcut lecțiile singur
2. a deriticat
3. v-a ajutat la ceva
4. pentru purtare bună

IV. Considerați aprobarea drept modalitate eficientă de educație?

1. da
2. nu
3. uneori
4. nu ştiu

V. Cum reacționează copilul dumneavoastră la aprobare?

1. este satisfăcut
2. se străduie şi mai mult
3. indiferent
4. este reținut
5. se bucură

6. se mîndreşte
7. se împărtăşeşte cu alte persoane

II. EFECTUL DEZAPROBĂRII

(pentru părinți)

1. Aplicați dezaprobarea în educația copiilor dumneavoastră?
   - sistematic
   - frecvent
   - uneori (rareori)
   - episodic
2. Ce forme de dezaprobare aplicați mai frecvent? (ierarhizați-le)
   - dezacordul
   - observația
   - reproşul
   - neîncrederea
   - avertizarea
   - ironia
   - bătaia
3. În ce cazuri (situații) aplicați dezaprobarea?
   - nu este atent
   - nu ascultă
   - nu învață
   - nu îndeplineşte cerințele
4. Considerați dezaprobarea drept modalitate eficientă de educație?
   - da
   - nu
   - uneori
   - nu ştiu
5. Cum reacționează copilul dumneavoastră la dezaprobare?

- se enervează
- devine agresiv
- răspunde brutal
- plînge
- tace
- se supără
- se teme
- se închide în sine
- se izolează
- se corectează

6. Ce sentimente vă provoacă aplicarea dezaprobării?
    - disperare
    - incertitudine
    - nemulțumire
    - vinovăție

Anexa 5

CHESTIONAR

OPINIA COPIILOR
PRIVIND APROBAREA ŞI DEZAPROBAREA

I

1. Îți place să fii lăudat?
   - da
   - nu
   - nu ştiu
2. Des te laudă părinții?
   - da
   - nu
   - uneori
3. Cine te laudă mai des?
   - mama
   - tata
   - bunica
   - fratele
4. Cum te apreciază părinții?
   - te laudă?
   - îți fac cadouri?
   - îți cumpără dulciuri?
5. Se discută în familie faptele tale frumoase?
   - da
   - nu
   - uneori
6. Sunt mulțumiți părinții de tine?
   - da
   - nu
   - uneori

II

1. Pentru ce te pedepsesc părinții?
   - nu faci lecțiile
   - faci dezordine
   - nu asculți
   - ai comportare urîtă
2. Cum te pedepsesc părinții?
   - te ceartă
   - țipă la tine
   - te bat
   - nu te lasă la plimbare
3. Crezi că meriți să fii pedepsit?
   - da
   - nu
   - nu ştiu
4. Ai putea fi "cuminte" fără pedeapsă?
   - da
   - nu
   - nu ştiu

Anexa 6

CHESTIONAR DE OPINII PENTRU CADRELE DIDACTICE DIN ÎNVĂȚĂMÎNTUL PRIMAR

1. Consideraţi că cultura pedagogică a familiei o formează:
   - mass-media;
   - şcoala;
   - comunitatea:
2. Ce tip de relaţii familiale le consideraţi mai eficiente:
   - tutelarea;
   - dictatul (autoritare);
   - colaborarea;
   - liberale;
3. Cunoaşteţi situaţia privind aplicarea aprobării/dezaprobării copiilor în cadrul familiei (în clasa dvs) ?
   - da;
   - nu;
   - parţial;
4. Ce aprobări aplică de obicei părinţii în educaţia copiilor?
   - lauda;
   - recompensa;
   - nu ştiu;
5. Ce dezaprobări aplică de obicei părinţii în educaţia copiilor?
   - pedepsele;
   - reproşul;
   - bătăile;
   - nu ştiu;
6. Vă cer părinţii recomandări privind aprobarea / dezaprobarea copiilor săi ?
   - da;
   - nu;
   - nu ştiu;
7. Cunosc părinţii elevilor Dvs. Drepturile Copiilor ?
   - da;
   - nu;

- nu ştiu;

8. Cît de frecvent se adresează copilul la Dvs. din cauza pedepselor fizice ?
   - sistematic;
   - foarte des;
   - episodic;
9. Cunosc elevii din clasa Dvs. Drepturile Copiilor ?
   - da;
   - nu;
   - nu ştiu;
10. Consideraţi că şcoala trebuie să participe în educaţia familiei ?
   - da;
   - nu;
   - nu ştiu;
11. Ce tip de relaţii părinţi-copii predomină în familiile elevilor Dvs. ?
   - de colaborare;
   - de dictat (autoritare);
   - de confruntare;
   - de tutelare;
   - liberale;
12. Ce modalităţi de lucru cu părinţii preferaţi ?
   - individuale;
   - în grup;
   - colective.

Anexa 7

PROGRAMA

DE FORMARE ŞI INIȚIERE
A PĂRINȚILOR ŞI CADRELOR DIDACTICE

EDUCAŢIA FAMILIALĂ ŞI STIMULAREA COPIILOR

Compartimentul I

INIȚIEREA ŞI EDUCAȚIA FAMILIEI

TEMATICA ŞCOLII PENTRU PĂRINȚI

1. Caracteristica psihopedagogică a copiilor de vîrstă şcolară mică;
2. Principalele însuşiri ale personalității (aptitudini, temperament, caracter, voință, emoții şi sentimente, motivarea);
3. Convenția cu privire la Drepturile copilului;
4. Rolul şi funcțiile părinților în educația copilului;
5. Conținutul şi sarcinile educației familiale. Funcțiile familiei;
   Strategii de educație eficientă a copiilor în cadrul familiei.
6. Metodele de educație şi stimulare a copiilor;
7. Aprobarea şi dezaprobarea în cadrul educației familiale;
   Strategii de aplicare optimă a aprobării/dezaprobării.
8. Funcțiile, condițiile şi principiile de utilizare optimă a aprobării şi dezaprobării în familie;
9. Modelul pozitiv în educația familială şi stimularea copiilor;
10. Aprobarea şi dezaprobarea în contextul educației morale a copiilor de vîrstă şcolară mică.

Notă: Programul se poate realiza în funcție de contingentul concret al părinților în limita a 10 – 30 de ore. Se pot aplica următoarele forme de activități:

- Prelegere tradițională;
- Prelegere-conversație;
- Prelegere-referat;
- Prelegere-dezbatere;
- Lectură comentată;
- Discuția.

TEMATICA ACTIVITĂȚILOR ATELIERULUI-TRAINING
"ETICA FAMILIALĂ ŞI STIMULAREA COPIILOR
DE VÎRSTĂ ŞCOLARĂ MICĂ"

(pentru părinți)

1. Analiza acțiunilor comportamentale ale copiilor de vîrstă şcolară mică;
   Sugestia şi convingerea în educația copilului.
2. Analiza relațiilor familiale părinți – copii;
   Modelul de conduită al părinților.
3. Analiza comunicării familiale părinți – copii;
   Comunicarea pozitivă cu copiii.
4. Modelarea situațiilor educative;
5. Analiza aplicării aprobărilor (în familie);
   Aprobarea ca factor educativ.
6. Analiza aplicării dezaprobărilor (în familie);
   Consecințele aplicării dezaprobărilor ce înjosesc personalitatea copilului.
7. Alternarea aprobărilor şi dezaprobărilor în educația familială;
   Stimularea adecvată a copilului în familie.
8. Analiza blocajelor în aplicarea aprobărilor şi dezaprobărilor.
   Strategii de aplicare a aprobării/dezaprobării.
9. Drepturile copilului şi aplicarea aprobărilor şi dezaprobărilor;
10. Parteneriatul educațional şcoală – familie şi unitatea cerințelor în educația copiilor de vîrstă şcolară mică.

Notă: Activitățile practice se pot realiza prin intermediul training-urilor cu o durată de 30 – 60 min. Activitățile practice pot fi îmbinate cu activitățile lectoratului (teoretice).

Metodele de aplicare:

- Discuția;
- Brainstorming;
- Clustering;
- Psihodrama;
- Sociodrama;
- Analiza şi comentarea situațiilor;
- Lectura.

AGENDA BIBLIOGRAFICĂ

(pentru lectura independentă a părinților)

1. Ghebos, A.I., Psihologia însuşirilor personalității, Ed. Lumina, Chişinău, 1986.
2. Golu, P., Verza, E., Zlate, M., Psihologia copilului, EDP, Bucureşti, 1992.
3. Ghibu, O., Despre educație, Chişinău, 1986.
4. Grigoraş, I., Datoria etică, Bucureşti, 1978.
5. Granaci, L., Granaci, M., Cuznețov, L., ş.a., Dragostea, viața, familia, Chişinău, 2000.
6. Carnegi, D., Arta de a reuşi în viață, Bucureşti, 1993.
7. Cuznețov, L., Etica educației familiale, Ed. ASEM, Chişinău, 2000.
8. Marinescu, A., Codul bunelor maniere, Bucureşti, 1996.
9. Makarenko, A.S., Carte pentru părinți, Moscova, 1987.
10. Mândâcanu, V., Etica şi arta comportamentului civilizat, Chişinău, 2001.
11. Melnic, B., Omul. Geneza existenței umane, Chişinău, 1998.
12. Narly, C., Pedagogia generală, EDP, Bucureşti, 1996.
13. Nicola, I., Tratat de pedagogie şcolară, EDP, Bucureşti, 1996.
14. Platonov, K., Psihologia distractivă, Moscova, 1984.
15. Silvestru, A., Cunoaşte-te pe tine însuți, Chişinău, 1983.
16. Convenția privind Drepturile Copilului.
17. Гордин Л.Ю. Поощрения и наказания в воспитании детей. Москва: Педагогика, 1971.

Compartimentul II

TEMATICA ŞCOLII
PENTRU ÎNVĂȚĂTORII DIN TREAPTA ÎNVĂȚĂMÎNTULUI PRIMAR

1. Etica pedagogică şi comunicarea învățător – elev.
2. Măiestria pedagogică şi relația învățător – elev.
3. Principalele însuşiri ale personalității (aptitudini, temperament, caracter, voință, motivare, emoții, sentimente).
4. Procesele psihice cognitive la elevi de vîrstă şcolară mică.
5. Caracteristica psihopedagogică a copiilor de vîrstă şcolară mică.
6. Convenția cu privire la Drepturile Copilului.
7. Rolul şi funcțiile învățătorului din treapta învățămîntului primar în educația familiei şi elevilor. Parteneriatul educațional familie – şcoală.
8. Metodele de educație şi stimulare a copiilor. Aprobarea şi dezaprobarea.
9. Aprobarea şi dezaprobarea în educația copiilor de vîrstă şcolară mică.
10. Principiile de aplicare optimă a aprobării şi dezaprobării în educația copiilor de vîrstă şcolară mică.

Notă: Programul se poate realiza în cadrul şedințelor metodice ale învățătorilor din treapta învățămîntului primar.

ATELIER-TRAINING PENTRU ÎNVĂȚĂTORI
TEMATICA ACTIVITĂȚILOR ATELIERULUI
"ETICA PEDAGOGICĂ ŞI STIMULAREA ELEVILOR
DE VÂRSTĂ ŞCOLARĂ MICĂ"

(pentru învățători)

1. Etica pedagogică şi stimularea elevilor de vîrstă şcolară mică prin aprobare/dezaprobare.
2. Analiza relațiilor familiale prin prisma Modulului strategic de aplicare a aprobării/ dezaprobării.
3. Analiza comunicării familiale părinți – copii.
4. Modelarea situațiilor educative de aplicare eficientă a aprobărilor în cadrul procesului de învățămînt.
5. Alternarea aprobărilor şi dezaprobărilor în cadrul educației şcolare şi corelarea acestora cu educația familială.
6. Drepturile copilului şi aplicarea aprobărilor/dezaprobărilor.
7. Parteneriatul educațional şcoală – familie şi unitatea cerințelor în educația copiilor de vîrstă şcolară mică.
8. Diagnosticarea blocajelor de comunicare familială. Strategia aplicării aprobării/dezaprobării.
9. Diagnosticarea blocajelor în aplicarea adecvată a aprobărilor/dezaprobărilor.
10. Pronosticul educațional privind comportarea elevilor de vîrstă şcolară mică prin prisma aprobării/dezaprobării acestora.
11. Convingerea şi sugestia în aplicarea aprobărilor/dezaprobărilor.

AGENDA BIBLIOGRAFICĂ
PENTRU LECTURA INDEPENDENTĂ A CADRELOR DIDACTICE
(învățământul primar)

1. Bontaş, I., Pedagogie, Bucureşti, 1993.
2. Cemortan, S., Copilul la debutul şcolar, Chişinău, 2001.
3. Ghebos, A.I., Psihologia însuşirilor personalității, Ed. Lumina, Chişinău, 1986.
4. Golu, P., Verza, E., Zlate, M., Psihologia copilului, EDP, Bucureşti, 1992.
5. Ghibu, O., Despre educație, Chişinău, 1986.
6. Grebenikov, I.V., Etica şi psihologia vieții de familie, Ed. Lumina, Chişinău, 1986.
7. Granaci, L., Granaci, M., Cuznețov, L., ş.a., Dragostea, viața, familia, Chişinău, 2000.
8. Guțu, V., Pîslaru, V., ş.a., Tehnologii educaționale, 1998.
9. Kapterev, P.F., Enciclopedia educației şi instruirii familiale: sarcinile şi bazele educației familiale, Moscova, 1913.
10. Carnegi, D., Arta de a reuşi în viață, Bucureşti, 1993.
11. Cuznețov, L., Etica educației familiale, Ed. ASEM, Chişinău, 2000.
12. Marinescu, A., Codul bunelor maniere, Bucureşti, 1996.
13. Makarenko, A.S., Carte pentru părinți, Moscova, 1987.
14. Melnic B., Omul. Geneza existenței umane, Chişinău, 1998.
15. Mândâcanu, V., Etica pedagogiei, Chişinău, 2001.
16. Mândâcanu, V., Bazele tehnologiei şi măiestriei pedagogice, Chişinău, 1997.
17. Narly, C., Pedagogia generală, EDP, Bucureşti, 1996.
18. Nemov, R., Psiholgie, Chişinău, 1993.
19. Nicola, I., Tratat de pedagogie şcolară, EDP, Bucureşti, 1996.
20. Onea, N., Colaborarea şi creația, Ed. Lumina, Chişinău, 1991.
21. Гордин Л.Ю. Поощрения и наказания в воспитании детей. Москва: Педагогика, 1971.

Anexa 8

MODEL: TEHNOLOGIA APLICĂRII APROBĂRII/DEZAPROBĂRII

TRAINING "DREPTURILE COPIILULUI"

Cu părinții am discutat:

- Dreptul copilului de a-şi exprima opinia şi a i se lua în considerare opinia în orice chestiune sau procedură care afectează copilul.
- Dreptul copilului de a obține şi difuza informații şi de a-şi exprima opiniile.
- Părinții au o responsabilitate comună în creşterea copiilor lor, iar statul trebuie să-i sprijine în această acțiune.
- Recunoaşterea de către stat a faptului că educația trebuie să fie dirijată în sensul dezvoltării personalității şi aptitudinilor copilului, pregătind copilul pentru viața activă de adult, cultivarea respectului pentru respectarea drepturilor fundamentale ale omului şi pentru propriile valori culturale şi naționale ale copilului şi ale altora.

În cadrul acestui training am analizat şi discutat îmbinarea respectării drepturilor copilului şi a aplicării aprobării/dezaprobării, faptul de a dezaproba copiii. La sfîrşit părinții îşi împărtăşeau experiența în privința respectării acestor drepturilor copiilor în cadrul educației familiale.

Strategia educativă:

- Lectura;
- Analiza şi discuția;
- Interpretarea şi comentariul.
- Jocul creativ "Identifică dreptul copilului care se cere respectat" (părinții şi copiii primesc fişe / postere ce reprezintă situații familiale dificile);
- Convorbirea;
- Activitatea în echipă: Selectează din 11 drepturi propuse şi completează coloniţele:

  I Supraviețuire

  II Dezvoltare

  III Protecție

  IV Participare

Obiectivul major: Familiarizarea părinților şi copiilor cu drepturile copiilor.

1. Dreptul la supraviețuire şi dezvoltare;
2. Dreptul la un nume şi naționalitate;
3. Dreptul la educație şi informare;
4. Dreptul la identitate culturală şi religioasă;
5. Dreptul la asistență medicală;
6. Dreptul la joc, odihnă, recreare;
7. Dreptul de a avea o familie;
8. Dreptul de a fi protejat împotriva oricărei forme de discriminare;
9. Dreptul de a-şi exprima opinia;
10. Dreptul de a fi protejat împotriva conflictelor armate, violenței şi maltratării;
11. Dreptul la asociere.

- **Informații auxiliare:** Convenția cu privire la Drepturile Copilului conține 54 de articole.
- **Drepturi şi responsabilități:**

Responsabili de respectare a drepturilor copilului sunt adulții, în primul rînd părinții, pedagogii, rudele şi celelalte persoane, dar şi copilul la rîndul său este responsabil de respectarea drepturilor celorlalți.

- **Activități practice:**
  - *Elaborați o listă a drepturilor care nu se respectă.*
  - *Elaborați o agendă cu privire la respectarea drepturilor copilului în familie*
  - *Elaborați o agendă ce va conține obligațiunile unui copil de 7 – 8 ani, care vor fi corelate cu drepturile acestuia.*

MODEL: TEHNOLOGIE SECVENȚIALĂ

TRAINING
ACORDUL, RECOMPENSA ŞI ÎNCURAJAREA

I. DE CELE MAI MULTE ORI, ACTIVITĂȚILE COTIDIENE PE CARE TREBUIE SĂ LE EFECTUEZE COPILUL SUNT:

- plictisitoare
- nu îşi dovedesc utilitatea imediat şi nu trezesc prin nimic interesul copilului.

La vîrsta de 7/8 ani, copilul apreciază mult recompensele. Micile recompense posibile pot schimba o activitate de rutină, complet lipsită de interes într-o activitate atractivă. Ele pot transforma o sarcină neplăcută într-un joc interesant. Trebuie să ținem cont că micul şcolar preferă diverse situații de joc.

NOTĂ:

- Recompensa reprezintă un procedeu al aprobării care constă în *recunoaşterea* ***îndeplinirii obligațiilor*** de către copil, şi ea nu trebuie să abată atenția lui de la efectuarea activității respective până la sfârşit.
- Subliniați faptul că *disciplina* şi *conştiinciozitatea* copilului sunt răsplătite!

II. CE PUTEM FOLOSI CA RECOMPENSE?

Orice lucru mărunt care poate prezenta interes pentru copil şi care îi este accesibil părintelui, poate fi folosit în sistemul de recompensare.

Pentru copii de 7/8 ani:

- puteți procura obiectele pe care le colecționează copilul Dvs. (timbre, calendare micuțe, casete pentru jocurile electronice, reviste pentru copii, cărți, etc.);
- puteți cumpăra diverse bibelouri interesante, le ambalați şi le puneți pe toate într-un coşuleț sau o cutie cu surprize. Ori de câte ori copilul merită o recompensă poate extrage din cutie un obiect “surpriză", care i-ar provoca plăcere;
- puteți folosi cu succes rechizitele şcolare, carioca, creioane colorate, caiete etc.

- Arătați copilului că pe uşa din camera lui, de exemplu, aţi lipit o foaie de hârtie pe care aţi notat zilele săptămânii. Explicați-i că, în fiecare zi când îşi va face patul, de exemplu, va primi câte o față zîmbitoare ☺, o notă sau un punct pe tabela de punctaj.

	Luni	**Marți**	**Miercuri**	**Joi**	**Vineri**	**Sâmbătă**	**Duminică**	**Total**
Patul	☺		☺		☺	☺		4
Vasele		☺	☺		☺			3
Gunoiul	☺			☺	☺			3
Ordine			☺				☺	2
							TOTAL	12

Informați copilul că la sfârşitul săptămânii o să numerați semnele sau punctele şi, în funcție de numărul a (punctelor acumulate), o să permiteți copilului să aleagă de pe o *listă de recompense,* stimulentul care i se pare cel mai atractiv.

Folosind lista de recompense, evitați rutina, iar copilul va putea alege mereu altceva, pentru a i forma şi anumite interese cognitive.

III. CUM SĂ ELABORĂM O LISTĂ DE RECOMPENSE

- Gândiți-vă la o serie de mici lucruri sau activități care i-ar face plăcere copilului şi pe care vi le puteți permite fără probleme;
- Stabiliți *împreună cu copilul* ce valori acordați lucrurilor sau activităților din listă;
- Faceți o listă finală a recompenselor, în ordine crescândă a valorii lor. Iată un exemplu:

  1 semn **** o apreciere orală;

  5 semne ****30 minute de desene animate, jocuri la calculator, activități preferate;

  15 semne **** ai voie să inviți un prieten acasă pentru a te juca cu el;

  25 semne ****** plecăm la circ, menagerie, McDonalds, expoziție etc.;

  30 semne ******o excursie în afara oraşului, etc.

  Acumularea de simboluri devine astfel importantă pentru:

  - *copii,* deoarece îşi poate îndeplini o dorință, se învață a câştiga, a munci, a fi perseverent etc.;
  - *părinți,* deoarece acestea văd cum copilul învață să economisească, să aibă *răbdare,* să fie *conştiincioşi şi consecvenți* ş.a.

IV. CUM TREBUIE SĂ FIE RECOMPENSELE?

Pentru a-şi putea atinge scopul, de a schimba în bine comportamentul copiilor dumneavoastră, recompensele pe care le alegeți trebuie să fie:

1. ***ATRACTIVE pentru copil.***

Copilul este cel care stabileşte dacă recompensa oferită de părinți pentru a-l încuraja are pentru el valoare sau nu.

2. ***ACCESIBILE pentru părinți.***

Părinții trebuie să se gândească bine atunci când pregătesc oferirea anumitor recompense. Ei trebuie să calculeze cât costă acestea în timp, bani sau eforturi intelectuale şi fizice.

3. ***ADECVATE activității pe care doriți s-o obțineți.***

Anumite recompense pot fi eficiente, dar nu exagerat de mari față de cerințele pe care copilul trebuie să le satisfacă. Nu trebuie să existe o disproporție între activitate şi recompensă.

4. ***ADECVATE vârstei copilului.***

Sistemul de recompense poate funcționa la orice vârstă, cu acelaşi succes, în măsura, în care recompensa prezintă interes pentru copil sau *adolescent.*

5. ***FLEXIBILE.***

Fiți pregătiți să negociați cu copilul dumneavoastră schimbarea recompenselor, dacă ele nu mai sunt interesante pentru copil.

6. ***Nu faceți promisiuni pe care nu le veți putea onora.***

Părinții nu trebuie să promită copilului o anumită recompensă. Nerespectarea unei promisiuni este un lucru grav, iar copilul poate să-şi piardă definitiv încrederea într-un astfel de sistem stimulativ.

V. PUTEM RETRAGE PUNCTELE SAU CHIAR RECOMPENSELE?

Desigur, în acelaşi fel în care copilul *primeşte puncte,* sau anumite simboluri pentru purtări bune, poate le fel de bine să *piardă puncte*; în cazul unor purtări rele, sau pentru nerespectarea unor îndatoriri.

Astfel, îl puneți pe copil în situația de

- a hotărî *singur* ce merită *mai mult să facă*
- a cântări consecințele *faptelor sale*

	Luni	Marți	Miercuri	Joi	Vineri	Sâmbătă	Duminică	Total
Patul	☺		☺		☺	☺		4
Vasele		☺	☺		☺			3
Gunoiul	☺			☺	☺			3
Ordine			☺				☺	2
							TOTAL	12
							Sancțiuni = 3 puncte	
							TOTAL	9

Aveți astfel la îndemână o sancțiune care poate "să doară" mai mult uneori!

SUGESTII APLICATIVE:

- Nu aplicați sancțiunea dacă nu ați stabilit acest lucru înainte cu copilul! În cazul în care îi scoateți (tăiați) din punctele câştigate deja, fără ca el să fi fost avertizat de posibilitatea unei astfel de sancțiuni, copilul îşi va pierde încrederea că poate strânge vreodată destule puncte, oricât s-ar strădui, pentru a-şi satisface o dorință. El se va considera mințit şi nu va mai colabora pentru reuşita acestui sistem.

- Dacă veți stabili *de comun acord* condiția ca atunci când nu şi-a îndeplinit obligațiile (nu şi-a terminat temele şi a plecat să se joace, nu a făcut ordine în cameră, nu a dus gunoiul, etc.) va pierde 2 sau 3 puncte din totalul punctelor acumulate la sfârşitul săptămânii, îi veți insufla sentimentul că **punctele câştigate nu i-au fost scoase pur şi simplu, ci au fost sacrificate de el însuşi,** pentru o altă activitate pe care a considerat-o mai interesantă la momentul respectiv.

- Nu transformați recompensa în milă. Sistemul de recompense este numai un ***mijloc*** prin care reuşim să-i dovedim copilului că ***o activitate care i se pare total neinteresantă şi neplăcută poate deveni atractivă*** pentru el într-o oarecare măsură.

  Recompensele nu trebuie să devină un obiectiv în sine! Ele doar înfrumusețează activitatea până ce copilul se obişnuieşte cu ea şi nu o mai consideră o…constrângere.

- **Rolul dumneavoastră** în acest sens **este ESENȚIAL:**

  Nu folosiți cuvinte ca: *"ai să primeşti"* sau *"o să-ți dau"*

  Folosiți în permanență expresia : *"ai să **poți** câştiga"* sau *" ai să meriți"*

  Evitați să aplicați formulările de tipul:

  "Dacă duci gunoiul îți dau voie la joacă"

Mai eficientă ar fi formularea:

"Dacă ai duce gunoiul toată săptămâna, ai putea s-a câştigi, câte 30 minute de plimbare în plus, iar sâmbăta ai putea să pleci cu prietenii la grădina botanică… Nu-i aşa că ţi-ar place? Eu sunt convinsă că ai să poţi s-o câştigi. Ce spui?"

- Nu-l lăsaţi pe copil să înţeleagă că totul se poate cumpăra făcând un târg avantajos, ci că *totul se poate câştiga* prin muncă şi efort propriu.
- Există unii copii care, pe măsură ce cresc, par să aibă în vocabular numai un singur cuvânt: "NU". Ei refuză să facă orice, spunând "NU" la tot ce sunt rugaţi. E nevoie uneori să li se spună de 5 sau 6 ori să-şi pună de exemplu haina în cuier.

NU CEDAŢI IMPULSULUI DE A-L BATE PE COPIL!

Puteţi folosi şi în acest caz un sistem de recompense care să-l convingă pe copil că e mai avantajos pentru el să asculte şi să ţină cont de rugăminţile dumneavoastră.

CUM?

a) Desenaţi un grafic ca cel de mai jos şi puneţi-l la loc vizibil, pe uşa din camera lui:

SANDU săptămâna 14-20 iulie

Luni	**Marţi**	**Miercuri**	**Joi**	**Vineri**	**Sâmbătă**	**Duminică**
☺☺☺☺ ☹☹☹	☺☺☺☺☺☺ ☹☹	☺☺☺ ☹☹☹☹	☺☺☺☺ ☹☹☹	☺☺☺☺☺☺ ☹☹	☺☺☺☺ ☹☹	☺☺☺ ☹☹☹☹

☺ – înseamnă că Sandu a îndeplinit o rugăminte a mamei
☹ – înseamnă refuzul de a face un lucru

b) Explicați copilului: “Ești un copil bun şi responsabil, faci o mulțime de treburi bune de care sunt mulțumită. Un singur lucru mă necăjeşte: deseori nu vrei să faci ce-ți spun, şi răspunzi cu “nu vreau". O să te ajut să înveți să nu mai spui tot timpul “NU". Vezi graficul acesta? De fiecare dată când ai să faci ce-ți cer, o să punem aici semnul ☺. Dacă acumulezi 5 – semnul ☺, ai dreptul la o recompensă. Atunci când spui “nu" sau “nu vreau" am să pun semnul ☹ în loc de cel pozitiv – ☺. Ce zici? Câte semnul pozitive – ☺ crezi că poți să câştigi astăzi?"

c) Puneți semnul pozitiv – ☺ pe grafic imediat ce copilul a îndeplinit ceea ce l-ați rugat. Demonstrați-i cât de mult vă bucură acest lucru. Arătați cât mai mult entuziasm! Îmbrățişați-l!

d) Dacă vedeți că timp de câteva zile a câştigat 5 semne pozitive ☺, cu uşurință, puteți să măriți săptămâna următoare numărul lor la 6 necesare pentru a căpăta o recompensă. În felul acesta copilul va trebui să facă mereu un efort mai mare pentru a câştiga un lucru de pe lista de recompense. Nu exagerați însă! Stabiliți de comun acord cu el acest lucru!

Dacă dumneavoastră sunteți consecvent, sistemul de recompense va optimiza relația cu copilul. Aplicați-l de fiecare dată când îi cereți copilului să facă ceva. Dacă ascultă, dați-i un semn pozitiv ☺. Dacă spune “NU" – oferiții un semn negativ ☹. Aceste proceduri vor lua un pic de timp, dar formarea deprinderilor de a munci, a fi amabil şi responsabil la copilul nostru este cel mai important lucru şi constituie fundamentul caracterului şi a celor "şapte ani de acasă".

(Selectat din recomandările UNICEF)

Anexa 9

TRAINING

“ANALIZA SITUAȚIILOR DIFICILE

ŞI APLICAREA APROBĂRII/DEZAPROBĂRII"

Pentru a înțelege mecanismul aplicării aprobării/dezaprobării ca remediu de corecție pedagogică vom analiza situații concrete.

Situațiile în care se aplică dezaprobările sunt situații dificile, complexe din punct de vedere psihopedagogic, deoarece necesită o reglare relațională, motivațională, afectivă şi volitivă, intervenind după consumarea actului comportamental.

Apariția şi valorificarea pedagogică a situațiilor respective trebuie să se soldeze cu formarea noilor necesități, priceperi, deprinderi, sentimente şi convingeri ale personalității copilului.

În cazul nostru vom analiza aplicarea aprobărilor şi dezaprobărilor atât în procesul de învățământ cît şi în contextul educației familiale, fiindcă numai prin corelarea acestora am putut obține o consolidare pozitivă consistentă a manifestărilor comportamentale din partea copiilor şi optimizarea educației familiale din partea adulților.

Vîrsta şcolară mică este o perioadă prielnică – senzitivă nu numai pentru dezvoltarea proceselor cognitive la copii, ci şi pentru formarea personalității lor.

Evenimentul cel mai important în viața copilului de 7 ani este schimbarea statutului social: preşcolarul devine elev. Concomitent cu aceasta se modifică radical regimul şi modul de viață al copilului, se schimbă statutul lui în familie, se lărgeşte sfera lui de comunicare, copilul nimereşte într-un colectiv nou de semeni; activitatea dominantă nu mai este jocul ci învățătura. Noul statut social şi activitatea de învățământ plasează în fața copilului cerințe noi şi foarte mari. El trebuie să fie disciplinat, organizat, să depună sistematic eforturi intelectuale şi volitive.

Inițial motivația copilului pentru şcoală se constituie ca o sinteză de factori externi (observarea şi imitarea de către copil a modelelor comportamentale) – motivație *extrinsecă*, dar treptat observăm dorința şi tendința copilului de a deveni şcolar, dorința şi interesul susținută de multiplele lui cunoştințe despre şcoală şi ocupația elevului – factori interni, ceea ce determină motivația *intrinsecă*.

Anume aici este cazul să consolidăm motivația copilului prin acceptarea, recunoaşterea, confirmarea, aprobarea rezultatelor activității şi comportării lui.

Exemplu:

Elena P. (clasa I) se aşează să-şi facă lecţiile. Ea ştie bine că e datoare să facă acest lucru, în caz contrar va obține o notă negativă şi-i va întrista pe părinți.

Analiza situației:

Acest motiv e important, dar nu este atât de puternic, încît să-l facă pe un copil de clasa I să-şi facă la timp şi bine lecţiile, deoarece motivul este doar înțeles şi n-a devenit cu adevărat activ, energizant. În acest caz, adultul poate interveni cu o avertizare sau un îndemn real, activ, el preîntîmpină copilul: "nu vei ieşi la joacă pînă nu vei face lecţiile" sau "depune străduință să faci bine lecţiile şi vei pleca la plimbare". Acest motiv stimulează, energizează activitatea elevei. Posibilitatea de a se juca la această vârstă o face să-şi îndeplinească obligația, obținînd o apreciere pozitivă şi stimultativă ceea ce permite consolidarea comportamentului adecvat al copilului printr-o motivare externă, organizată de adult.

Dacă părinții vor fi consecvenți creativi şi exigenți în acțiunile lor, iar această situație va deveni sistematică, copilul va conştientiza necesitatea îndeplinirii obligațiunilor. Joaca sau altă activitate plăcută copilului se va transforma într-un stimulator eficient, care poate fi perfecționat prin completarea motivației: "Să facă lecțiile, studiind ceva adăugător la matematică, limbă sau să ilustreze ceva etc".

Atunci motivația extrinsecă va stimula apariția şi dezvoltarea celei intrinseci (interesul, curiozitatea, sentimente intelectuale).

Deci, în educația copiilor de vîrstă şcolară mică trebuie îmbinată explorarea *motivelor înțelese şi a motivelor real active* (Leontiev A.N., 1972).

Utilizarea aprobării asigură un climat competitiv-creativ. Aprobarea condiționează apariția şi păstrarea, în colectivul de copii sau familie (cu 2 – 3 sau mai mulți copii), a unei atmosfere de competiție.

Exemplu:

Ioana R. (clasa I) şi fratele ei Ionel R. (clasa III) nu-şi aşează lucrurile la loc, nu-şi fac ordine în odaie, pe masa de lucru. La observațiile adulților nu reacționează sau promit, dar nu-şi onorează promisiunile. După mai multe încercări de a-i exersa, a-i dezaproba părinții au găsit o altă modalitate educativă (împreună cu pedagogii şi psihologul şcolar) mai eficientă: au anunțat copiilor că cei mai ordonați şi disciplinați vor avea ocazia să plece la vară într-o tabără de odihnă, deoarece aceste calități reprezintă baza independenței individului.

Paralel cu aceasta, copiilor li se povestea cu ce se vor ocupa ei acolo, pentru a-i cointeresa şi a li se aminti care este condiţia.

Ambii copii şi-au corectat comportamentul şi peste 2 luni au plecat în tabăra de la Condriţa. Timp de 2 săptămîni Ioana şi Ionel au fost destul de independenţi, nu au avut observaţii privind comportarea şi autoservirea.

Atît în familie cît şi în tabără s-a observat că copiii se străduie să facă totul fără intervenţia adulţilor, influenţînd pozitiv colegii săi.

Un alt exemplu, fraţii Marcel şi Sandu (de 7 şi 8 ani şi jumătate) au fost implicaţi în procesul curăţeniei generale, însă cel mai mic, se juca mai mult decît ajuta mamei, pe cînd Sandu repede a îndeplinit toate cerinţele. A venit tatăl lor şi a invitat copiii la circ, Sandu a început să se pregătească, iar Marcel s-a mîhnit, el mai avea de lucru.

Mama cu tata şi fratele mai mare s-au sfătuit în prezenţa lui Marcel şi au hotărît să-i permită ca excepţie să meargă la circ, cu condiţia că va finisa lucrul după spectacol şi pe viitor va îndeplini însărcinările în conformitate cu exigenţele adulţilor. După spectacol, Marcel a realizat tot ce-i rămăsese, plus la aceasta, a mai stropit şi a udat florile din propria iniţiativă.

Analiza situaţiei:

Este evident că încrederea acordată lui Marcel l-a stimulat să realizeze cerinţele şi să efectueze o activitate adăugătoare. Utilizarea aprobării în situaţia dată s-a desfăşurat în sistemul educativ familial organizat corect de către părinţi.

În concluzie, menţionăm că familiarizarea adulţilor cu metodologia aplicării aprobării/ dezaprobării sporeşte competenţa şi eficienţa parentală, contribuie la optimizarea educaţiei familiale, asigurînd valorizarea, stimularea copilului şi consolidarea comportamentului moral.

Elemente constitutive ale convingerii

Convingerea. Adesea în practica comunicării, relaţiilor cu copiii, părinţii recurg la povăţuire şi sugestie. Acestea influenţează asupra raţiunii şi conştiinţei copiilor. Astfel, părinţii se străduie să le trezească sentimentul de responsabilitate, ruşine, cinste, demnitate sau milă. Sugestia influenţează indirect asupra subconştientului şi împreună cu povaţa reglează conştiinţa, îl face pe copil să-şi schimbe comportarea. Dar trebuie să ne ferim de abuzul de poveţe, acesta adesea se transformă într-o încercare neadecvată de a convinge.

Sugestia constă în impunerea voalată dar insistentă a punctului său de vedere, însoțită de o puternică influență asupra sentimentelor. Sugerînd ceva, părinții se străduie ca fiul sau fiica lor să accepte o anumită viziune asupra lucrurilor fără o argumentare şi analiză a faptelor, fără ezitări şi tentative de a alege în mod independent comportarea. Acest procedeu trebuie aplicat cu prudență, deoarece abuzul de povețe şi sugestii, acceptarea gîndurilor străine poate provoca pierderea principiilor volitive individuale, a simțului răspunderii, transformă copilul într-un "instrument" ascultător, docil şi supus voinței străine. De cele mai dese ori, părinții aplică **îndrumarea.** Această metodă de influență prezintă o metodă de orientare şi transmitere cointeresată a experienței de viață: unele sfaturi practice, reguli morale, înțelepciunea de viață. Scopul acestei metode este influența directă asupra conştiinței copilului pentru a-l convinge în necesitatea de a aplica unele sfaturi ale adulților. Părinții recurg şi la aplicarea exemplului propriu, îndemnîndu-i la fapte utile privind comportarea, modul de viață, alimentația, vestimentația şi atitudinea față de valorile spirituale şi morale. De regulă, copiii de toate vîrstele reacționează activ la această formă de convingere.

În calitate de convingere se aplică şi **cerința** (exigența) orientată spre organizarea eficientă a vieții copilului şi dezvoltarea conştiinței lui. Unii părinți cred că dacă e vorba de cerință atunci trebuie să urmeze în mod obligatoriu o convorbire aspră cu copilul. În realitate, lucrurile stau altfel. Cerința este o manifestare a dorinței raționale din punct de vedere pedagogic a părinților, orientată spre educarea copilului. În condițiile unor relații de înțelegere şi încredere, cerința poate fi expusă atât în formă de propunere, îndemn, cît şi în scris, ca, de exemplu, **regimul zilei**. Doar însăşi stabilirea regimului constituie o manifestare specifică a cerințelor. Cerința poate fi expusă şi în formă de glumă, însă poate fi înaintată şi ca un reproş. Ea poate fi exprimată în formă de condamnare tacită a faptei urîte, săvîrşită de copil, dar poate să răsune ca o explozie, plină de indignare. Cerința este prezentă permanent în comunicarea noastră cotidiană cu copiii. E important să înțelegem însemnătatea ei pentru educație şi să variem, să schimbăm, să dezvoltăm în mod conştient formele ei de manifestare.

Metoda de educație pe care o utilizează părinții în cele mai complicate situații va fi **pedeapsa.** Esența, forma, eficiența pedepsei depinde în întregime de autoritatea părinților, nivelul relațiilor în familie şi stilul ei educativ. Unii părinți văd esența pedepsei în lipsirea de plăceri, alții consideră că pedeapsa trebuie să cauzeze copilului suferință. Pedeapsa trebuie să urmeze îndată după fapta urîtă, ea necesită o argumentare clară şi concisă fără moralizare negativă şi abuz fizic sau psihologic. De exemplu: este redus timpul liber sau joaca, este copilul lipsit de posibilitatea vizionării emisiunilor TV

etc.

Una din cele mai importante sarcini ale formării personalității copilului constă în realizarea educației morale, însuşirea normelor morale şi de conduită civilizată. Copiii uneori încalcă aceste norme. Mai întîi din neştire şi inconştient, alteori din anumite intenții. Cînd elevul de vîrstă şcolară mică încalcă normele de conduită din cauza lipsei de informație, atunci pedeapsa nu are sens. Mai degrabă putem vorbi de necesitatea inhibării unei conduite greşite şi explicării, exersării pentru consolidarea comportamentului adecvat. O influență deosebit de puternică are apelarea la conştiința copilului. Un simplu reproş exprimat verbal sau prin tăcere încordată, trăirea de către copil a părerii de rău, a mîhnirii – toate acestea îi pot provoca emoții, sentimente morale, dorința de a se corecta, de a repara greşeala. Ianuş Korceak sublinia că copilul care regretă, care şi-a înțeles vina, nu trebuie să fie pedepsit, deoarece el trăieşte deja ceea ce trebuie să trăiască individul în rezultatul pedepsei. Părinții care îşi iubesc copiii şi respectă personalitatea acestora, exclud cu desăvîrşire pedeapsa fizică din sfera influenței lor pedagogice. Pedeapsa fizică creează iluzia rezolvării conflictului: de la început copilul a fost încăpățînat, după pedeapsă devine supus, îşi cere scuze, demonstrează o comportare adecvată, arată toate semnele umilinței şi ascultării. Părinții nu înțeleg că în cazul respectiv se supune nu rațiunea copilului, ci instinctul de autoapărare, frica, iar relațiile cu adultul devin tensionate, false. Treptat, copilul devine anxios, timid sau invers – răutăcios, agresiv, răzbunător.

În scopul aplicării eficiente a tuturor formelor de stimulare: convingere, aprobare, dezaprobare, părinții trebuie să învețe a analiza profund situațiile dificile apărute în familie, să fie în stare a exprima sincer sentimentele de bucurie admirație, mirare, încîntare, indignare; să manifeste ingeniozitate, spirit creator, găsind soluții pedagogice neordinare pentru a le insufla copiilor încrederea în forțele proprii şi capacități de autoexprimare şi autoeducație.

Dacă apar situații dificile, iar părinții nu pot găsi soluția rapid sau sunt într-o stare de incertitudine, se amînă rezolvarea chestiunii pentru a consulta psihologul şcolar, învățătorul sau literatura de specialitate. Important este ca părinții să cunoască metodologia, principiile şi funcțiile pedagogice ale aprobărilor şi dezaprobărilor aplicate în cadrul educației copiilor de vârstă şcolară mică.

Anexa 10

ENUNȚURI-BLOCAJE CE INTIMIDEAZĂ APLICAREA ADECVATĂ A APROBĂRII / DEZAPROBĂRII

1. Pe mine m-au bătut părinții şi am devenit om.
2. Copilul trebuie bătut cît începe de-a curmezişul patului.
3. Unde bate (loveşte) mama – acolo creşte…
4. Două bătăi nu strică…
5. În copil nu poți avea încredere nicicînd…
6. Va căuta tot timpul susținerea mea…
7. Prea multă laudă strică…
8. Dacă îl voi lăuda, îşi va lua “nasul la purtare"…
9. Nu-mi “scoate ochii"…
10. Prea “mieros" mă comport…
11. Copilul trebuie sărutat numai atunci când doarme…
12. Copilul trebuie să aibă frică de părinți…
13. Capul plecat sabia nu-l taie.
14. Nu te poți bizui numai pe entuziasm…
15. Nu le permiteți copiilor să vă "ducă de cap"…
16. Copiii trebuiesc ținuți în "mănuşi de oțel"…
17. Copilul nu se supune de bună voie…
18. Nu-i crede copilului…
19. Copilul trebuie să ştie că “nu se poate" fără prea multe explicații.
20. Copilul nu înțelege "cu binişorul"…
21. N-a să faci nimic "cu zburlita"…
22. Mama îi "face coarne"…
23. Tata nu se va "juca cu voi" ca mine, ci vă va pune "la punct îndată"…
24. Vărguța-i cel mai bun educator…
25. Nu ruga copilul, el este dator…
26. Drepturile tale eu (părintele) le stabilesc…

Anexa 11

STATISTICA INVESTIGAȚIEI PEDAGOGICE
Experimentul preliminar
(program Excel)

I. REZULTATE OBȚINUTE ÎN BAZA CHESTIONARULUI A.R.F.

(părinți 98 s)

Nr. de ord.	Variabile (itemi)	Numărul de subiecți	%
1.	1	81	82,6
2.	11	58	59,2
3.	16	64	65,3
4.	21	97	99
5.	22	72	73,4
6.	29	84	85,7
7.	32	45	46
8.	43	63	64,3
9.	53	78	79,6
10.	55	56	57,1
11.	71	77	78,5
12.	77	82	83,7
13.	89	35	35,7
14.	96	11	11,2
15.	107	64	65,3
16.	108	75	76,5
17.	114	18	18,3
18.	116	67	68,3
19.	122	54	55,1
20.	130	26	26,5

II. CONVERSAȚIA CU COPIII

(98 s)

Nr. de ord.	Variabile (itemii)	Numărul de subiecți	%
1.	1	97	98,9
2.	2	81	82,6
3.	3	84	85,7
4.	4	84	85,7
5.	5	63	64,3
6.	6	58	59,1
7.	7	77	78,5
8.	8	51	52
9.	9	37	37,7
10.	10	72	73,4
11.	11	67	68,3
12.	12	66	67,3
13.	13	33	33,6
14.	14	98	100

III. STILUL ŞI TIPUL FAMILIEI
(102 părnți)

Nr. de ord.	Tipul familiei	Numărul de familii	%
I.	Tradiționalist-rigoristă	52	51
II.	Modernist-rigoristă	34	33,3
III.	Modernist-umanistă	16	15,7

IV. ASPECTE COMPLEMENTARE

Nr. de ord.	Conținutul variabilelor	Numărul subiecților ce au răspuns afirmativ	%
1.	Au fost comise în familie abuzuri psihofizice față de copil	86	84,3
2.	Aplicați pedepse fizice frecvent	34	33,3
3.	Aplicați pedepse fizice foarte rar	25	24,5
4.	Nu aplic pedepse fizice de loc	16	15,6
5.	E necesar să învățați a educa copiii?	99	97
6.	Considerați că copilul are anumite drepturi?	14	15,6

V. EFECTUL APROBĂRII

(opiniile părinților)

Nr. crt.	Conținutul întrebării	Eşantionul experimental (102 s)				Eşantionul de control (94 s)			
		Exp. de constatare		Exp. de verificare		Exp. de constatare		Exp. de verificare	
		n.s.	%	n.s.	%	n.s.	%	n.s.	%
1.	Aplicați aprobarea în educația copiilor dumneavoastră?								
	– sistematic (zilnic)	34	33,3%	25	24,5%	26	27,6%	23	24,5%
	– frecvent	16	15,7%	65	63,7%	19	20%	18	19,1%
	– uneori (rareori)	51	50%	12	11,8%	45	47,9%	47	50%
	– episodic	1	2%	–	0%	7	7,4%	6	6,4%
2.	Ce forme de aprobare aplicați mai frecvent? (ierarhizați-le)								
	– acordul	15	14,7%	35	34,3%	16	17%	19	20,2%
	– lauda	45	44,1%	34	33,3%	37	39,4%	33	35,1%
	– recompensa	40	39,2%	36	35,3%	37	39,4%	38	40%
	– exprimarea recunoştinței	12	2%	19	18,6%	2	2,1%	4	4,3%
3.	În ce cazuri (situații) aplicați aprobarea?								
	– a făcut lecțiile singur								
	– a deriticat	69	68,3%	66	64,7%	65	69,1%	55	58,5%
	– v-a ajutat la ceva	18	17,6%	45	44,1%	15	15,9%	18	19,1%
	– pentru purtare bună	19	18,6%	28	27,5%	15	15,9%	17	18,1%
	– pentru o faptă pozitivă ieşită din comun	29	28,4%	59	57,8%	34	36,2%	18	19,1%
		29	28,4%	54	52,9%	33	35,1%	39	41,5%
4.	Considerați aprobarea drept modalitate eficientă de educație?								
	– da	19	18,6	61	60%	19	20,2%	20	21,3%
	– nu	39	38,2%	11	10,7%	44	46,8%	46	48,9%
	– uneori	27	26,4%	25	24,5%	12	12,8%	13	13,8%
	– nu ştiu	17	16,6%	4	3,9%	19	20%	15	15,9%
5.	Cum reacționează copilul dumnea-voastră la aprobare?								
	– este satisfăcut	17	16,6%	51	50%	21	22,3%	22	23,4%
	– se străduie şi mai mult	17	16,6%	35	34,3%	11	11,7%	13	13,8%
	– indiferent	2	2%	–	0%	2	2,1%	4	4,3%
	– este reținut	2	2%	–	0%	4	4,3%	2	2,1%
	– se bucură	16	15,7%	25	24,5%	14	14,9%	14	14,9%
	– se mîndreşte	24	23,5%	25	24,5%	18	19,1%	15	16,8%
	– se împărtăşeşte cu alte persoane	25	24,5%	29	28,4%	23	24,5%	20	21,3%

VI. EFECTUL DEZAPROBĂRII

(opiniile părinților)

Nr. crt.	Conținutul întrebării	Eşantionul experimental (102 s)				Eşantionul de control (94 s)			
		Exp. de constatare		Exp. de verificare		Exp. de constatare		Exp. de verificare	
		n.s.	%	n.s.	%	n.s.	%	n.s.	%
1.	Ce forme de dezaprobare aplicați mai frecvent?								
	– dezacordul	74	72,5%	65	63,7%	44	46,8%	45	47,8%
	– observația	102	100%	100	98%	94	100%	84	89,3%
	– reproşul	48	47%3	29	28,4%	58	61,7%	60	63,8%
	– neîncrederea	38	37,2%	11	10,8%	44	46,8%	43	45,7%
	– avertizarea	23	22,5%	35	34,3%	28	29,7%	24	25,5%
	– ironia	3	2,9%	11	10,8%	4	4,2%	6	6,4%
	– pedepse fizice (lovituri)	78	76,4%	32	31,4%	71	75,5%	65	69,1%
2.	În ce situație aplicați dezaprobarea?								
	– nu este atent	21	20,5%	35	34,3%	35	37,2%	32	34%
	– nu ascultă	74	72,5%	61	59,8%	62	65,9%	68	72,3%
	– nu învață	58	56,8%	46	45,1%	48	51%	46	48,9%
	– nu îndeplinește cerințele	63	61,7%	29	28,4%	50	53,1%	44	46,8%
3.	Ce sentimente vă provoacă aplicarea dezaprobării?								
	– disperare	61	59,8%	28	27,4%	68	72,3%	72	76,6%
	– incertitudine	37	36,2%	11	10,8%	18	19,1%	19	20,2%
	– nemulțumire	25	24,5%	9	8,8%	20	21,3%	24	25,5%
	– vinovăție	27	26,4%	10	9,8%	31	33%	27	28,7%
4.	Cum reacționează copilul dumneavoastră la dezaprobare?								
	– se enervează	19	18,6%	5	4,9%	20	21,3%	19	20,2%
	– devine agresiv	19	18,6%	6	5,9%	27	28,7%	24	25,5%
	– răspunde brutal	17	16,6%	7	6,9%	21	22,3%	20	21,3%
	– plînge	46	45%	19	18,6%	40	42,5%	34	36,2%
	– tace	8	7,8%	4	3,9%	5	5,3%	4	4,3%
	– se supără	75	73,5%	39	38,2%	85	90,4%	84	89,3%
	– se închide în sine	15	14,7%	7	6,9%	3	3,2%	3	3,2%
	– se teme	43	42,1%	19	18,6%	36	38,2%	34	36,2%
	– se izolează	9	8,8%	5	4,9%	4	4,3%	2	2,1%
	– se corectează	19	18,6%	66	64,7%	24	25,5%	24	25,5%

VII. VIZIUNEA COPIILOR PRIVIND APROBAREA

(clasele a II-a)

Nr. crt.	Conținutul întrebării	Eşantionul experimental (52 s)				Eşantionul de control (47 s)			
		Exp. de constatare		Exp. de verificare		Exp. de constatare		Exp. de verificare	
		n.s.	%	n.s.	%	n.s.	%	n.s.	%
1.	Îți place să fii lăudat? – da – nu – nu ştiu	52 – –	100% – –	52 – –	100% – –	46 – 1	97,9 %– 2,1%	45 11 2	95,7 %2,1 % 4,2%
2.	Cine te laudă mai des? – învățătoarea – mama – tata – bunica, fratele	6 38 15 5	13,5 % 73% 28,8 % 9,6%	28 49 27 13	53,8% 94,2% 51,9 % 25%	9 37 5 2	19,1 % 78,7 %10, 6% 4,2%	8 33 5 1	17% 70,2 %10, 6% 2,1%
3.	Cum te apreciază părinții? – îmi fac cadouri – îmi cumpără dulciuri – mă laudă	7 26 19	13,5 %50 % 36,5 %	13 17 28	25% 32,7 % 53,8 %	9 29 34	19,1 %61, 7% 72,3 %	8 29 35	17% 61,7 % 74,5 %
4.	Se discută în familie faptele tale deosebite, frumoase? – da – nu – uneori	19 9 24	36,5 %17, 3% 46,2 %	49 – 3	94,2 %– 5,7%	13 9 15	27,6 % 19,1 % 31,9 %	16 9 16	34% 19,1 % 34%

5.	Sunt mulțumiți părinții de tine? – da – nu – uneori	9 22 21	17,3 %42, 3% 40,4 %	33 4 15	63,5 %7,7 % 28,8 %	10 16 21	21,3 %34 % 44,7 %	11 17 18	23,4 %36, 2% 38,3 %

VIII. VIZIUNEA COPIILOR PRIVIND DEZAPROBAREA

(clasele a II-a)

Nr. crt.	Conținutul întrebării	Eşantionul experimental (52 s)				Eşantionul de control (47 s)			
		Exp. de constatare		Exp. de verificare		Exp. de constatare		Exp. de verificare	
		n.s.	%	n.s.	%	n.s.	%	n.s.	%
1.	Pentru ce te pedepsesc părinții? – nu fac lecțiile singur – fac dezordine – nu ascult – am comportare urîtă	38 17 12 9	73,1 % 32,6 %23, 1% 17,3 %	24 18 5 8	46,2 % 34,6 %9,6 % 15,4 %	29 18 13 12	61,7 % 38,3 %27, 6% 25,5 %	30 19 15 13	63,8 % 40,4 %31, 9% 27,6 %
2.	Cum te pedepsesc părinții? – mă ceartă – țipă la mine – mă bat, mă lovesc – nu mă lasă la plimbare	52 50 36 22	100% 96,1 %69, 2% 42,3 %	38 18 9 6	73% 34,6 %17, 3% 11,5 %	47 43 32 3	100% 91,6 %68 % 6,4%	42 41 30 2	89,3 % 87,2 %63, 8% 4,3%
3.	Crezi că meriți să fii pedepsit? – da – nu – nu ştiu	31 18 3	59,6 %34, 6% 5,8%	20 26 6	38,5 %50 % 11,5 %	27 16 4	57,4 %34, 1% 8,5%	28 16 3	59,6 %34 % 6,4%
4.	Ai putea fi "cuminte" fără pedeapsă? – da – nu – nu ştiu	22 18 12	42,3 %34, 6% 23,1 %	36 9 7	69,2 %17, 3% 13,4 %	32 12 3	68%2 25,5 % 6,4%	33 11 3	70,2 %23, 4% 6,4%
5.	Cine te pedepseşte mai aspru? – învățătoarea – tata – mama – alte rude	6 31 13 1	11,5 % 59,6 %25 % 1,9%	1 15 5 1	1,9% 28,8 %9,6 % 1,9%	8 31 14 3	17% 66%2 29,7 % 6,4%	7 28 13 3	14,8 % 59,6 %27, 6%6, 4%
6.	Ce simți cînd te pedepsesc adulții? – sunt pedepsit pe nedrept	43	82,6	12	23,1	41	87,2	40	85,1

	– ură – scîrbă – nu ştiu – durere – dorința de a mă răzbuna	15 25 1 21 6	% 28,8 % 48% 1,9% 40,3 % 11,5 %	6 2 5 5 4	% 11,5 % 3,8% 9,6% 9,6% 7,7%	15 29 2 17 3	% 31,9 % 61,7 % 4,3% 36,2 % 6,4%	14 15 2 18 4	% 29,8 % 31,9 % 4,3% 38,3 % 8,5%

IX. CHESTIONAR DE OPINII PENTRU CADRELE DIDACTICE DIN ÎNVĂȚĂMÎNTUL PRIMAR

Nr. crt.	Conținutul întrebării	Eşantionul experimental (4 s)				Eşantionul de control (4 s)			
		Exp. de constatare		Exp. de verificare		Exp. de constatare		Exp. de verificare	
		n.s.	%	n.s.	%	n.s.	%	n.s.	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.	Considerați că cultura pedagogică a familiei o formează:								
	– mass-media	2	50%	3	75%	1	25%	1	25%
	– şcoala	3	75%	4	100%	4	100%	3	75%
	– comunitatea	1	25%	1	25%	1	25%	2	50%
2.	Ce tip de relații familiale le considerați mai eficiente?								
	– tutelarea	2	50%	3	75%	1	25%	2	50%
	– dictatul (autoritare)	3	75%	1	25%	3	75%	3	75%
	– colaborarea	1	25%	4	100%	1	25%	3	75%
	– liberale	1	25%	0	–	0	–	0	–
3.	Cunoaşteți situația privind aplicarea aprobării/dezaprobării copiilor în cadrul familiei (în clasa dvs)?								
	– da	1	25%	4	100%	2	50%	2	50%
	– nu	1	25%	0	–	0	–	1	25%
	– parțial	2	50%	0	–	2	50%	1	25%
4.	Ce aprobări aplică de obicei părinții în educația copiilor?								
	– lauda	2	50%	4	100%	4	100%	3	75%
	– recompensa	1	25%	2	50%	3	75%	2	50%
	– nu ştiu	2	50%	0	–		–		–
5.	Ce dezaprobări aplică de obicei părinții în educația copiilor?								
	– pedepsele	3	75%	2	50%	3	75%	3	75%
	– reproşul	1	25%	2	50%	3	75%	3	75%
	– bătăile	2	50%	1	25%	2	50%	2	50%
	– nu ştiu	1	25%	0	–		–		–
6.	Vă cer părinții recomandări privind aprobarea/dezaprobarea copiilor săi?								
	– da	2	50%	4	100%	2	50%	3	75%
	– nu	1	25%	0	–	1	25%	1	25%
	– nu ştiu	1	25%	0	–	1	25%	0	–
7.	Cunosc părinții elevilor Dvs. Drepturile Copiilor?								
	– da	1	25%	3	75%	0	–	1	25%
	– nu	0	–	0	–	1	25%	1	25%
	– nu ştiu	3	75%	1	25%	3	75%	2	50%

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
8.	Cît de frecvent se adresează copilul Dvs. din cauza pedepselor fizice?								
	– sistematic	1	25%	0	–	1	25%	0	–
	– foarte des	1	25%	0	–	1	25%	0	–
	– episodic	2	50%	3	75%	2	50%	4	100%
9.	Cunosc elevii din clasa Dvs. Drepturile Copiilor?								
	– da	1	25%	4	100%	2	50%	3	75%
	– nu	1	25%	0	–	1	25%	0	–
	– nu ştiu	2	50%	0	–	1	25%	1	25%
10.	Consideraţi că şcoala trebuie să participe în educaţia familiei?								
	– da	2	50%	4	100%	2	50%	3	75%
	– nu	0	–	0	–	0	–	0	–
	– nu ştiu	2	50%	0	–	2	50%	1	25%
11.	Ce tip de relaţii părinţi-copii predomină în familiile elevilor Dvs.?								
	– de colaborare	1	25%	3	75%	1	25%	3	75%
	– de dictat (autoritare)	3	75%	1	25%	3	75%	3	75%
	– de confruntare	3	75%	1	25%	1	25%	1	25%
	– de tutelare	2	50%	3	75%	2	50%	3	75%
	– liberale	1	25%	1	25%	0	–	1	25%
12.	Ce modalităţi de lucru cu părinţii preferaţi?								
	– individuale	2	50%	4	100%	2	50%	3	75%
	– în grup	3	75%	4	100%	3	75%	2	50%
	– colective	2	50%	2	50%	3	75%	4	100%